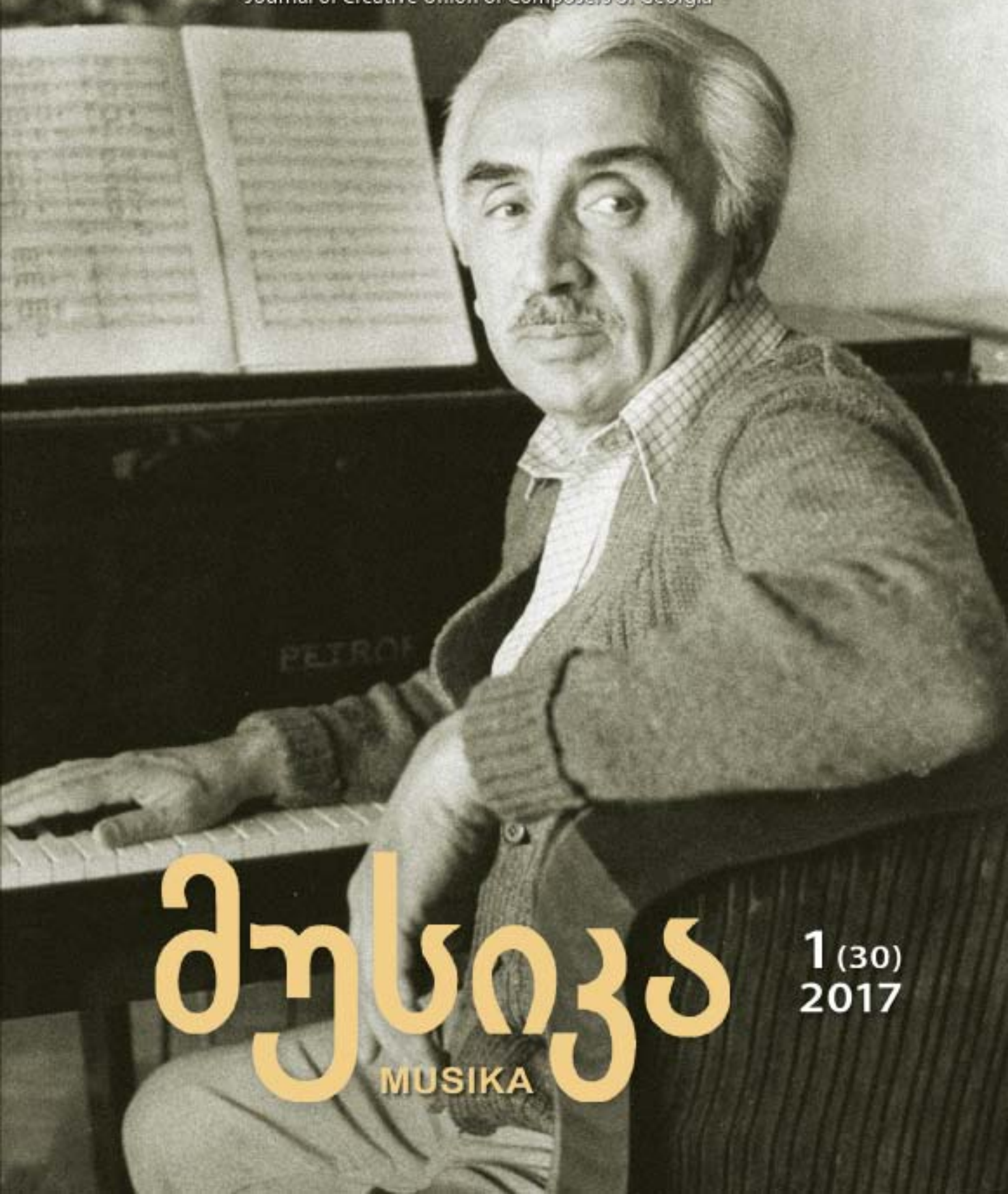

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ჟურნალი
Journal of Creative Union of Composers of Georgia

მუსიკა

MUSIKA

1 (30)
2017

დიდი პრემიერა

თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის 165-ე საიუბილეო სეზონი

სულვან ნასიძე (1927-1996)

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union of Composers of Georgia

1 (30)•2017

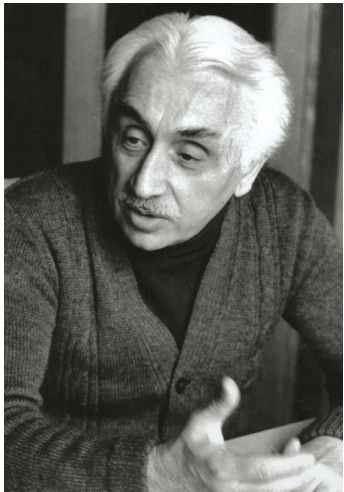
ქურნალი გამოიცემა
საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის
სამინისტროს ტინანსური მხარდაჭერით

ISSN 1987-7773

თარიღი	
რუსუდან ქუთათელაძე. სულვან ნასიძე – 90	2
საქართველო და ევროპა	
ანზორ მომხისია	
ქართულმა ნიჭიერებამ მთელი ევროპა დაიპყრო, ქართველმა ერმა	
კი წლის საუკეთესო მუსიკალურ მოვლენად შეაფასა	6
ასალი გამოცემები	
გულბათ ტორაძე. ჩინებული ნიგონი	13
რუსუდან ქუთათელაძე	
ქართული მუსიკალური კულტურის ორი ისტორიული ფაქტი	16
დანაკლინი	
ირინა ჩხარტიშვილი	
ბერი ფილარეტი მას „ნიჩკას“ ეპოსდა... (იხილეთ სტატიის სსრფსს)	23
ისტორიის ფურცლები	
ქეთევან გოგოლაძე	
ბათუმის კათოლიკური ეკლესიისა და არისტიდ კავაშია- კოლის თრგანის ისტორია	24
ფოლკლორული ანსამბლები	
ეკატერინე ყაზარაშვილი. ადილენი და... ..	31
კვალნი	
ალექსი შანიძე. დიდი პედაგოგის კეთილშობილური დანახვარი. 34 ფოლკლორი	
გიორგი კრავიშვილი	
ზარაბ თანდილაშვილი რუმოს სულსური მუსიკის მუშაობა.....	38
გასმინება	
როდამ ჯანდიერი. ვიოლინოს დანახვარი მუშაობა.....	42
მუსიკალური მუშაობები	
სოფო კოტეტიძე	
მუსიკალური მუშაობებისა და კომპოზიციების ასოციაციის სამუშაო შედეგად	45
ბალეტი	
თამარ მეხსი-მოდებაძე	
პირველი ქართული პრეზენტაცია- ბალეტისა ლილი გვარამაძე	48
სხუდუნური გვირგვინი	
მარიამ შეროზია.	
ფოლკლორი – ერთგული სიმღერა	
ინტერვიუ გიორგი უშიშვილთან	52
საქართველო და ევროპა	
ქართული მუსიკა ფრანგულ რეპერტუარში	55
რეპროდუქციები	
კომპოზიტორ კასა საბაძის შემოქმედებითი საფარო წყობის შესახებ	57
საქმი №	
მზია ჯაფარიძე	
გი ვსესტროვი სულსური მუსიკის... გი ვსესტროვი სიმღერის შესახებ... რაბოტი, რაბოტი, ღმერთო... ..	59
განათლება	
შედეგად მერს შემოქმედებით	67
კონცერტი	
მზია ჯაფარიძე	
სიმღერის რეპერტუარის 100 წლის იუბილესად მიძღვნილი კონცერტი	69
მუსიკა და მხატვრობა	
მუსიკა ჯიმი კარის სიმღერასა და შემოქმედებაში	72
პრობლემები	
ალექსანდრე მწარეშვილი. ნაკრები ფრაგმენტები	78
WWW	80
Summary	82

რედაქტორი: მიხეილ ოძელი
თანარედაქტორები: მზია ჯაფარიძე, თამარ წულუკიძე
ლიტერატორი: ვახტანგ რურუა, ვანო კვიციანი
ინფორმაციის მარჯვენა: ქეთევან თუხარელი
მისამართი: დავით აღმაშენებლის 123
ტელ.: (+995 32) 295 41 64; ფაქსი: (+995 32) 296 86 78

2017 წლის 17 მარტს 90 წელი შეუსრულდებოდა დიდ ქართველ კომპოზიტორს, პედაგოგს, პიანისტს, მუსიკალურ-საზოგადო მოღვაწეს, სულხან ნასიძეს. ეს მცირე ნაწერი მიზნად არ ისახავს კომპოზიტორის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის გარჩევა-მიმოხილვას, მხატვრულ-ესთეტიკური ღირებულების შეფასებას (ერთი მცირე წერილი კი არა, ერთი სქელტანიანი ტომიც კი ვერ ამონურავს ამგვარ ამოცანას). ეს, ასე ვთქვათ, საიუბილეოდ წარმოთქმული, მცირე სიტყვაა.

სულხან ნასიძე — 90

რუსუდან ქუთათილაძე

ცხადია, ორიგინალური არ ვიქნები თუკი ვიტყვი, XXს., განსაკუთრებით მისი პირველი ნახევარი, ქართული ხელოვნების ტემპარიტად რენესანსული ხანა იყო. მთლიანად ქართული ხელოვნების და მათ შორის მუსიკალური ხელოვნების გაფურჩქვნა-აყვავების ხანა! ჯერ კიდევ იღვწოდა და მაგალითს იძლეოდა კლასიკოსთა დიდებული თაობა. მერე და მერე მდიდრდებოდა ახალ-ახალი სახელებით. 50-60-იან წლებში ასპარეზზე გამოვიდა მთელი პლეადა დიდი მოღვაწეებისა, რომელთა შორის გამორჩეული ადგილი დაიმკვიდრა სულხან ნასიძემ.

რა ნიშნითაა ეს კომპოზიტორი გამორჩეული? უწინარესად ყოვლისა შემოქმედებითი მემკვიდრეობის მრავალრიცხოვნებით, სიუხვით. ჯერ მარტო სიმფონიათა რაოდენობის თვალსაზრისით (10 სიმფონია!) მას ქართულ პროფესიულ მუსიკაში (და განა მხოლოდ ქართულში!) ახლანდელ დროს ცოტა თუ დაუდგება გვერდით. რა თქმა უნდა, ეს მეტად მნიშვნელოვანია, თუმცა მნიშვნელოვანია მხოლოდ და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი მრავალრიცხოვნებას პროფე-

სიული ოსტატობა და ნიჭიერება განამტკიცებს. სულხან ნასიძე უმაღლესი სინჯის პროფესიონალია, კომპოზიტორი-ნოვატორია, თავისი საქმის დიდოსტატი. სულხან ნასიძემ სამართლიანად დაიმკვიდრა სიმფონისტის ტიტული. თუმცა, ვიტყვი, მისი შემოქმედების ინტერესთა წრე სიმფონიებით არ შემოფარგლულა — კანტატა-ორატორიები, ვოკალურ-სიმფონიური, კამერულ-ინსტრუმენტული, კამერულ-ვოკალური მუსიკა (სიმებიანი კვარტეტები, სხვადასხვა შემადგენლობის კვინტეტები, სოლო საფორტეპიანო, სოლო სავიოლინო თხზულებები, ვოკალური ციკლები), ინსტრუმენტული კონცერტები, საგუნდო ნაწარმოებები (a cappella და ინსტრუმენტული თანხლებით), მუსიკალური კომედია, ბალეტები, მუსიკა დრამატული სპექტაკლებისა და მუსიკა კინოფილმებისათვის... ერთი სიცოცხლისათვის მეტის წარმოდგენა არცთუ ადვილია! ქართულ საკომპოზიტორო შემოქმედებაში ჩახედული მაგანი კოლეგა, უთუოდ შემომედავება — ვოკალური ციკლები კი არა, ერთი ვოკალური ციკლი, ინსტრუმენტული კვინტეტები კი არა, ერთი კვინტეტი, ხოლო ვოკალურ-სიმფონიური თხზულებები რომელიდააო! ნასიძისეული მუსიკა შესრულებადი იყო, შესანატრი წარმატების მქონე,

მხურვალე აპლოდისმენტებსაც იმკიდა როგორც სამშობლოში, ისე მის საზღვრებს გარეთაც... და მაინც, ისე აღესრულა ერთი და ორი ნაწარმოები როდი დარჩა შემოქმედებით პორტფელში, ისეთი, ავტორი გახშიანებას რომ ვერ მოესწრო, იმქვეყნად გულისტკენა რომ გააყოლა... მართალია, რამდენიმე თხზულებამ (სიმფონია "Unfinitas", „სპარსული პოეზიიდან“, ანუ კონცერტი შერეული a cappella გუნდისათვის რუდაქის და ანსარის ლექსებზე, ჰობოს კონცერტი) გაიჟღერა, მაგრამ ეს უკვე ავტორის გარდაცვალებიდან წლების შემდეგ მოხდა, მოგვიანებით წარსდგა საქართველოს და უცხოეთის მსმენელის წინაშე და მოწონებაც ღირსეულად დაიმსახურა. როგორც ვთქვი, ეს უკვე სულხან ნასიდის იმქვეყნად ყოფნის დროს მოხდა და, შესაბამისად, ამ ნაწარმოებების არსებობა არ იყო ცნობილი. იმასაც გავიხსენებ, ბრწყინვალე შემსრულებლები არასდროს რომ არ ჰკლებია (ამირჯიბი, იაშვილი, კახიძე, ისაკაძეები, ხუროძე, გაბარაშვილი, ფანიაშვილი, მუნჯიშვილი, საქართველოს სახელმწიფო კვარტეტი...). მისი შემოქმედება მეცნიერული კვლევისთვის ძვირფას მასალას იძლევა და მუსიკისმცოდნეთა შრომებს უდევს კიდევ საფუძვლად.

ღიახ! სულხან ნასიძე, ფართო აღიარების კომპოზიტორი, მრავალი სახელმწიფო ჯილდოს მფლობელიც გახლდათ. ჯერ მარტო იმდროინდელი რუსთაველის პრემია, ქართველი ხელოვანისათვის ძალზე მრავლის მეტყველია, ვფიქრობ, ყველაფერს აღემატება. საბჭოური დროის სსრკ სახელმწიფო პრემიაც იმხანად ყველაზე უმაღლესი ჯილდო იყო. სხვას აღარ ჩამოვთვლი.

ინტერვიუში, რომელიც განგების ძალით უკანასკნელი აღმოჩნდა, ბ-ნი სულხანი ბრძანებს: „კი, ხვალინდელი დღე გათენდება, მზეც ამოვა, მაგრამ, შეიძლება, ჩემთვის არა!“ უკვე მაშინ, ინტერვიუს დასასრულშივე არ დავეთანხმე ბ-ნი სულხანს და გამოვუთქვი მტკიცე რწმენა — სულხან ნასიდის მზე უსათუოდ კვლავაც ამოვა-მეთქი! თუმცა ბ-ნი სულხანის სიტყვები, როგორც შემოქმედი ადამიანის ნათელხილვის ჩინებული დასტური, წინასწარმეტყველური აღმოჩნდა. სულ მოკლე ხანში მისთვის ამქვეყნიური მზე, მართლაც აღარ ამოვიდა. ხოლო თავად მე, არც ახლა შემეცვლია აზრი

საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიკონი კვარტეტთან ერთად. მარცხნიდან: კონსტანტინე ვარლავი, ოთარ რეზინიშვილი, სულხან ნასიძე, ნოდარ ჭავჭავაძე, თამარ გაბარაშვილი

— „წყალნი წავლენ და წამოვლენ...“ სულხან ნასიდის მუსიკა კი დარჩება, როგორც ქართული ხელოვნების უკვდავების ნიმუში, როგორც ქართული მაღალნიჭიერების უტყუარი დასტური, როგორც პროფესიის ურყევი ერთგულების ძნელად მისაბადი მაგალითი, როგორც ეროვნული ხელოვნების, ეროვნული სამუსიკო სამეცნიერო ენის გამონათება! სულხან ნასიდის მზე უეჭველად კვლავაც და კვლავაც ამოვა, გამოსხივდება, ინათებს, იბრწყინებს...

სულხან ნასიდის გარდაცვალებიდან 20-ზე მეტმა წელიწადმა ჩაიარა. დღევანდელი მკითხველისათვის,

სულხან ნასიძე, თამარ გაბარაშვილი, ჯანსუღ კახიძე.

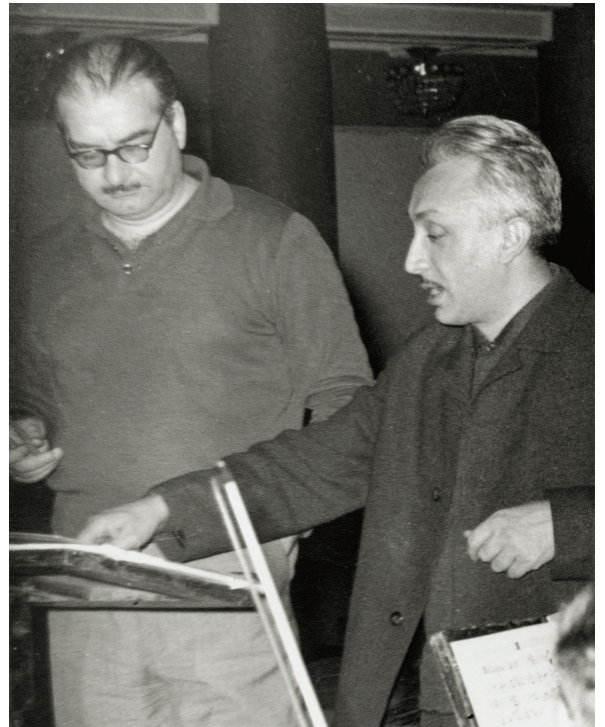

სულხან ნასიძე,
მაია თორვაძე

იმედი მაქვს, საინტერესო იქნება კომპოზიტორის უფროსი თუ თანატოლი კოლეგების აზრი თავად მისი და მისი შემოქმედების შესახებ:

ანდრია ბალანჩივაძე – „სულხან ნასიძე იპოვის მომავალში, თუ რა განაცხადოს ხმამაღლა. ჩვენ დაველოდებით იმედითა და რწმენით!“. ეს წინასწარმეტყველური სიტყვები ითქვა სულხან ნასიძის პირველი შემოქმედებითი ნაბიჯის, ფართო აღიარების მომტანი №1 საფორტეპიანო კონცერტის შესახებ (1957წ.).

ბიძინა კვერნაძე – „მისი მუსიკა ძალიან ჰგავს მას, მასსავით მთლიანი და ხარისხოვანია. მის მუსიკას ახასიათებს შესანიშნავი დრამატურგიული აზროვნება, სიღრმე და დინამიურობა... ლოგიკურიცაა და ორიგინალურიც, და, საერთოდ, ნამდვილი ღირებულებისა“.

რეპაუსიციავა. გაქარია ხუროძე, სულხან ნასიძე

გივი ორჯონიკიძე – „ღრმა კომპოზიტორის ფიქრები სიკვდილ-სიცოცხლეზე... ამაშია სულხან ნასიძის გამარჯვების საიდუმლო. ამიტომაცაა მის მუსიკას ხანგრძლივი სიცოცხლე რომ უნერია...“

იოსებ კეჭყაძე – „რომ არ ყოფილიყო სულხანი, ქართულ მუსიკაში, და არა მარტო ქართულში, რაოდენ დიდი სიცარიელე დარჩებოდა!“

გია ყანჩელი – „სულხანი ჩემს წარმოდგენაში სამუდამოდ დარჩა სულის ჭაშმარტ არისტოკრატად. იგი წერდა შესანიშნავ მუსიკას და იყო არაჩვეულებრივად წესიერი, პატიოსანი, სუფთა ყველაფერში – შემოქმედებით დაწყებული, ყოველდღიური წვრილმანებით დამთავრებული...“

ვფიქრობ, ზედმეტი არ იქნება რამდენიმე ამონარიდი მოვიტანო სულხან ნასიძის ზემოხსენებული უკანასკნელი ინტერვიუდანაც:

რუსუდან ქუთათელაძე – ბ-ნო სულხან, თქვენ, როგორც კომპოზიტორი, როგორ გამოთქვამდით გალაკტიონის სიტყვებს, ქართულ პოეზიაზე რომ ბრძანა:

„შოთა, ილია, აკაკი, ვაჟა და გალაკტიონი“-ო. თქვენი მუსიკალური პერიფრაზი, გეთაყვა?

სულხან ნასიძე — „ქართულ მუსიკაში მე ასე ვიტყვი: „ჩაკრულო, ხასანბეგურა, ოდოია და ლილეო“.

რუსუდან ქუთათელაძე — თქვენ პროფესიული განათლება საუკეთესო მუსიკალურ კერებში მიიღეთ. დასახელებთ, გეთაყვა, თქვენი პროფესიული მოძღვრები.

სულხან ნასიძე — ჩემს მასწავლებლად მიმაჩნია ნიკო ფიროსმანაშვილი, ვაჟა-ფშაველა, ქართული ხალხური სიმღერა. ბუნებრივია, ჩემი მასწავლებელია იონა ტუსკია.

P.S. ერთ სამწუხარო ფაქტს გავიხსენებ. ერთ-ერთ ლექციაზე ბ-ნი სულხან ნასიძის ფოტო-სურათი ვუჩვენე სტუდენტებს. ვინ არისო, მკითხეს? როგორ, არ იცით, ვინ ბრძანდება-მეთქი, განვცვიფრდი. ერთი სტუდენტი

პეხავაძე მსახივართან.

ზეზე წამოიჭრა — როგორ არა, არაყიშვილია-ო. რას ამბობ, ბიჭო, გამოეკამათა მეორე, არაყიშვილს წვერები აქვს-ო. სუნთქვა შემეკრა, ესე იგი არც სულხან ნასიძე იცით და არც არაყიშვილი-მეთქი! საიდან უნდა ვიცოდეთ, რუსუდან-მასწავლებელო, ფოტო არსად კი-დია მისი და მუსიკაც, აბა, სადა სრულდება-ო, მომიგეს მკვირცხლად. მართალიც ბრძანდებიან! ჩვენი აგრერიგ მოთხოვნადი ტელე-არხები, რადიო-მაუნყებლობა, ნაცვლად ქართული დიდებული მუსიკისა იაფფასიან შოუებსაა გადაყოლილი, ჯაბ-ფესტივალებითაა გატაცებული, ესტრადის უცხოელი ვარსკვლავების მიმბაძ-

სულხან ნასიძე, ზიძინა კვიციანი, გიგა ხანციკლი

ველობით აკვლევინებს თავს ნიჭიერ ახალგაზრდობას... არსებობს კი რაიმე ეროვნული მუსიკალურ-საგანმანათლებლო პოლიტიკა, კლასიკური მუსიკის პროპაგანდის მიზანმიმართული გეგმა, ეროვნული მუსიკის ხელშეწყობის სტრატეგია?! რა უყალიბებს მსმენელს ესთეტიკურ გემოვნებას?! თითო-ოროლა ქართველი დირიჟორისა და ქორმაისტერის გარდა ასრულებს ვინმე ეროვნულ მუსიკას, ზრუნავს მასზე? ერთმა ცნობილმა მუსიკოსმა, ჩემს თხოვნაზე, ქართული მუსიკა დაუკარი-მეთქი, მიპასუხა: „А я за хорошую музыку“-ო. ვაი!!! თუმც კი საიუბილეო ტონალობას ძალზე დავშორდი. და მაინც მჯერა, ქართული მუსიკა გაიმარჯვებს, ნასიძეების, ცინცაძეების, კვიციანიძეების, ლალიძეების, სხვათა და სხვათა... მუსიკა კვლავაც იყდერებს, მზე, უეჭველად, კვლავაც ამოვა, იბრწყინებს, იცისკროვნებს!

მარჯვნიდან: სულხან ნასიძე მუხომელოვანთან, ლალი სურგულაძისთან და ზიძინა კვიციანი მუხომელოვანთან, ნუგეზა მუსხელიანთან ერთად.

ქართულმა ნიჭიერებამ მთელი ევროპა დაიპყრო, ქართველმა ერმა კი წლის საუკეთესო მუსიკალურ მოვლენად შეაფასა _____ ანჯორ ჟომახია

ქეთი მელუა, თაომა სირაგა

ნურავის შეეპარება ეჭვი, რომ საქართველო ღვთისმშობლის წილხვედრი ქვეყანაა. შეიძლება მართლა არა გვაქვს ბევრი რამ, გვაკლია სიმდიდრე, კარგი ცხოვრება, აწყობილი ქვეყანა, მაგრამ ის, რაც ყველაზე მთავარია, ღმერთმა უზომოდ გვიბოძა — ნიჭიერება... და აი, სწორედ ქართულმა ნიჭიერებამ ტრიუმფით მოიარა მთელი ევროპა, გაარღვია ყველა კედელი, მისწვდა ალბიონის ქვეყანას და 21-ე საუკუნეში სიკეთის, მუსიკის, მაღალი, როგორც საგუნდო, ისე სოლო-მუსიკირების მეშვეობით მოახდინა „ძლევაი საკვირველი“.

მინდა ქართველმა მკითხველმა წაროდგინოს და გაიგოს ქართული კულტურისა და ხელოვნების უდიდესი წარმატების მრავალჯერ მომსწრე ადამიანის გაკვირვება და აღფრთოვანება, გამონვეული ქართული სამემსრულებლო ხელოვნების აშკარა ტრიუმფით. ვინ თქვა, რომ ალბიონის ქვეყანაში, ან რომელიც გნებავთ ევროპულ სახელმწიფოში თავშეკავებული და ცივი მაყურებელიაო? საზღვარი არ ჰქონდა ოვაციებს, შეძახილებს, რომელთა შორის გერმანიასა თუ საფრანგეთში,

ჰოლანდიასა თუ დანიაში, პოლონეთსა თუ შვეიცარიაში, ბელგიაში თუ ინგლისში... მეხივით დასტექდა ქართული სიტყვაც: — „მადლობა“, „ყოჩაღ“, „გაუმარჯოს საქართველოს“ და სხვა...

მე არ გახლავართ ის პიროვნება, რომელიც ანგარიშიშეუკემლად, დაბრმავებული თავისი ერის სიყვარულით აქებს და ადიდებს ყველაფერ ქართულს. მე სხვაზე უკეთ ვიცი ჩვენი დღევანდელი ნაკლიც და სიღიადეც. მინდა რომ დავეთანხმო ბატონ ზვიად გამსახურდიას, რომელმაც შესანიშნავად ბრძანა: „ნაკლოვანებაზე საუბარი მეტად სასარგებლო და საჭირო საქმეა, მაგრამ ის არ უნდა გადაიზარდოს საკუთარი ერისადმი ცილისწამებაში“. დღეს რომ გვიჭირს ეს იოტისოდენადაც ვერ დაამცირებს ვერც ჩვენს უძველეს კულტურას, ვერც ჩვენს ღირსებას და ვერც ჩვენს წვლილს კაცობრიობის განვითარების ისტორიაში შეტანილს. ამის ცოცხალი დადასტურება იყო გორის ქალთა გუნდისა და ქეთი მელუას ერთობლივი პროექტი, რომლითაც მოიარეს და მოაჯადოვეს ევროპა.

ქართული ფოლკლორისა და საგუნდო მუსიკის ისეთი მაღალი კულტურის ქვეყანაში, როგორცაა საქართველო, არ უნდა გვიკვირდეს მაღალი კლასის დიდი თუ პატარა საგუნდო კოლექტივის ყოლა, მაგრამ ის წარმატება, რომელიც გორის ქალთა გუნდმა ქეთი მელუასთან ერთად გამართულ ევროპულ ტურნეში მოიპოვა, დიდი აღფრთოვანების, ეროვნული სიამაყის, უდიდესი პროფესიონალიზმის, ქართული საგუნდო ხელოვნების ტრიუმფის, ქართული კულტურის განუმეორებლობის უტყუარი, დამადასტურებელი საბუთია. მინდა ხელისუფლებას შევასხენო, რომ ქართველებს მსოფლიო საზოგადოების წინაშე თავმოსაწონი არაფერი გვაქვს ხელოვნებისა და კულტურის გარდა და ამ

ფენომენს მათი მხრიდან მხარდაჭერა და ხელშეწყობა სჭირდება!

უხლა კი, კვლავდავალ მივყვით გორის ქალთა კამერულ გუნდს, მის ხელმძღვანელს თონა ცირამუას და ქეთი მელუას.

რა თქმა უნდა, 28 კონცერტის რეცენზირებას ერთი კი არა, 10 სტატია მაინც უნდა, მაგრამ მე შევეცდები, მოხლოდ ძირითადად გავამახვილო თქვენი ყურადღება და ამით შეგიქმნათ სრული შთაბეჭდილება ამ ბრწყინვალე ტურნეს შესახებ.

28 ოქტომბერს გერმანიის ქალაქ ფრანკფურტში გამართულმა პირველმა კონცერტმა უკვე ცხადყო, რომ ტურნე წარმატებით დაიწყო. ფრანკფურტი გერმანიის კულტურის ერთ-ერთი ცენტრია და იქ გამოსვლა მეტად საპასუხისმგებლოა. ქართველების სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ მათ ეს გამოცდა ბრწყინვალედ ჩააბარეს. საზღვარი არ ჰქონდა ოვაციებს, ფეხზე ამდგარ ტაშისკემას ყოველი ნომრის შემდეგ და ხანგრძლივ

ოვაციას კონცერტის დასრულების შემდეგ. მეორე კონცერტი ნიურნბერგში გაიმართა 29 ოქტომბერს. ნიურნბერგი ყველასათვის ცნობილი შესანიშნავი ქალაქია, თავისი ბწყინვალე არქიტექტურული ძეგლებით. აქაც თავი ისახელა გუნდმაც და ქეთი მელუამაც. კონცერტის ბოლოს მაყურებელს არ სურდა დარბაზის დატოვება. მესამე კონცერტიც გერმანიაში – ქალაქ მიუნხენში ჩატარდა. არ მივცემ ჩემ თავს უფლებას ვინმეს ავუხსნა, როგორი მუსიკალური კულტურის ქვეყანაა გერმანია, რომ მას ყავს უამრავი მსოფლიო მნიშვნელობის კომპოზიტორი და მუსიკოს-შემსრულებლი, რომ იქ გამოსვლა ყველასათვის ძალიან საპასუხისმგებლო საქმეა. გეტყვით მხოლოდ, რომ მიუნხენის ფილარმონიის უმნიშვნელოვანეს დარბაზში გამართულმა ოვაციებმა და შეძახილებმა (სადაც მხოლოდ ჰერბერტ ფონ კარაიანის დასახელებაც კი საკმარისია ამ დარბაზის მნიშვნელობის აღსანიშნავად) თავდაჯერებულობა შემატეს ქართველ შემსრულებლებს. მათ იგრძნეს, რომ ძლი-

თბილისის გაპარია ფალნაჰვილის სახელოვის ოპერისა და ბალეტის სახელოვნიო აკადემიო თაბარში

საქართველო და ევროპა

ერები არიან. რამაც ძალა და გამბედაობა შემატა მათ და განაწყო შემდგომი გამარჯვებისათვის.

შემდგომი „დასაპყრობი“ ქვეყანა ჰოლანდია გახლ-

დაჯილდოების შედეგად: „2016 წლის ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა მუსიკის დარგში“.

დათ. ქალაქ უტრეხტში გამართული კონცერტი თავიდან თავშეკავებული ტაშით დაიწყო, მაგრამ პირველი განყოფილების ბოლოს ისე „გაცხელდა“ მაყურებელი, რომ შეძახილებს და ოვაციებს ბოლო არ უჩანდა. ჰოლანდიიდან ისევ გერმანიაში გადაინაცვლეს. ახლა უკვე, როგორც შინაურები, ისე მიიღეს გერმანელებმა ქართველები. უკვე იცოდნენ ვისთან ჰქონდათ საქმე და კონცერტის მნახველთა ინტერესი ერთიორად გაიზარდა. რაც მთავარია, მორიგი კონცერტი დიუსელდორფში გაიმართა. ამ შესანიშნავ ქალაქს კარგად ახსოვს ჩვენი ოქროს ბიჭების განაჯარდება და ბწყინვალე გამარჯვება ფეხბურთში ევროპის ჩემპიონის ტიტულის მოსაპოვებლად. ამჯერად გოგონების ჯერი იყო და უნდა მოგახსენოთ, რომ მათი გამოსვლა, ჩვენი ოქროს ბიჭების

სპორტში გამარჯვების ტოლფასი იყო, ოღონდ ხელოვნებაში. დიუსელდორფიდან კოლექტივმა საფრანგეთს მიაშურა — პარიზს, საოცრებათა ქალაქს. პარიზში ორი კონცერტი გაიმართა. ორივე კონცერტმა ისე ჩაიარა, რომ არ ვიცი რა სიტყვა ვიხმარო პარიზელების აღფრთოვანების აღსაწერად. აღსანიშნავია, რომ კონცერტებს ბევრი ქართველი ესწრებოდა, მათ შორის ჩვენი სასიქედლო მომღერალი ანიტა რაჭველიშვილი და დირიჟორი ნიკოლოზ რაჭველი. ბოლო არ უჩანდა მილოცვებს, მადლობებსა და საჩუქრებს. ჩემში ფრანგების ამ აღფრთოვანებამ ისეთი შთაბეჭდილება დატოვა, რომ თითქოს პასუხი გასცა ყველაფერ ქართულისადმი ნიჰილისტურ დამოკიდებულებას.

მე შემდეგ თქვენთვის სხვანაირად მომეთხრო ამ კონცერტების შესახებ. მაგალითად, დამელაგებინა ისინი ქვეყნების მიხედვით, მაგრამ უნდა გამომეტოვებინა ჩემი აზრით მთავარი — თუ რა ტიტანური შრომა განაგუნდმა და მისმა ხელმძღვანელმა თეონა ცირამუამ ქეთი მელუასთან ერთად. 28 კონცერტის ზედიზედ ჩატარება, (რადიო-ტელევიზიებს თუ ჩავთვლით, 40-მდე გამოსვლა), თანაც ერთიმეორეზე უკეთესად, ათასობით კილომეტრის ავტობუსით გავლა ადვილი საქმე როდია. ამასთან, რაც ჩემთვის მთავარია, ჩვენმა გოგონებმა გამოიჩინეს მაღალი ზნეობა. ყველა ქვეყანაში აჩვენეს, რომ საქართველო ღირსეული, ცივილიზებული ადამიანების ქვეყანაა. 2 თვის მანძილზე არ ყოფილა შემთხვევა, გუნდის რომელიმე წევრს შეეებოდა საქართველოს მოქალაქის სახელი.

შემდეგი კონცერტი ისევ გერმანიაში — ქალაქ კილში გაიმართა. კილი ჩვეულებრივი გერმანული ქალაქია — მოვლილი, სუფთა და ლამაზი. კონცერტმა აქაც შესაშური წარმატებით ჩაიარა. გეგონებოდა გერმანიის ქალაქები ერთანეთს უჯობებოდნენ ვინ უკეთ უმასპინძლებდა ქართველებს. კარგად მოგეხსენებათ, რომ გერმანული ტყუილად ტაშს არავის დაუკრავს.

გერმანიის შემდეგ ჩვენი გოგონები ღამით დანიიში გადაბარდნენ. დანიიში პირველი კონცერტი ქალაქ აალბორგში გაიმართა. დანიელი მაყურებელი (მსმენელი) კონცერტის დასაწყისის მოზომილი ტაშით შეხვდა, მაგრამ პირველი განყოფილების დასასრული უკვე ჩვე-

ული დიდი ოვაციით დამთავრდა. თითო-ოროლა ქართველი დანიაშიც გვესწრებოდა.

ასეა თუ ისე, დანიაში ჩვენების გამოსვლა დიდი წარმატებით დაიწყო და უფრო დიდი წარმატებით გარძელდა მომდევნო ქალაქებში. მომდევნო კი გახლდათ დედაქალაქი კოპენჰაგენი. ნამდვილი ხელოვანი არასოდეს არ აქცევს ყურადღებას სად გამოდის და ვის წინაშე. ის ყოველთვის ცდილობს, თავისი შესაძლებლობის მაქსიმუმი აჩვენოს მაყურებელს. ასე მოხდა კოპენჰაგენშიც. ევროპაში ინფორმაცია სწრაფად ვრცელდება და კოპენჰაგენელებმა უკვე იცოდნენ, რომ მათ წინაშე ღირსეული კოლექტივი იდგა. არც კოპენჰაგენელებმა დაიშურეს ოვაციები და მონონების შეძახილები. 2 129 ადგილიანმა დარბაზმა „ბრაგო“-ს ძახილით გაისტუმრა კოლექტივი დანიის მესამე ქალაქ აარჰუსში. ამ ქალაქს უკვე ჰქონდა ინფორმაცია გუნდისა და ქეთი მელუას შესახებ და ფარდის ახდისთანავე დიდი ოვაციით შეხვდნენ მათ. იმავე ღამეს, კონცერტის შემდეგ, ჩვენმა გოგონებმა დატოვეს დანია და პოლონეთში ამოყვეს თავი. ქალაქი შჩეცინი ძალიან ღამაში, მოვლილი, მწვანეში ჩაფლული ქალაქია. ჩვენგან განსხვავებით, ძალიან უვლიან ბუნებას – ფლორას და ფაუნას. შჩეცინის საკონცერტო არენა 3 000 კაცს იტევს. როგორც კი დაიწყო კონცერტი, მაყურებელი ფეხზე ადგომითა და ტამის გრიალით შეხვდა ქართველებს. ქართველებმაც მთელი მონდომებით შეასრულეს პროგრამა. კონცერტის დასასრულს 3 000 პოლონელი სიყვარულით აცილებდა ქართველ გოგონებს. მეორე დღეს კონცერტი ვროცლავში იყო დაგეგმილი. აქაც 3 000 კაციანი არენა ისე იყო სავსე, რომ, როგორც იტყვიან, ნემსის ნვერიც არ ჩავარდებოდა. ვროცლაველებმა ისე მიიღეს ქართველები, თითქოს დიდი ხნის ნაცნობები ყოფილიყვნენ. კონცერტის დასასრულს პოლონელმა მაყურებელმა ქართული შეძახილებით გააცილა გორის ქალთა გუნდი სცენიდან. ეს იმდენად ამაღელვებელი იყო, რომ გოგონებმა ცრემლები ვერ შეიკავეს. პოლონელებთან გამოსათხოვარი მესამე კონცერტი ტორუნში უნდა გამართულიყო. ტორუნი მსოფლიოში ცნობილი ქალაქია, ვინაიდან ის გახლავთ უდიდესი მეცნიერისა და პიროვნების ნიკოლო კოპერნიკის დაბადების ადგი-

ლი. ტორუნის არენაც 3 000 კაცს იტევს. ტორუნელებმა შესანიშნავად მიიღეს ქართველები. სხვა ქართველებთან ერთად კონცერტს ესწრებოდა საქართველოს ელჩი პოლონეთში. კონცერტის ფინალურ ნაწილში აღფრთოვანებულ ოვაციებს და შეძახილებს საზღვარი არ ჰქონდა.

გუნდი იმდენად მიეჩვია ბორბლებზე ცხოვრებას, რომ კონცერტის შემდეგ უკითხავად ჩასხდნენ ავტობუსში და გეზი უკვე აპრობირებული გერმანიისკენ აიღეს. ქართველებმა ერთხელ კიდევ „შეასხენეს თავი“ რაიხსტაგს. შემდეგი კონცერტი ბერლინში უნდა გამართულიყო. მინდა ვითხრათ, რომ ბერლინის კონცერტზე

თეონა ცირამუა, ქეთი მელუა, ანდრე პოპასია. ლონდონი, 2016 წ.

გუნდმა განსაკუთრებული ყურადღებით იმუშავა. შეიძლება იმიტომ, რომ ბერლინი კულტურის უდიდესი ცენტრია, შეიძლება იმიტომ, რომ ქართველებიც ბლომად იყვნენ, შეიძლება იმიტომ, რომ ამჟამად თავისი ხელოვნებით სურდათ „აელოთ“ ბერლინი, მაგრამ ფაქტია, გუნდმა, მისმა ხელმძღვანელმა თეონა ცირამუამ და ქეთი მელუამ უმაღლესი ხელოვნება აჩვენეს ბერლინელებს. 1 626 ადგილიან ულამაზეს დარბაზში ტევა არ იყო. აღსანიშნავია, რომ კონცერტი, თავიდან ბოლომდე, პირდაპირი ეთერით გადასცა ბერლინის ტელევიზიამ. განსაკუთრებით თვალში და გულში მოსახვედრი იყო, რომ დიდებულად შეხვდნენ ქართულ ნაწარმოებს. დარბაზში საკმაოდ იყვნენ ქართველები, რომელთა თვალეში სიხარულის ცრემლები ბრწყინავდა. ღმერთო! ყველა საქმეში ასეთი წარმატებით ატარე ჩემი სამ-

შობლო.

მეორე დღეს ჰამბურგში იყო დანიშნული კონცერტი. ამ კონცერტით ქართველები ემშვიდობებოდნენ გერმანიას. ჰამბურგის უზარმაზარი 2 530 ადგილიანი დარბაზი გადაჭედილი იყო მაყურებლით. ზოგი ჭირი მარგებელიაო — გუნდმა, მისმა არაჩვეულებრივმა დირიჟორმა თეონა ცირამუამ და ქეთი მელუამ იმდენად „დაამულამეს“ რეპერტუარი, რომ შეუცდომლად ასრულებდნენ პროგრამას. ასე იყო ჰამბურგშიც. მაღლიერ მაყურებელს დიდხანს არ სურდა ქართველებთან დაშორება, მაგრამ რას იზამ — განრიგი განრიგია!

მეორე დღეს, გუნდი უკვე შვეიცარიაში — ქალაქ ბაზელში უნდა ყოფილიყო. ძალიან ძნელია შვეიცარიელი მაყურებელი გააკვირვო, მაგრამ თეონა ცირამუას არტისტული დირიჟორობით და ქეთი მელუას სიმღერით განცვიფრებული მსმენელები აღტაცებას ვერ მალავდნენ. როგორც ბაზელში, ისე ციურიხში, კონცერტის დამთავრების შემდეგ არ სურდათ ქართველებთან დაშორება.

შვეიცარიიდან გუნდმა ბელგიის დედაქალაქ ბრიუსელში გადაინაცვლა. პირველი სამი ნაწარმოების შესრულებისას მაყურებელი თავშეკავებული ტაშით აფილდოვებდა ქართველებს. თანდათან ემოციამ იმძლავრა და პირველი განყოფილების დასასრული ოვაციებით დამთავრდა. მეორე განყოფილებაში მაყურებელს დაავინწყდა ბელგიური თავშეკავება და ყველა ნომერი ხანგრძლივი ტაშით დააფილდოვა. ქების გარეშე შეიძლება ვთქვათ, რომ ბრიუსელში კონცერტი დამაფრთხილებელი გამარჯვებით დამთავრდა.

მეორე დღეს ქართველები ავტობუსიდან ბორანზე გადასხდნენ და ინგლისის ნაპირებს მიაღწენ. ევროპული ტურნეს პროექტი ინგლისურ-ქართული გახლდათ. მუსიკოს-შემსრულებლები ქართველები იყვნენ, ხოლო ყველაფერი დანარჩენის უზრუნველყოფა ინგლისელებს ევალებოდათ. აქედან გამომდინარე, მთელი ევროპული ვოიაჟის დამამთავრებელი და ყველაზე პასუხსაგები ფინალი ინგლისში გამოსვლები და ამ გამოსვლებით ევროპული ტურის დაგვირგვინება იყო. ამიტომ, ქეთი მელუამ საჭიროდ ჩათვალა ჩემი, როგორც კონსულტანტ-პედაგოგის, საკუთარი ხარჯებით

მინვევა. 23 ნოემბერს პირველი კონცერტი გველოდებოდა ინგლისის ქალაქ გილფორდში. ჩემს სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, როცა ვიხილე საკუთარ თავში დარწმუნებული გუნდი, რომელსაც ესმის საკუთარი მისია და გრძნობს, რომ მის უკან საქართველო დგას. პირველმა კონცერტმა გილფორდში არნახული წარმატებით ჩაიარა. მეორე კონცერტი ქალაქ ბრისტოლში გაიმართა. სწორედ ბრისტოლში მოხდა ინგლისისთვის მეტად უჩვეულო შემთხვევა. ქალაქში მომხდარი დიდი ავარიის გამო ქალაქში ჩაქრა შუქი. გამოირთო მიკროფონები და ქეთი მელუა იძულებული გახდა გასულიყო სკენიდან. შიშმა შემიპყრო, ფრიად არასასიამოვნო აზრების ბურუსში ვიყავი გახვეული და ამ დროს, უცებ, სიბნელიდან ავანსცენისკენ გამოემართა თეონა ცირამუა და ამ სიბნელეში გაისმა მისი ხმა „Emanjeni Babiloni“. ესლა სხვა შიშმა შემიპყრო, იყდერებს კი ამ უზარმაზარ დარბაზში, უმიკროფონოდ მისი ხმა??? ფეხზე ავდექი, შემოვტრიალდი და დარბაზის ექოს — რეზონირებას დავუგდე ყური. თეონას ხმა საკმაოდ კარგად ჟღერდა. დამშვიდებულმა დავიკავე ადგილი. თეონამ „მოტვიჩა“, რომ სიტუაცია სახსნელი იყო. მისი ალლო და ნიჭიერება კარგად ცნობილია საზოგადოებისათვის, მაგრამ ახლა გუნდს მივაშტერდი: რას იზამს გუნდი? გუნდის სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ სანამ თეონა სოლოს მღეროდა, გუნდი ელვისებურად დააენწყო აფრიკული სიმღერის შესასრულებლად და ზუსტად აყვა ხელმძღვანელს. როგორც იქნა დავმშვიდდი. ამ დროს, თავისი მომხიბლავი ილეთებით წინ გამოიჭრნენ მოცეკვავეები თამარ ილურიძე და მანანა გოგინაშვილი. თავიანთი ტემპერამენტით ისეთი ცეცხლი დაანთეს, რომ იგრიალა აპლოდისმენტებმა. ოვაციებით დამთავრდა ეს ნომერი. გუნდის და თეონას გამჭრიახობამ ვერ უშველა და შუქი ვერ აღდგა, ამიტომ მელუა იძულებული იყო ანტრაქტი გამოეცხადებინა. 15-20 წუთის შემდეგ შუქი მოვიდა, დარბაზი არავის დაუტოვებია და კონცერტი არაჩვეულებრივი წარმატებით დამთავრდა. ამ სტრიქონებს რომ ვწერ მელიმება, ვინაიდან, მივიღეთ ჩვენი გუნდის დიდი გულშემატკივრის მარინა ბერიძის მესიჯი, რომელმაც მომენტალურად მოხსნა ჩვენი ნერვიული დაძაბულობა. ბერიძე გვწერდა: „რა

ეგონათ მაგათ, თქვენ შუქის ჩაქრობა შეგაძინებდათ? ისე გაიზარდეთ უშუქობაში, მგონია შუქი უფრო გიშლით ხელს, ვიდრე უშუქობა!“ ამ მესიჯმა „ვალერიანკაზე“ უკეთ იმოქმედა ჩვენზე. წარმატებული იყო აგრეთვე კონცერტი ქალაქ საუთჰემპტონში. ეს შედარებით პატარა, მაგრამ ძალიან სუფთა და ლამაზი ქალაქია. 26 ნოემბერს გამოსასვლელი დღე იყო, რათა ყველას დაესვენა და მობილიზებული შესვედროდა უმნიშვნელოვანეს დღეს – კონცერტს ინგლისის დედაქალაქში, რომელიც 27 ნოემბერს გაიმართა. ქართველებმა კონცერტი ძალიან აკადემიურად დაიწყეს, რასაც ინგლისელთა თავშეკავებული, მაგრამ ძლიერი ტაძი მოჰყვა. მივხდვი, რომ გავიმარჯვეთ. პირველი განყოფილება კი ოვაციებით დამთავრდა. 2 500 ადგილიანი გადაჭედული დარბაზი ძალიან დიდხანს უკრავდა ტაშს. მეორე განყოფილებას ჩვეულებისამებრ ქეთი იწყებდა, ხოლო გარკვეული ნომრების შესრულების შემდეგ კვლავ მოუხმობდა გუნდს. ამჟამად, რატომღაც, გუნდის წარდგენის შემდეგ, რაღაცაზე საუბარი დაიწყო ინგლისურად. მე გავოცდი, ამ დროს ქეთის დედამ ჩემკენ გადმოიწია და ჩამხურჩულა – თქვენზე ლაპარაკობსო. ქეთიმ ხელი გამოიშვირა ინგლისის დედოფლის ლოქისაკენ, სადან მე და ქეთის მშობლები ვისხედით და მაყურებელს ამცნო: „ჩვენთან სტუმრად ჩამოვიდა ჩვენი ვოკალის პროფესორი საქართველოდან და მე მინდა მას მადლობა გადავუხადო“. მეც თავხედურად, ვითომ ინგლისურის დიდი მკოდნე ვიყავი, შევძახე ის ერთადერთი სიტყვა, რაც ინგლისურად ვიცი „სენქ იუ ვერი მაჩი!“ . უნდა გამოგიტყდეთ, რომ ამ შემთხვევამ 10 წლის სიცოცხლე მომიმატა. კონცერტი არნახული წარმატებით დამთავრდა. კონცერტს ესწრებოდა საქართველოს ელჩი ინგლისში – თამარ ბერუჩაშვილი, რომელთანაც კონცერტის შემდეგ გულთბილი საუბარი გაიმართა. ლონდონში გამარჯვების შემდეგ ვიგრძენი, რომ გორის ქალთა გუნდის „ვოიაჟი“ ქეთი მელუასთან ერთად არაჩვეულებრივი წარმატებით დამთავრდებოდა. ასეც მოხდა ინგლისის დანარჩენ ქალაქებში – ლესტერში, ლივერპულში, მანჩესტერში და გლაზგოშიც უშეცდომოდ და მაღალი პროფესიონალიზმით დაასრულეს თავიანთი გამოსვლები. მინდა, მხოლოდ ლივერპული გა-

მოვყო. ეს ქალაქი „ბითლზების“ მშობლიური ქალაქია, მაყურებელი აქ ძალიან მაღალი გემოვნებისაა, მაგრამ ისეთი წარმატება გვხვდა, რომ უბრალოდ, უფრო დიდი წარმატება წარმოუდგენელია.

ამ ევროპული ტურის დროს გუნდმა მოტორიანი

ქეთი მელუას და „გორის ქალთა კამერული გუნდის“ ერთობლივი ალბომი.

ცხენებით გაიარა 30 000 კილომეტრზე მეტი მანძილი. დარბაზში გამართულ კონცერტებს დაესწრო 100 000-ზე მეტი მაყურებელი. თუ მასმედიის მსმენელებს დავთვლით, რაოდენობა რამდენიმე მილიონს მიაღწევს, ხოლო თუ სოციალურ ქსელებსაც ჩავთვლით, სადაც ნაჩვენები ყველა ვიდეო და ფოტომასალა უაღრესად პოპულარული იყო, მე ნამდვილად ვერ დავითვლი და ეს თქვენთვის მომინდვია.

ასე დამთავრდა ეს დიდებული ტურნე. ძალიან გამიხარდა, როცა ტელეეკრანიდან თეონა ცირამუამ მადლობა გადაუხადა ქეთი მელუას და თქვა: „დიდი მადლობა ქეთი მელუას! ის რომ არ ყოფილიყო ეს ტურნე არ შედგებოდა!“ მართლაც უდიდესი გრძნობაა მადლიერების გრძნობა.

და აი, 20 დეკემბერს ქეთი, თეონა და გუნდი უნდა წარმდგარიყო ქართველი მაყურებლის წინაშე. ქეთი მელუას აზრით, თბილისში გუნდს უნდა ემღერა რამოდენიმე წაწარმოებით მეტი, ვიდრე პროექტში იყო, გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოში გუნდი უდიდესი პოპულარობით სარგებლობს. ჩემს სიხარულს საზღვარი არ ქონდა, როდესაც თეონა ცირამუამ გადამწყვიტა, რომ ქართველ მაყურებელს უნდა ენახა ზუსტად ის პროექტი,

სხვადასხვა ინგლისის დიდი ბრიტანეთის ერთ-ერთი საყვარელი გაღასახალი – BBC GRAHAM NORTON SHOW.

რაც ნახა და მოისმინა მთელმა ევროპამ. არაფერს მოგახსენებთ თბილისის კონცერტზე, რომ კონცერტმა დიდი წარმატებით ჩაიარა, რომ, როგორც ევროპის ყველა ქალაქში, ხალხმა, ფეხზე ადგომით, დიდი ოვაცია გაუმართა ქეთი მელუას, თონა ცირამუას და გუნდს, ვინაიდან ამ უდიდესი წარმატების და სიამოვნების მომსწრე ქართველი მაყურებელიც გახდა.

შეიძლებოდა ეს წერილი აქ დამემთავრებინა, მაგრამ, მოსვენებას არ მაძლევს აზრი, რომელიც მინდა გაგიზიაროთ.

ამ პროექტმა უდიდესი მოწონება დაიმსახურა ევროპის ყველა ქვეყანაში, იყო მიწვევები ყველა ქვეყნის რადიო-ტელევიზიებში. თვლა არ ჰქონდა ინტერვიუებს პრესაში, იყო მიწვევა ინგლისის დედოფლის ფავორიტ გადაცემაში „გრაჰამ ნორტონის შოუ“, სადაც ქართველები პირველად გამოჩნდნენ... მოკლედ, ყველგან უმაღლესი შეფასება მიიღეს. ასე იყო თბილისშიც, მაგრამ, მაინც გამოჩნდნენ ადამიანები, რომელთაც „... ავი სიტყვა ურჩევნიათ სულსა გულსა“, თანაც ისეთები, ვისი აზრიც არავის აინტერესებს, ვინაიდან, მათ არასოდეს არაფერი შეუქმნიათ და შურისაგან გაბერილები, მხოლოდ შხამს ანთხევენ. შეიძლება ქეთი მელუას შემოქმედება შესწავლაში არ ზის, მაგრამ მას მსოფლიოში ჰყავს მილიონობით მსმენელი, ის დღეს არის მსოფლიო დონის ვარსკვლავი, მოსწონს ეს ვინმეს თუ არა. როდესაც ქართველ მოღვაწეს მსოფლიო

აქებს, შენ, ქართველმა, რომლის მთელი არსებობა ქეთი მელუას ერთ სიმღერად არ ღირს, როგორი უზნეო უნდა იყო, რომ მასზე აუცილებლად შე ოჯახსაშენებულო! არ მოგწონს? ვინ დაგაბატოვა, რატომ მოხვედი, შხამი რომ ანთხიო?

ასეა თუ ისე, ხსენებული პროექტი უდიდესი მოვლენა იყო ქართული ხელოვნების ისტორიაში და მისი მონაწილეების უდიდესი გამარჯვება. ქართველი ხალხი ბრძენია! ავი ქართველმა ხალხმა ეს პროექტი შეაფასა, როგორც წლის საუკეთესო მოვლენა მუსიკაში!

ქართულმა დღევანდელობამ კონცერტზე იჩინა თავი. კულტურის სამინისტრომ და მთავრობამ გორის ქალთა გუნდს წარმატება „განსაკუთრებულად მიულოცა“ – ხელფასები, რომელიც ისედაც მწირი ქონდათ (330 ლარი ტიტანური შრომისათვის), 10 პროცენტით დაუკლეს და ამის გარდა ადგილობრივ ხელისუფლებას დაფინანსება აუკრძალეს. რამდენად უზნეო ჩინოვნიკი უნდა იყო, რამდენად, მაპატიეთ და, ფეხებზე უნდა გეკიდოს შენი კულტურა, როგორ არ უნდა სცემდე პატივს შენი ერის აზრს, როგორი ურცხვი უნდა იყო, რომ ეს გააკეთო. ის მაინც „მიგეტყვინათ“, ერთი თვით გადაგედოთ თქვენი დეგენერატული გადაწყვეტილება, რომ თვითმფრინავის ტრაპთან არ „მიგეხარებინათ“ თქვენი ურცხვი და უზნეო გადაწყვეტილება. მეორე, ძალიან დიდი სირცხვილი, რომელიც კონცერტზე მოხდა – პრეზიდენტმა ქეთი მელუა ღირსების ორდენით დააჯილდოვა. ეს ძალიან კარგია, მაგრამ, ან პრეზიდენტს, ან მის გამოგზავნილს, ნუთუ უბრალო ქართული ზრდილობა არ აღმოაჩნდა, რომ ამ პროექტის თანავტორისა და სულისჩამდგმელის, თონა ცირამუასათვის მადლობის წერილი მაინც გადაეცათ? ნუთუ ამას სწავლება უნდა? სცენაზე და დარბაზში ისეთი უხერხულობა შეიქმნა, რომ თქვენს მაგივრად, ბატონებო, ხალხი განითლდა! ამაზრზენი იყო პრეზიდენტის მიერ გამოგზავნილი კაცის საქციელი. მთელი ამ დაჯილდოების მანძილზე უკანალით მიტრიალებული იდგა 23 ქალბატონისა და მისი უნიჭიერესი ხელმძღვანელის მიმართ. მინდა ეს წერილი შეკითხვით დავამთავრო. ჩვენ ვართ ერი, სხვისი მალმერთებელი და საკუთარის გამანადგურებელი – რ ა ტ ო მ ???!

საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მიერ 2016 წელს გამოცხადებულ კონკურსში „წლის საუკეთესო სამუსიკათმცოდნეო ნაშრომი“ პრემიები მიენიჭათ მუსიკისმცოდნეებს დოდო გოგუას ნაშრომისთვის „მეოცე საუკუნის ქართული მუსიკა და მუსიკოსები“ და სვეტლანა ქეცბას წიგნისთვის „გულის სახსოვარი“. მკითხველს ვთავაზობთ რეცენზიებს აღნიშნულ გამოცემაზე.

ჩინებული წიგნი

გულვათ სორაძე

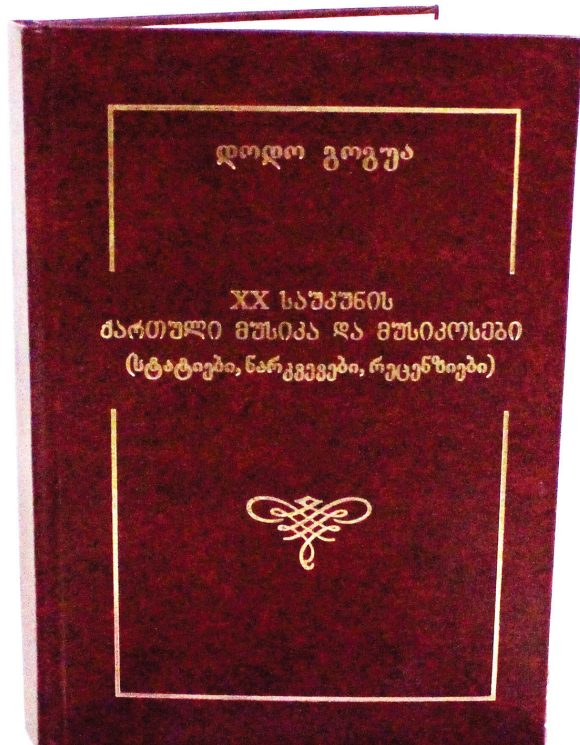
ხელში მიჭირავს ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორის, თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის საპატიო დოქტორის ქალბატონ დოდო გოგუას წიგნი „XX საუკუნის ქართული მუსიკა და მუსიკოსები“, რომელშიც თავმოყრილია მის მიერ ბოლო 4-5 ათწლეულებში შექმნილი რჩეული შრომები: სამეცნიერო სტატიები, ნარკვევები, რეცენზიები (თბილისი 2016წ. კონსერვატორიის გამომცემლობა, რეცენზენტი — ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი ნანა ლორია, რედაქტორი — ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი მარინა ქავთარაძე, გამოცემის რედაქტორი — ქეთევან ბაქრაძე).

უნდა ვაღიარო, რომ დიდ კმაყოფილებასა და სიამოვნებას მანიჭებს ქ-ნი დოდოს ამ ღირსშესანიშნავი წიგნის შესახებ წერილის წერა. დოდო ხომ მრავალი ათეული წლის მანძილზე იყო და არის ჩემი უმცროსი კოლეგა კონსერვატორიის მუსიკის ისტორიის კათედრაზე და საზოგადოდ, ქართულ მუსიკისმცოდნეობაში.

სხვათა შორის, სწორედ მე გახლდით 1957 წ. მისი სადიპლომო შრომის — „ჯ. პუჩინის შემოქმედებითი გზა“ რეცენზენტი და მაღალი შეფასება მივეცი მის ნაშრომს.

როგორც ცნობილია, ქ-ნი დოდო მრავალი წლის მანძილზე ეწევა მრავალმხრივ და ნაყოფიერ სამუსიკისმცოდნეო შრომას: წერს სამეცნიერო და კრიტიკულ წერილებს, რომლებშიც გაშუქებულია ქართული მუსიკის ისტორიისა და თეორიის საკითხები.

ამჯერად კი, მისი ყველაზე მნიშვნელოვანი და საინტერესო წერილები ერთი წიგნის სახით არის წარმოდ-

გენილი. უკვე სარჩევის გაცნობით ვრწმუნდებით, თუ რაოდენ მდიდარი, მრავალფეროვანი და აქტუალურია წიგნის სამეცნიერო და კრიტიკულ-პუბლიცისტური თემატიკა და პრობლემატიკა (ქართული მუსიკის ისტორიისა და თეორიის საკითხები, დაკავშირებული გამოჩენილი ქართველი კომპოზიტორების შემოქმედებასთან, მათი ნაწარმოებების ღრმა, ფართო პლანის პროფესიული ანალიზი). ხოლო წიგნის ყურადღებით წაკითხვის შემდეგ, რწმუნდები, რომ ეს გახლავთ თანამედროვე ქართული მუსიკისმცოდნეობის შესანიშნავი ნიმუში.

წიგნის სამეცნიერო პრობლემატიკა, როგორც ზემოთ ითქვა, მთლიანად ეძღვნება ქართული მუსიკის მხატვრულ-ესთეტიკურ ფენომენს — თანამედროვე

ქართულ პროფესიულ მუსიკალურ ხელოვნებას (კომპოზიციას, შემსრულებლობას). აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ ამა თუ იმ კომპოზიტორის ნაწარმოების ანალიზი მუდამ არის დაკავშირებული ზოგადესთეტიკურ პრობლემატიკასთან, რაც, ცხადია, ამდიდრებს და აღრმავებს წიგნის შემეცნებით პარამეტრს და შესაბამისად, მის ღირებულებას.

წიგნის წინათქმაში აღნიშნულია, რომ იგი ეძღვნება ავტორის დიდი მასწავლებლის, ქართული ისტორიული მუსიკისმცოდნეობის ფუძემდებლის ბ-ნ ლადო დონაძის ხსოვნას, რაც ასახავს პოვეს წიგნში მოთავსებულ სხვადასხვა წერილში — ერთხელ კი სპეციალურ ვრცელ ნარკვევში — „ევროპული მუსიკა ლადო დონაძის ადრინდელ ნაშრომებში“, რომელიც ერთ-ერთი საუკეთესოა ამ თემისადმი მიძღვნილ პუბლიკაციათა შორის!

როგორც წიგნის რედაქტორის — მუსიკოლოგიის დოქტორის პროფესორ მარინა ქავთარაძის თანდართულ წერილშია მითითებული: „წიგნი კონცენტრირებულია XX საუკუნის ქართული მუსიკის ირგვლივ. ის მოიცავს ფართო ჟანრულ სპექტრს ოპერიდან დაწყებული კამერული მუსიკით დამთავრებული. თემატურად მრავალფეროვანი ეს მასალა ასახავს კონცეპტუალურად მოაზროვნე მეცნიერის ნიაღვრებს ქართული მუსიკის ისტორიის, ეპოქის სტილის, ქართული ინსტრუმენტული მუსიკის გენეზისისა და განვითარების საკითხებში. წიგნის ავტორი ინდივიდუალურ ხედვას და მაღალ პროფესიონალიზმს ავლენს. განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს კამერულ-ინსტრუმენტულ ჟანრს, რომელიც გოგუას სამეცნიერო მოღვაწეობის მაგისტრალურ სფეროს წარმოადგენს“.

ახლა კი კონკრეტულად შევხვით წიგნს და მასში წარმოდგენილ პრობლემატიკას იმ თანმიმდევრობით, როგორც ეს ავტორს აქვს მოცემული.

პირველი წერილი „აბესალომისა და ეთერის“ სიმფონიზმის საკითხისათვის — მიძღვნილია იმ პრობლემატიკისადმი, რომელიც საფუძვლიანადაა შესწავლილი ქართულ მუსიკისმცოდნეობაში, მაგრამ, ამავე დროს, დ. გოგუა გამოთქვამს ფრიად საყურადღებო მოსაზრებას, რომ „კვარტა-კვინტური ჰარმონიების სემანტიკური და ამდენად, დრამატურგიული მნიშვნელობაც „აბესა-

ლომში“ უფრო დეტალურ შესწავლას საჭიროებს“(!).

დიდ ყურადღებას უთმობს ავტორი „აბესალომის“ სტილის „საორგანო“ ბუნებას და ერთობ ვრცელ ანალიზს ურთავს მას. იგი ხაზს უსვამს კვარტა-კვინტურ აკორდული ჰარმონიის აზრობრივ და კონსტრუქციულ როლს უკვე ოპერის საორგანო შესავალში და საინტერესო პარალელებს ავლენს ისეთ ძალიან შორეულ ანალოგებთან, როგორებიცაა დებიუსის „პელეასი და მელიზანდესა“ და ვაგნერის „ტრისტან და იზოლდეს“ ფორმპილები.

ინტერესს იწვევს წერილი „კიდევ ერთხელ ქართული ინსტრუმენტული მუსიკის გენეზისისა და განვითარების შესახებ“.

უნდა ითქვას, რომ დ. გოგუა ჯერ კიდევ 1972 წლიდან დიდ ადგილს უთმობდა თავის პუბლიკაციებში ქართული ინსტრუმენტული ანსამბლის თემას (1979 წ. დაიწერა დისერტაციაც „ქართული კამერულ-ინსტრუმენტული ანსამბლი. 20-50-იანი წლები“), სადაც იგი საფუძვლიანად და ზოგჯერ ახლებურად განიხილავს ჩვენს მუსიკისმცოდნეობაში შემოსულ ეროვნული ცნობებების კატეგორიას, რომელსაც უწოდებს „ერთგვარ გენეტიკურ კოდს რომანტიკულ ტრადიციასთან მიმართებაში“.

თავის დროზე ეს იყო სიახლე ჩვენს მუსიკისმცოდნეობაში. დიდი სიყვარულით და, რაც მთავარია, საქმის მშვენიერი ცოდნით არის დანერგილი ვრცელი წერილი ნ. გუდიაშვილის შესახებ. მე ვიტყვოდი, ამომწურავად არის ამ ნიჭიერი და მრავალმხრივი კომპოზიტორის შემოქმედების დახასიათება და, ბუნებრივია, რომ განსაკუთრებული ყურადღებითა და დეტალურად არის განხილული მისი კამერულ-ინსტრუმენტული ნაწარმოებები.

დიდი ადგილი უკავია ს. ცინცაძის კვარტეტების ანალიზს (ნარკვევი I — 40-50-იანი წლები, ნარკვევი II — 60-90-იანი წლები). „სწორედ საკვარტეტო ნაწარმოებებში გაიხსნა ყველაზე მძლავრად ს. ცინცაძის ბრწყინვალე ნიჭის ძირითადი და ამასთან, საუკეთესო თვისებები და დასაბამი მიეცა ქართული მუსიკალური ხელოვნების ამ დარგის საერთაშორისო აღიარებას“ — წერს დ. გოგუა.

ს. ცინცაძის 40-50-იანი წლების კვარტეტების განხილვა საფუძველს აძლევს მას გააკეთოს დასკვნა, რომ

„აღნიშნულ პერიოდში კომპოზიტორის შემოქმედებით ძიებები წარიმართა ლირიკულ-დრამატული სანყისის თანმიმდევრული გამოვლინების მიმართულებით და, ამასთან ერთად ყველაზე სრულყოფილად აისახა ქართული საანსამბლო მუსიკის ლირიკულ-ქანრული ხაზი“.

დეტალურადაა განხილული ამ მუსიკის ხალხური წყაროები (მელოდიკა, ჰარმონია, რიტმიკა, თვით ტემბრული ფაქტურის ზოგიერთი თავისებურება), კილოური აზროვნების სისტემიდან ისეთი დამახასიათებელი კილოების გამოყოფა, როგორებიცაა მიქსოლიდიური, დორიული, ფრიგიული, ეოლიური და მათი დაკავშირება გარკვეულ სახეობრივ-ემოციურ სფეროებთან.

დამაჯერებელია ფრაზა, რომ ჩვენი ინსტრუმენტული საანსამბლო მუსიკა, ერთის მხრივ, კლასიკური მუსიკის ტრადიციებს ეყარება, მეორის მხრივ კი, რომანტიზმისა. ხაზგასმულია, რომ 60-იანი წლების დასაწყისში ცინცაძემ ჯერ მეხუთე კვარტეტში, შემდეგ მე-2 სიმფონიაში და სავიოლინო კონცერტში პირველმა გადადგა ნაბიჯი არსებული ტრადიციების დაძლევისა და სონატური პრინციპების განზოგადებისაკენ. კვალიფიციურადაა განხილული წიგნში ს. ნასიძის ანსამბლურ-ინსტრუმენტული შემოქმედება, აშავერზამვილის საფორტეპიანო ტრიოები.

რიგი ახალი მოსაზრებებია გამოთქმული აგრეთვე ავტორის წერილებში: „პროგრამულობის პრინციპი ქართველ კომპოზიტორთა შემოქმედებაში“, „პიროვნების პრობლემა 60-80-იანი წლების ქართულ კამერულ-საანსამბლო მუსიკაში“.

ახლებურად და დეტალურად არის შესწავლილი ისეთი სპეციფიკური საკითხი, როგორიცაა ე.წ. „მთის კილოს“ როლი ო. თაქთაქიშვილის და ს. ნასიძის მუსიკალურ-სააზროვნო სისტემაში, რაც თავის ადგილს დაიკავებს ამ გამოჩენილი კომპოზიტორებისადმი მიძღვნილ სამუსიკისმცოდნეო ლიტერატურაში.

ავტორი ამჟღავნებს მე-20 საუკუნის ქართული მუსიკის ცნობილი ნიმუშების შესანიშნავ ცოდნას და მალა პროფესიულ დონეზე მსჯელობს მათ შესახებ.

დამოუკიდებელ მიდგომას ავლენს ისეთი კარგად შესწავლილი ნაწარმოების მიმართ, როგორიცაა რ. ლალიძის ოპერა „ლელა“. დ. გოგუა ამდიდრებს მის შესახებ არსებულ ლიტერატურას ახალი შტრიხებითა

და ნიუანსებით, რომლებიც ოპერის კომპოზიციისა და დრამატურგიის თავისებურებებთან არის დაკავშირებული. იგი პარალელურად ავლენს „ლელას“, „დაისას“ და ო. თაქთაქიშვილის „მინდიას“ შორის, რომლებშიც გმირულ-პატრიოტული იდეის დამკვიდრება ლირიკულ საფუძველზე ხდება. ერთგვარად მოულოდნელი (და

დაჯილდოება – დოქტორი გოგუა, კულტურის მინისტრი მინაია მირიანაშვილი

ჯერ არ შემჩნეული), მაგრამ ყურადსაღებია აგრეთვე პარალელი შ. მშველიძის ოპერა „დიდოსტატის მარჯვენასთან“, რომელთანაც „ლელას“ აკავშირებს „სახალხო სცენების აქტიური დრამატურგიული როლი, მათი ეპიკური გაქანება და მასშტაბურობა“ და ზოგიერთი სხვა თვისებაც.

ბარემ აქვე ვიტყვი გამოჩენილი ქართველი კომპოზიტორისადმი მიძღვნილი ვრცელი და ძალიან შინაარსიანი თავის შესახებ: „შალვა მშველიძის შემოქმედების ისტორიული პარადიგმებისა და ქართულ მუსიკაში მისი ტრადიციების შესახებ“. უკვე შრომის სათაური ნათლად მეტყველებს წერილის მდიდარ პრობლემატიკაზე, ხოლო მისი ყურადღებით წაკითხვა კვლავ გვიდასტურებს ავტორის არა მარტო ერუდიციას, არამედ, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია, მის ინდივიდუალურ მიდგომას ჩვენ მუსიკისმცოდნეობაში კარგად და ღრმად შესწავლილი

შესანიშნავი კომპოზიტორის შემოქმედებისადმი.

ისევე როგორც დ. გოგუას სხვა ნაწარებში, აქაც ყურადღებას იქცევს მისი აზროვნებისა და პროფესიული ანალიზის დამოუკიდებლობა. სიმპტომატურია წერილის დასკვნითი აზრები: „შ. მშველიძის წვლილი ეროვნულ მუსიკაში უნდა განისაზღვროს არა მარტო მისი შემოქმედებითი მემკვიდრეობის მხატვრული ღირებულებით, არამედ მის მიერ დანერგილი ტრადიციის ცხოველყოფილებით, რომელიც კიდევ დიდხანს შეინარჩუნებს თავის ძალას“ (გვ. 147).

ასევე საინტერესო და შინაარსიანია წერილი „ალექსი მაჭავარიანის 80-იან წლების ინსტრუმენტული შემოქმედების ზოგიერთი საკითხი“, სადაც დ. გოგუა მთელ რიგ მნიშვნელოვან მოსაზრებას გამოთქვამს გამოჩენილი კომპოზიტორის სიმფონიური და საკვარტეტო ნაწარმოებების შესახებ (მე-3, მე-6 სიმფონიები, 6 სიმებიანი კვარტეტი), რომლებიც დღემდე არ არის საფუძვლიანად შესწავლილი. ამ ჟანრებისადმი გაძლიერებულ ინტერესს ხსნის იმით, რომ „ისინი უშუალოდ პასუხობდნენ მისი ცხოვრებისეული გზის წმინდა ემოციური და ინტელექტუალური ალქმის ანალიზისა და ყოველივე ამის მუსიკალური ხორცშესხმის ბუნებრივ შინაგან მოთხოვნილებას“.

80-იანი წლების მაჭავარიანის ინსტრუმენტული შემოქმედების ანალიზს დ. გოგუა ამთავრებს საგულისხმო ფრაზით, რომ კომპოზიტორის ბოლო წლების შემოქმედება ღირსია უფრო ფართო პრობაგანდისა, ხოლო ქართული მუსიკოლოგია ვალშია მის წინაშე.

შესანიშნავი წერილი მიუძღვნა დ. გოგუამ ჩვენი დროის ერთ-ერთ გამოჩენილ მუსიკოსს – კომპოზიტორს, პიანისტსა და პედაგოგს, ერთხანს (გარდაცვალებამდე 2000 წელს) თბილისის კონსერვატორიის რექტორს ბ-ნ ნოდარ გაბუნias. თავის წერილში „ნოდარ გაბუნია და „ოთხს პლიუს ერთი“, რომელშიც ძალზე კვალიფიციურად, ამომწურავად არის გაანალიზებული მისი პედაგოგიური მოღვაწეობა და პიანისტური სკოლა. ეს წერილი საუკეთესოდ მიმაჩნია ნ. გაბუნია-პედაგოგის შესახებ დაწერილ ყველა პუბლიკაციის შორის.

დიდი სიამოვნებით და, ცხადია, გულისტკივილით, იკითხება წერილები დაუვინყარი გიზი ამირეჯიბის,

ალექსანდრე ნიჟარაძის, ქსენია ჯიქიასა და დღეს კარგად მყოფი (ღმერთმა დღეგრძელობა მისცეთ!) მარია კვალიაშვილის, ნანა ქავთარაძის, ვაჟა აზარაშვილისა და გოგი ჩლაიძის შესახებ.

ამით მთავრდება დ. გოგუას წიგნი – დღესდღეობით, საუკეთესო ქართულ მუსიკისმცოდნეობაში!

2017 წლის 13 იანვარს საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრმა ბატონმა მიხეილ გიორგაძემ დ. გოგუას წიგნი დააჯილდოვა „წლის საუკეთესო სამუსიკისმცოდნეო ნაშრომის“ დიპლომით.

ქართული მუსიკალური კულტურის ორი ისტორიული ფაქტი

რუსუდან ქუთათელაძე

2013-2016წწ. მეტად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა ქართული მუსიკისმცოდნეობის თვალსაზრისით, მე ვიტყვი მეტიც, მნიშვნელოვანი ზოგადად ქართული მუსიკის ისტორიის თვალსაზრისით. ხსენებულ პერიოდში საზოგადოებას წარედგინა ორი მუსიკისმცოდნეური ნაშრომი – მანანა კორძაიას “Der Komponist und seine Zeit” (იგივე წიგნი ინგლისურ ენაზე “Alexi Matchavariani. Creator and Time” და სვეტლანა ქეცბას „გულის სასსოვარი“.

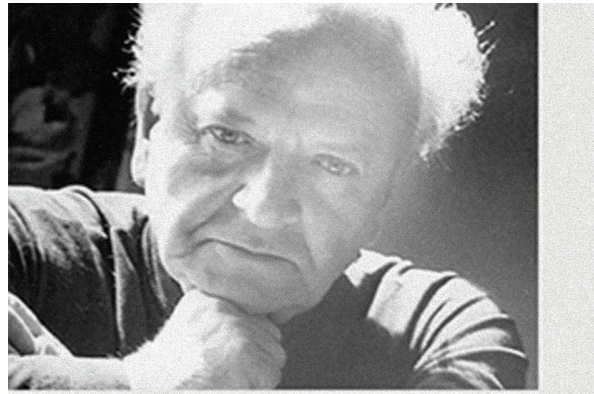
რად ვანიჭებ ამ ორი ნაშრომის გამოცემას ისტორიული ფაქტის მნიშვნელობას? ამგვარი შინაარსის, ეს ორი წიგნი რომაა, ჩვენს მუსიკისმცოდნეობაში ჯერხანად არ არსებობს. ხოლო სხვა, რაც ძალზე საყურადღებოა, ახლა ვიტყვი.

ქრონოლოგიის მხრივ რიგით პირველია მ. კორძაიას “Alexi Matchavariani: Der Komponist und seine Zeit” და “Alexi Machavariani. Creator and Time” („ალექსი მაჭავარიანი. შემოქმედი და დრო“). ინგლისური ვერსია გამოიცა საქართველოში თბილისის კულტურ-

რის ცენტრის მხარდაჭერით 2013 წ. (თარგმანი ხატია მალონია-ჭანიშვილის), გერმანული კი გამოიცა 2015 წ., გერმანიაში, ჰამბურგის გამომცემლობის „ვოლკეს“ მიერ (თარგმანი ნათია მიქელაძე-ბაჩულიანის, გამომცემელი ვახტანგ მაჭავარიანი). და აი, ამ წიგნების დაბეჭდვასთან დაკავშირებით რამდენიმე ფაქტი იძენს ისტორიულ მნიშვნელობას. სახელდობრ: ქართულმა მუსიკამ დიდი ხანია მოიპოვა საერთაშორისო აღიარება. არა მხოლოდ ფოლკლორმა, ხალხურმა სიმღერამ და ქორეოგრაფიამ, არამედ საკომპოზიტორო შემოქმედებამ. ქართველ კომპოზიტორთა არაერთი ნაწარმოები წარსულშიც მრავალგზის შესრულებულა და ჩვენს დროშიც ჟღერს მსოფლიოს საკონცერტო ესტრადებზე, მონონებაც დიდი ახლავს. ცალკეული საოპერო ნაწარმოებიც დადგმულა საქართველოს საზღვრებს გარეთ. იდგებოდა, უპირატესად სსრკ-ს დედაქალაქებისა და სოციალისტური რესპუბლიკების მსხვილი ქალაქების საოპერო სცენებზე. ხოლო ქართული პროფესიული მუსიკის შესახებ სამეცნიერო გამოკვლევა, რომელიც დანტერესებულ მკითხველს გააცნობს როგორც საკუთრივ ნაწარმოების მხატვრულ-ესთეტიკურ ღირებულებას, ისე მისი შექმნის ისტორიას, განმარტავს იდეური შინაარსის სემანტიკურ არსს, დამაკავშირებელ ძაფებს გააბამს ეროვნული კულტურის სხვა სფეროებთან (ლიტერატურასთან, პოეზიასთან, მხატვრობასთან, მუს. ფოლკლორთან, ქორეოგრაფიასთან თუ სხვ.), ასეთ ნაშრომს, გამოცემულს ევროპულ ენაზე, დღის სინათლე ჯერ არასდროს ღირსებია.

ქ-მა მანანა კორძაიამ მრავალი წელია ქართულ მუსიკისმცოდნეობაში დაიმკვიდრა ნიჭიერი პროფესიონალის ავტორიტეტი. პედაგოგიურ მუშაობას იგი უთავსებს ნაყოფიერ რედაქტორულსა და საზოგადოებრივ-პუბლიცისტურ მოღვაწეობას. მისი წერილები, მიძღვნილი ეროვნული მუსიკის სხვადასხვა საკითხებისადმი, მუდამ აღძრავს მკითხველის ინტერესს, რამეთუ დანერვილია ცოცხალი ენით, უშუალოდ მუსიკალური ნაწარმოების, ან კიდევ მისი შესრულების ემოციური განცდით რომაა ნაკარნახევი. გავიხსენებდი, მაგალითისთვის, მის წერილებს, მოსკოვში 1984წ. გამართული ქართული მუსიკის დღეებს რომ აშუქებს, ელისო ვირსალაძისა და ლიანა ისაკაძის კონცერტების, ან კიდევ

მათი ფესტივალებისადმი მიძღვნილ მრავალ წერილს, მაცყლა ქასრაშვილის, ზურაბ სოტკილავას და სხვათა ხელოვნების შესახებ დიდი ემოციით დამუხტულ წერილებს, ოთარ თაქთაქიშვილისა და სოსო კეცაყმაძის შემოქმედებისადმი მიძღვნილი კორძაიასული ბოლო დროის წერილებიც დაუვიწყარია. რომელი ერთი გა-

Manana Kordsaia
Alexi Matchavariani
Der Komponist
und seine Zeit

ვიხსენო...ძალზე საინტერესო, შინაარსიანია კორძაიას წერილები, დაკავშირებული ქართულ კინომუსიკასთან. ეს მით უფროა საგულისხმო, რომ ქართული კინომუსიკა დიდმნიშვნელოვან როლს თამაშობს ეროვნული კინემატოგრაფიის აღიარებაში, ფართო საერთაშორისო სარბიელი რომ შეიძინა. ქართულ მხატვრულსა და დოკუმენტურ კინოფილმებთან ბევრი სახელმძოხვეჭილი კომპოზიტორის შემოქმედებაა მჭიდროდ დაკავშირებული. ამასთან კინომუსიკა ის სფეროა, რომლის წინაშე ქართული მუსიკისმცოდნეობა ჯერ კიდევ დიდადა დაგალებული. მ. კორძაიას მუშაობა ამ სფეროში ძალზე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს.

ასევე ძალზე საგულისხმოა კორძაიასული მონოგრაფია „მედეა ამირანაშვილი“. ამ მასშტაბის წიგნი, მიძღვნილი ჩვენი დროის სახელგანთქმული მომღერლისადმი, ვგონებ, ქართულ მუსიკისმცოდნეობას არ

გააჩნია.

არანაკლებ ხაზგასასმელია მ. კორძიას რედაქტორული მუშაობა. ერთი და ორი ნაშრომი როდი დასტამბულა მისი რედაქტორული ხელდასხმით. ამჯერად კი გამოვარჩევ ს. ქეცბას წიგნს „გულის სახსოვარი“, რომლის რედაქტორად და ვრცელი შესავალი სიტყვის ავტორად მ. კორძია გვევლინება. თუმცა ამის შესახებ ქვემოთ ვიტყვი.

ალექსი მაჭავარიანის შემოქმედების კვლევას მ. კორძიამ დიდი დრო შეაღწია. ჯერ კიდევ კომპოზიტორის სიცოცხლეში, 1988წ. შეუდგა მუშაობას. ამდენად ავტორი ღრმადაა გარკვეული ამ დიდი ხელოვანის საკომპოზიტორო სამყაროში, იცნობს მისი მუსიკის ინდივიდუალური ხელნერის თავისებურებებს, შესწევდა უნარი მკითხველის წინაშე წარმოეჩინა კომპოზიტორის თვითმყოფობა და ამით მისი მუსიკის მხატვრული ღირებულების მართებულად შეფასების პირობა შეექმნა უცხოელი მკითხველისათვის. მთავარია ისიც, რომ მ. კორძიას ხელთ ჰქონდა კომპოზიტორის დღიურები, სხვადასხვა დროის მისი მოგონება-ჩანაწერები, ესკეზები, (მანქანაზე ნაბეჭდი 4000-ზე მეტი გვერდი), რამაც ასევე გაუმართა ხელი რათა ცხოვრებისეული ისეთი მომენტებისთვის მოეფინა შუქი ფართო საზოგადოებისთვის მანამდე დაფარული, უცნობი რომ იყო, აღენერა თუ როგორ უხდებოდა ამ სახელგანთქმულ, სახელმწიფო მთელი რიგი ფილდო-რეგალიებით აღჭურვილ ხელოვანს, საბჭოური სინამდვილის წინააღმდეგობათა გადალახვა, რამდენი საღელვო, რამდენი გულისტკენა, რამდენი დაბრკოლება აღმართულა მის წინაშე, რამდენი წინააღმდეგობის დაძლევა დასჭირებია. ეს ყველაფერი კორძიასეულ წიგნში დანერვილია დასაბუთებულად, სწორედ, სიმართლეს წარმოაჩენს. დამოუკიდებელი საქართველოს პოლიტიკურ ვითარებაში ეს შესაძლებელი შეიქნა და მკვლევარმა საუცხოოდ გამოიყენა ეს შანსი. ესეუ უმრავლესს ღირსებებს ნაშრომს.

„ალექსი მაჭავარიანი. შემოქმედი და დრო“ გერმანულ-ინგლისურ გამოცემასთან კავშირში რამდენიმე ფაქტს კი სიმბოლურ მნიშვნელობას ვანიჭებ. წიგნის წარდგინებას თავისი სააქტო დარბაზის კარი გაუღო თბილისში ვოეთეს ინსტიტუტის, ანუ საქართველოში გერმანიის კულტურის ფრიად საგულისხმო ცენტრმა.

პრეზენტაციის საზეიმო საღამოზე სიტყვაში აღვნიშნე კიდევაც ამ ფაქტის მნიშვნელობა. ხოლო კიდევ უფრო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ „ალექსი მაჭავარიანი. შემოქმედი და დრო“ პირველი მუსიკისმცოდნეური წიგნია ქართველი კომპოზიტორის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ, ქართველი მუსიკისმცოდნის დანერვილი, რომელმაც გაარღვია საქართველოს გეოგრაფიული საზღვრები, პირველი წიგნია ევროპულ, გერმანულსა და ინგლისურ ენებზე გამოცემული და პირველია რომელიც წარმოდგენილი იქნა 2016 წლის ფრანკფურტის საერთაშორისო წიგნის ბაზრობაზე (გერმანული გამოცემა). ეს წიგნი ევროპულ მკითხველს შეუძლებს ქართველი კომპოზიტორის სულიერსა და შემოქმედების მდიდარ სამყაროში, ცხოვრებისეულ პერსპექტივებსაც გააცნობს. ეს ძალზე მნიშვნელოვანია! ის, რომ წიგნი გერმანულ ენაზე დაიბეჭდა, ამაშიც მესახება სიმბოლური მნიშვნელობა. გერმანია გახლდათ პირველი სახელმწიფო, რომელმაც XXს. დამდეგს, სცნო საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა. გერმანია იყო ის პირველი სახელმწიფო, რომელმაც თავის დედაქალაქში, ბერლინში, საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკის საელჩო გახსნა და ამით ახალ ისტორიულ გზაზე დამდგარ მცირერიცხოვანი ხალხის ქვეყანას მხარი დაუჭირა! ეს დიდი მნიშვნელობის ისტორიული ფაქტი იყო! და აი, ახლაც ასე მოხდა, გერმანულ ენაზე პირველად დაიბეჭდა ქართული მუსიკისმცოდნეური ნაშრომი, პირველად გერმანულ ენაზე დაიბეჭდა ქართველი კომპოზიტორის შესახებ გამოკვლევა! ვულოცავ ავტორს, მუსიკისმცოდნე მანანა კორძიას ხანგრძლივი სამუშაოს, დიდტანიანი ნაშრომის ესოდენ ბრწყინვალე დაგვირგვინებას! ვულოცავ ქართულ მუსიკისმცოდნეობას და არა მარტო მუსიკალურ საზოგადოებას, ამ დიდმნიშვნელოვან და საზეიმო ისტორიულ მოვლენას!

მუსიკისმცოდნე სვეტლანა ქეცბას წიგნმა „ გულის სახსოვარი“ ასევე 2016 წ. იხილა დღის სინათლე. ეს დიდტანიანი, 210 გვერდიანი ნაშრომია. ეს არ გახლავთ წმინდა მუსიკისმცოდნეური გამოკვლევა. მკითხველი ამაოდ დაუნყებს ამ წიგნში სანოტო ტექსტის ჩაკირკიტებული ანალიზის ძიებას. არა, ეს გახლავთ ორი მოძმე ხალხის – ქართველებისა და აფხაზების ურთიერთობის

ისტორია! არ შევცდები, თუკი „ გულის სასოვარი“-ს მათიანეს ვუნოდებ, რამეთუ მის ფურცლებზე აღიბეჭდა აფხაზეთში, ქართული მიწა-წყლის ამ განუყოფელ ნაწილში, მცხოვრები მუსიკალური (და არა მარტო მუსიკალური) მოღვაწეების ხანგრძლივი თანაცხოვრების ფაქტები. და, რაც ჩემთვის მეტად ფასეულია – ამ ხანგრძლივი თანაცხოვრების სიყვარულით სავსე თვალით დანახული ისტორია. ვფიქრობ, სწორედ ესაა ნამდვილი ისტორია და არა ვაიპოლიტიკოსების მიერ გაჩაღებული სიძულვილი, მტრობა, ურთიერთგამეტება...

ქ-ნი სვეტლანა ქეცბა არაა მხოლოდ და მხოლოდ მუსიკისმცოდნე, თუმცა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში სახელოვანი მუსიკისმცოდნის, პავლე ხუჭუას, ხელდასხმული პროფესიონალის უნარი წიგნში

რა ამაგი დასდო ქართველობამ აფხაზურ მუსიკალურ კულტურას. ქართველი კომპოზიტორები, მუსიკისმცოდნეები, ლოტბარები, თუ რარიგი ენთუზიზმით, გულისყურით კრებდნენ, ინერდნენ ხალხის ხსოვნაში შემონახულ აფხაზური მუსიკალური ფოლკლორის ნიმუშებს. ზ. და ი. ფალიაშვილები, დ. არაყიშვილი, მ. ბალანჩივაძე, გ. ჩხიკვაძე, ვ. ახოვაძე მხარში ედგნენ მშობლიური ფოლკლორის მცოდნე აფხაზ მოღვაწეებს, ივან ლაკერბაის, პლატონ შაკრილს, კონდრატ ძიძარას, დაიხმარდნენ მათ, რათა სანოტო ქალაქდზე გადაეტანათ ხალხურ სიმღერათა ჰანგი და ამ გზით მივიწყებას, გაქრობას გადაარჩინეს კიდევ აფხაზური სასიმღერო თუ საცეკვაო ფოლკლორის ათეულობით უნიკალური ნიმუში. აი რა გულმოდგინებით უგროვები-

მანანა კორკაია წიგნის: "ALEXI MATCHAVARIANI: DER KOMPONIST UND SEINE ZEIT" ნაპროფგანილი იყო 2016 წლის ლაიფციხის წიგნის ბაზრობაზე.

მანანა კორკაია

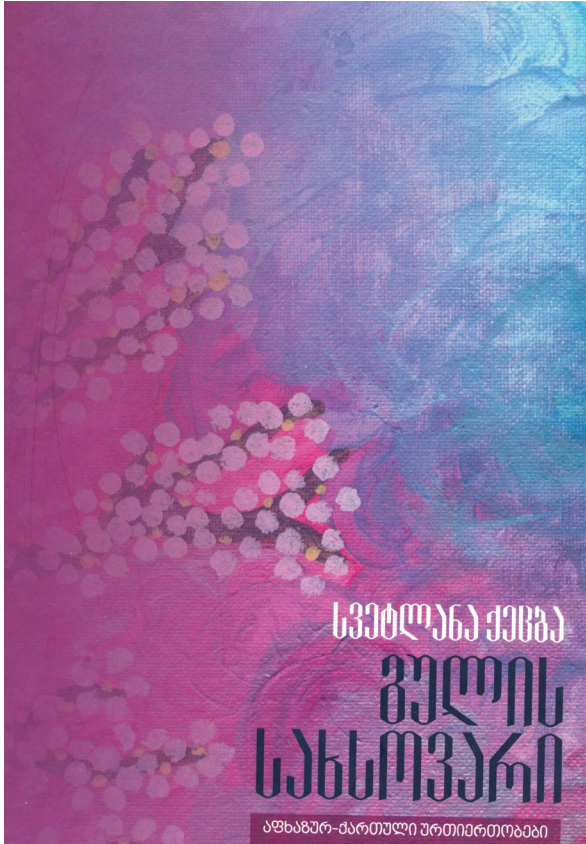
აშკარად ჩანს. სვეტლანა ქეცბა – მოღვაწეა! წლების რა სათქმელია, ათწლეულების განმავლობაში იგი სათავეში ედგა ჯერ სოხუმის მუსიკალურ სკოლას, მერე და მერე მუსიკალურ სასწავლებელს, აფხაზეთის ასსრ კომპოზიტორთა კავშირს, დაბოლოს აფხაზეთის ასსრ კულტურის სამინისტროს. ამ ოფიციალურ საპასუხისმგებლო თანამდებობებზე იგი ეწეოდა ნაყოფიერ მამულიშვილურ, და არა მშრალ ჩინოვნიკურ მუშაობას. ესეც მკაფიოდ ამოიკითხება წიგნში. „გულის სასოვარი“ მკითხველს ფაქტებით არწმუნებს თუ რა ღვაწლი,

ათ ქართველ მუსიკალურ მოღვაწეებს აფხაზეთისათვის მათი მუსიკალური საუნჯე! ჯერ კიდევ ზაქარია ფალიაშვილმა წამოიწყო საკუთარი შემოქმედების შეწყვილება აფხაზურ ფოლკლორთან და პირველმა შექმნა კიდევ სიუიტა აფხაზურ მუსიკალურ თემებზე, მერე კი შ. მშველიძემ, ა. ბალანჩივაძემ, ო. თაქთაქიშვილმა და სხვებმა განაგრძეს ეს საქმე და თავიანთ თხზულებებში აფხაზური მუსიკალური ფოლკლორის ჩართვითაც წარმოაჩინეს ქართულ-აფხაზური კულტურის განუყოფლობა, მჭიდრო კავშირი. არც ეს გამორჩენია მხედ-

ახალი გამოცემა

ველობიდან ქ-ნ ს. ქეცხას.

თბილისის კონსერვატორიაში უზარა არაერთი აფხაზი ახალგაზრდა კომპოზიტორის რთულ პროფესიას. ქართველი დიდოსტატების, ა. ბალანჩივაძის, ა.

შავერზაშვილის ხელდასხმით აფხაზი ახალგაზრდობის მრავალი წარმომადგენელი დაეუფლა პროფესიულ ცოდნას, დაადგა კომპოზიტორის შემოქმედებით გზას. ვოკალისტები და მუსიკისმკოდნეების პლეადები თბილისის კონსერვატორიაში იძენდნენ სპეციალურ პროფესიულ განათლებას. აი ეს ყველაფერი ამოიკითხება სვეტლანა ქეცხას წიგნში. უხვი ფოტომასალა, წიგნის ფურცლებს რომ ამკობს, ამ ფაქტების ხილული დასაბუთება.

ჩემთვის, და, უეჭველია, არა მარტო ჩემთვის, დასაფასებელია ისიც, რომ წიგნის თითოეული ფურცელი რა სათქმელია, თითოეული სტრიქონი გამთბარია დიდი ადამიანური, გულითადი (გულის სასოვარი!) სიტბო-

თი, სიყვარულით, დაწერილია განა მარტო პროფესიული განათლებით, არამედ იმ კოლექტივებისადმი, რომელსაც წლების მანძილზე უძღვებოდა, იმ იდამიანებისადმი, ვისთანაც თანამშრომლობდა, ვისთანაც პატივისცემა და სიყვარული აერთიანებდა. წიგნის შესავალში რედაქტორი, მანანა კორძია, წერს: „როდესაც წიგნზე მუშაობა დავიწყე, რამდენიმე სტატიაში თვალში მომხვდა სახელებისა და გვარების სიმრავლე. იქნებ შევამციროთ-მეთქი, ვუთხარი ქ-ნ სვეტლანას. მან მოულოდნელი პასუხი გამცა: „არავითარ შემთხვევაში, მე ეს შეგნებულად გავაკეთე. მათ შორის ხომ არიან ისინიც, ვისაც ახლა დევნილების სტატუსი აქვთ, და ისინიც, ვინც „იქ“ დარჩნენ. იმ ფაქტების აღწერისას კი, რაზეც სტატიაში ვსაუბრობ, ყველანი ერთად ვიყავით და როდესაც ახლა ამ ფაქტებს ვისხენებ ხოლმე მგონია, რომ ისევ ერთად ვართ, მხოლოდ ესლა დამრჩა ჩვენი ერთობა-ერთიანობის სიმბოლოდ. მე მიინდა „იქ“ დარჩენილებმა იცოდნენ, რომ არ ვივინყებთ მათ ღვანლს, რომ ამ ჯაჭვის განწყვეტა შეუძლებელია. ეს ჩვენს მიღმა წარმოშობილი მრავალ ეპოქათა მანძილზე დაწნული ჯაჭვია და, გვინდა თუ არ გვინდა, გვაერთიანებს“. აი ამიტომაცა წიგნში ათობით, ასობით ადამიანი მოხსენიებული, ისინი ხომ ერთობლივად ემსახურებოდნენ ორი ხალხის — ქართველებისა და აფხაზების — კულტურას, ამ კულტურის წინსვლას...

ამ წიგნში ქ-ნი ლანა ჩინებულ მხატვრადაც წარმოგვიდგება. ჩვენს თვალწინ იხატება პორტრეტები, ვერ დავთვალე, მაგრამ არ შევცდები თუ ვიტყვი, ათეულობით მოღვანისა, პიროვნებისა, მოქალაქისა, რიგითი ადამიანისა... პორტრეტი ზნეობრივი, სულიერი, პროფესიული...

„გულის სასოვარი“ ამავდროულად თავად ავტორის პორტრეტიცაა. იგი ხილულს ხდის ქ-ნი ლანას თანდაყოლილ სულიერ არისტოკრატობას, ზნეობას, მის კულტურას, განსწავლულობის ფართო წრეს, განა მხოლოდ მუსიკის — ლიტერატურის, გამორჩეულად კი პოეზიის საუცხოო ცოდნას, რამეთუ წიგნში მოტანილია ამაღელვებელი, გულში ჩამწვდომი პნკარები აკაკისა და ჰინეს, პუშკინისა და ტიუტჩევის, ანგელუს სილვანელისა და ძველი ბერძენი ლირიკოსების, ბოდლერის... ცნობილია, ქ-ნი ლანა ჩინებულ ორატორია,

მისი საჯარო გამოსვლები ყოველთვის ხიბლავს მსმენელს დახვეწილი მეტყველებით. ყოველ ჯერზე ალფრთოვანებით მითქვამს კიდევ — *Ваша речь льется как светлый ручей*, ანკარა წყაროსავით მოდუნებს და როგორც მისი მარგალიტისებრი შხეფები, პოეტური პნკარები ისე ამკობს თქვენს მეტყველებას-მეთქი. ეს ინტელიგენტობა, ფართო ერუდიცია ნიგნშიც ნათლად იკვეთება. მაგრამ აქ მაინც უთავრესია სიყვარული ამ კუთხისადმი, მშობლიური მიწა-წყლისადმი და, რაც მთავარია, ხალხისადმი, ჩვენ ყველას აგრევიგ რომ გვეძვირფასება. ხოლო ჩვენ მხოლოდ სიტყვით გამოვთქვამთ გრძნობებს, ჩვენს შორის შექმნილმა მწარე ვითარებამ რომ წარმოშვა, ქ-მა ლანამ კი საქმით დაამტკიცა — მომავალს დაუტოვა ქართულ-აფხაზური კულტურის მათიანე, მემათიანის ცოდნით, სიყვარულით, უტყუარი ფაქტებით დადასტურებული...

ისიც უსათუოდ უნდა ითქვას, არსად, არსად, არსად რომ არ გვხვდება ერთი სიტყვა მაინც საყვედურისა, შურისძიებისა, წლობით დათესილი სიკეთის სანაცვლოდ მიგებული ბოროტებისა, მშობლიური მიწა-წყლიდან გამოდევნებით მიყენებული მოუშუშებელი ტრილობისა! მას ხომ ჯერაც აუხდენელ ოცნებად რჩება თუნდაც მშობლების ძვირფასი საფლავების მონახულება. შინ დაბრუნება კი ჯერაც ასევე საოცნებოა! სიყვარული, სიყვარული, სიყვარული გასდევს ლაიტმოტივად ამ ნიგნს, რამეთუ ქ-ნ ლანას, და ყველა გონიერ ქართველსა და აფხაზს, გვწამს სიყვარული შემოგვაბრუნებს ერთმანეთთან, სიყვარული კვლავ შეგვაერთებს, სიყვარული გაამთლიანებს იმ ჯაჭვს, უღმობელმა მტერმა ასე დაუნდობლად რომ გაგვანყვეტინა, ასე მოულოდნელად, ამდენი უდანამაულო ადამიანის სიცოცხლე იმსხვერპლა!

ზემოთ ვახსენე ქ-ნი სვეტლანა ქეცბა მოღვაწე-მეთქი. აქ არ შეიძლება ხაზგასმით არ აღინიშნოს მისი მოღვაწეობის ნაყოფიერება უკვე დევნილობის პერიოდში. 1991 წ., მრავალ ქართველთან ერთად, ს. ქეცბა მშობლიური მიწა-წყლიდან გამოდევნეს. მიუხედავად უმძიმესი განცდებისა, ტკივილისა, ყოფითი ათასგვარი პრობლემისა, იგი სულიერად არ დაცემულა. პირიქით, ცხოველმყოფელი მოღვაწეობა გააჩაღა, დააარსა „აფხაზეთის სულიერებისა და კულტურის ცენტრი“,

რომელიც აქტიურ მოღვაწეობას ეწევა. „ცენტრში“ გამართული საღამო-კონცერტები, შეხვედრები, თავს უყრის დევნილ თანამოძმეებს, შინაარსიანი პროგრამებით სულის მობრუნების პირობებს უქმნის, სითბოთი, ყუ-

ლანა ჰუცია

რადღებით უთბობს გულს, ამ ერთად ყოფნის შეგრძნებით უმსუბუქებს ლტოლვილობის მძიმე ხვედრს. ამჯერად არ შევუდგები საკუთრივ კონცერტებისა თუ სხვა ღონისძიებების ჩამოთვლას, რამეთუ მეტად მრავალფეროვანი, შინაარსობრივად ტევადი, მრავლისმომცველი, მხატვრული თვალსაზრით მაღალხარისხოვანი ყოველი ღონისძიება. ამ საქმიანობაში მას მხარში უდგანან ის მკირეოდენი თანამშრომლები, თანამოაზრეები, უწინარესად ქ-ნი ლია სეხნიაშვილი და სხვები, ვინც ქ-მა ლანამ შემოიკრიბა. ამ ურთიერთობებშიც ქ-ნი ლანას ადამიანური ღირსეუბები თამაშობს დიდ როლს.

რაოდენ დასაფასებელია ქ-ნი ლანას წვლილი სოხუმიდან დევნილი მუსიკალური სკოლისა და სასწავ-

ლებლის უკვე თბილისში შენარჩუნებაში. ამით ხომ რამდენ ლტოლვილს მიეცა დასაქმების საშუალება, რამდენმა ლტოლვილმა შეძლო სწავლის გაგრძელება, პროფესიის შეძენა, ცხოვრებაში საკუთარი ადგილის დამკვიდრება... ეს ხომ სიცოცხლის გადარჩენის ტოლფასია!

ასევეა ფასდაუდებელი აფხაზეთის ახალგაზრდული საგუნდო კაპელის მოღვაწეობა-შენარჩუნების საქმეში ს. ქეცბას ძალისხმევა. ეს საგუნდო კოლექტივი წარსული საუკუნის 80-იან წლებში ქორმაისტერი გ. ყურამვილის თაოსნობით დაარსებული, მხოლოდ მუსიკალური მაღალხარისხოვანი პროფესიული ღირებულების გამო არ ასრულებდა თვალსაჩინო როლს. ლოტბარის ხელი აქ აერთიანებდა, ამთლიანებდა სოხუმის ინტერნაციონალურ ახალგაზრდობას მაშინ, როცა მტერი უკვე გაცხოველებით აღვივებდა სეპარატიზმის ავბედით ნაკვეჩხალს, როცა ერთმანეთზე ქვათა დასაკრებად აქეზებდა. გუნდს კი ერთსულოვნება ამთლიანებდა, აერთიანებდა და საერთაშორისო მაღალი ჯილდოების მოსაპოვებლად წარმატებით რაზმავდა. ქ-ნი ლანას თბილისში მოღვაწეობის სფეროს გადაჭარბებული შეფასება შეუძლებელია. ნამდვილად, ქ-ნი სვეტლანა ქეცბა პიროვნება-მოღვაწეა!

წიგნში წარმოდგენილ უამრავ სხვა ფაქტის დასახელებას აღარ შეგუდგები, რადგან, ვფიქრობ, თუნდაც ის, რაც უკვე აღვნიშნე, საკმარისია რათა ნათელი გახდეს ღირსებები სვეტლანა ქეცბას წიგნისა „გულის სახსოვარი“.

დრო უღმობელი მსაჯულია, ერთხანს აღიარებულ, დიდად წარმატებულ ნაწარმოებსაც კი, შესაძლოა, ყავლი გაუვიდეს, მოძველდეს თავად ის მუსიკა, მკვლევარმა ფიქრი და ძიება რომ შეაღია, და თუკი მუსიკისადმი ინტერესი განელდა, მისი მეცნიერული ანალიზით აბა ვინღა დაინტერესდება, რავინდ ღრმა და მრავლისმომკველიც იყოს იგი. ხოლო ისტორია, ორი ქვეყნის, ორი ხალხის ურთიერთობის, მშვიდობიანი თანაცხოვრების ისტორია, მათი არ ცვდება, არ კარგავს ღირებულებას!

„გულის სახსოვარი. აფხაზურ-ქართული ურთიერთობები. წერილები. ჩანაწერები. მოგონებები“ გამოიცა აფხაზეთის სულიერებისა და კულტურის ცენტრის მიერ.

2016. გამოცემა ორენოვანია, ქართულ-რუსული.

P.S. ს. ქეცბამ წიგნისათვის „გულის სახსოვარი“ საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მიერ 2016წ. გამოცხადებულ კონკურსში, „წლის საუკეთესო სამუსიკათმცოდნეო ნაშრომი“ მუსიკისმცოდნე დ. გოგუას წიგნთან „XX საუკუნის ქართული მუსიკა და მუსიკოსები“ გაიყო წლის საუკეთესო ნაშრომის პრემია. ხოლო რაც შეეხება მ. კორძაიას წიგნს „ალექსი მაჭავარიანი. შემოქმედი და დრო“, რავინდ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, არავითარი ფილდოთი არ აღნიშნულა. თუმცა კი, ჩვენს დროში არც ძალიან გასაკვირი! ა. მაჭავარიანს ბედმა გაუღიმა, ევროპულ მკითხველს შეხვდება, ხოლო რამდენი დიდი ქართველი კომპოზიტორი ელის მონოგრაფიას მისი შემოქმედებითი მემკვიდრეობის შესახებ?! მაგრამ აქაც პარადოქსთან გვაქვს საქმე. ევროპულ ენაზე რად გინდა, ქართულად თითბეა ჩამოსათვლელი მონოგრაფია ქართველ კომპოზიტორებზე. რუსული კლასიკური მუსიკის მესაძირკვეს, მ. ი. გლინკას, ჯერ კიდევ წარსულ საუკუნეში 25 მონოგრაფია მიეძღვნა (მარტო მონოგრაფია! აღარას ვამბობ ცალკეულ გამოკვლევებ-ნარკვევებზე), ახლა, ალბათ, შეემატებოდა კიდევ. სადღაც ამოვიკითხე, ა. ს. პუშკინის ამქვეყნიური ცხოვრების 37 წლიდან, თურმე ნუ იტყვი, მხოლოდ და მხოლოდ 10-12 დღე თუა უცნობი მკვლევრებისათვის. XXს. რამდენი დიდი ქართველი ხელოვანის, დიდი მუსიკალური მოღვაწის, სიცოცხლის დღეა აღბეჭდილი ქალაქდღე, მათი რამდენი თხზულების ბედია განხილულ-გამოქვეყნებული?! არსებობს მათ თხზულებათა სრული კრებული?! ეს ხომ ჩვენი კულტურის ისტორიაა, სახეა ჩვენი სახელმწიფოსი! აი ეს უნდა შემოვინახოთ, აი ამით უნდა წარვდგეთ მსოფლიო ცივილიზაციის წინაშე! ქართულმა კულტურამ უნდა ჩამოაყალიბოს წარმოდგენა საქართველოზე და არა ვაიპოლიტიკოსებმა, რითაც აგერ უკვე მეორე ასწლეულია თავს ვაცნობთ მსოფლიო თანამეგობრობას. მაგრამ ეს სხვა, საჭირობოროტო საკითხია, სვილდება წინამდებარე წერილის შინაარსს. მაგრამ გავისხენე იმიტომ, რომ ორმა ქალბატონმა, მანანა კორძაიამ და სვეტლანა ქეცბამ პირნათლად მოიხადეს პროფესიული ვალი, მოიხადეს ვალი ეროვნული კულტურის წინაშე. ეს დიდად ღირებულია, ეს დიდად დასაფასებელია!

ბერი ფილარეტი მას „იჩქას“ ეძახდა...

(ია პაატაშვილის ხსოვნას)

ირინა ჩხარტიშვილი

უკანასკნელად იოანე ღვთისმეტყველის ეკლესიის ეზოში შევხვდი. საშინლად გამხდარი იყო. სახე გაცრეცილი ჰქონდა. მიიჩქაროდა თავის მოძღვარ მამა ფილარეტთან. სულ რამდენიმე წინადადება ვუთხარით ერთმანეთს — არც მახსოვს, რაზე ვისაუბრეთ, ჩქარი ნაბიჯით შევიდა ტაძარში, ეტყობა, აგვიანებდა.

2000-კაციანი დარბაზი გადაჭედილი იყო მსმენელთ. სვიატოსლავ რიხტერი უკრავდა ბეთჰოვენს. თბილისის ელიტა მთელი სისავსით იყო წარმოდგენილი. ყურადღება უამრავ ხალხში მიიქცია ელეგანტურმა, ნატიფი გარეგნობის ქალმა, რომელიც რატომღაც გოიას მახას მივამსგავსე. იგი ძალიან გამოირჩეოდა სხვებისგან. — „ვინ არის?“ — ვკითხე მეუღლეს. — „ია პაატაშვილი“, — მიპასუხა. — „ვიცი, რომ „პიანისტკაა“ — მამიდასთან მინახავს. ლამაზი გოგოა“. ასე თქვა, „გოგო“, იგი ყველა ქალს გოგოს ეძახდა.

მეორედ ია შემხვდა თემური მათურელთან — მაშინ კი უფრო ახლოს გავიცანი. იყო არისტოკრატიული, და რაც მთავარია, მას ყველაფერზე ჰქონდა ორიგინალური აზრი — სულ საწინააღმდეგოდ ლაპარაკობდა იმისა, რაც მიღებული იყო იმწუთიერად. ამან ჩემი ყურადღება მიიქცია. ჯერ ვიფიქრე, რომ ორიგინალობს. შემდეგ მივხვდი — მას საერთოდ არ სჭირდებოდა თვითდაშვიდრება ამ გზით. ოჯახიშვილობით, წრით, გარეგნობით, განათლებით — მისი ადგილი საზოგადოებრივ კიბეზე ისედაც მაღალ საფეხურზე ყოფნას გულისხმობდა. იგი უბრალოდ ასეთი იყო.

ასოცირებული პროფესორი ციცი თავხელიძე აღ-

ია პაატაშვილი

ნიშნავს: „ია პრინციპული, პირდაპირი, უკომპრომისო ადამიანი იყო. როგორც მუსიკოსი — გემოვნებიანი და მშრომელი, როგორც მეგობარი — ერთგული და მყარი“.

ბავშვობის მეგობარი **გალინა სულაქველიძე** იხსენებს: „პაატაშვილების გვარი კახეთიდან მოდის. იას პაპა — სანდრო, განათლების მისაღებად კახეთიდან წამოსულა. იგი ბავშვების ექიმი ვახდა. ჰქონდა დიავნოსტიკის საოცარი ალლო — ავადმყოფის დანახვისას დიაგნოზი უკვე იცოდა. იას ბებიები — ტატიანა და მარიამი განათლებული, კულტურული ქალბატონები იყვნენ. ვახტანგი, იას მამა — ნიჭიერი ინჟინერი — ყოველთვის მაღალ თანამდებობებზე ინიშნებოდა. დედამ, თამარ ქუჩულორიამ, თავისი შვილების აღზრდას და ოჯახის მოვლას შეაღია მთელი ცხოვრება“.

„როგორც გამიგია, — იხსენებს პროფესორი **ცირა ქამუშაძე**, — მუსიკალური ნიჭი იაში ბავშვობიდან

გამოვლინდა. იგი ეგენია ჩერნიავსკაიას კლასში ჩაირიცხა. შემდეგ ე. ექსანიშვილთან და ა. გოლდენვეიგერთან სწავლობდა. ცხოვრების ერთი პერიოდი მოსკოვს დაუკავშირა.

თბილისში დაბრუნებულმა კონსერვატორიაში დაინყო მუშაობა. აქ მას როგორც პედაგოგს წარმატებები ჰქონდა. მან ბევრი ახალგაზრდა ფეხზე დააყენა. გარდა პროფესიული ჩვევების შექენისა, იას სტუდენტები სულიერ სამყაროში შეყავდა“.

პროფესორი **გულიკო კარიაული** აღნიშნავს: „ია თანამშრომლობდა დ. ჯითავასთან, გ. გოვიჩაძესთან, ი. გაბიჩვაძესთან, თ. მათურელთან და სხვა მუსიკოსებთან. მე ვიძღვრე მასთან ვაგნერი, ბრამსი, ბეთჰოვენი. იგი საოცარი ანსამბლისტი იყო. პირველ რიგში, აღვნიშნავ მის ბერას, ფრაზირებას, ტუშეს. ია, როგორც ფილარმონიის სოლისტი, ხშირად ასრულებდა თანამედროვე ქართველი კომპოზიტორების ნაწარმოებებს“.

დავით ფეიქრიშვილი: „არც შემხვედრია მუსიკოსებში ისეთი თავმდაბლობა, როგორიც იას ახასიათებდა. როგორც მეგობარი იგი ერთგული და პასუხისმგებელი იყო. მას ამხანაგების დიდი წრე ჰყავდა, რომელიც ბოლომდე შეინარჩუნა. ბრუნავდა მშობლებზე, ოჯახის წევრებზე, ნათესავებზე, განსაკუთრებით, დაბე და დისშვილებზე. საერთოდ, ორიენტირებული იყო პოზიტივზე. მასთან ურთიერთობა ესთეტიკურ სიამოვნებას ჰგვრიდა ყველას“.

როგორც აღვნიშნე, ბოლოს ეკლესიის ეზოში შემხვდა. უნდა ვთქვა, რომ იას რწმენისადმი თავისებური დამოკიდებულება ჰქონდა. მას არაფერი მოჩვენებითი არ ახასიათებდა — ძალდატანებით არ მარხულობდა, რიტუალებს დიდ ყურადღებას არ აქცევდა. სამაგიეროდ, ჰქონდა ურყევი ნდობა თავისი მოძღვრების მიმართ. ამიტომაც, ალბათ, მკაცრი რუსი ბერები — მამა ვიტალი, მამა პავლე, მამა ფილარეტი მას სიყვარულით „იიჩკას“ ეძახდნენ, რადგან, დიდ სულიერებას გრძობდნენ მასში.

ვერ დავიჯერებ, რომ იაზე ერთი კვირით გარდაცვლილი ბერი ფილარეტის წასვლა იმქვეყნად და იას მოულოდნელი გარდაცვალება უბრალო დამთხვევა იყო!

სარქივო მასალებზე დაყრდნობით შესაძლებელი გახდა XIX–XX საუკუნეების მიჯნაზე ბათუმის სოციალურ-კულტურული ცხოვრების მნიშვნელოვანი ეპიზოდების აღდგენა. 1895 წლის 15 დეკემბერს კავკასიის მთავარმმართველის, გენერალ შერემეტევის სახელზე მიწერილ წერილში იტალიის კონსული (პერო), საფრანგეთის ვიცე-კონსული (გრადი დე კურტ'ე) და ავსტრო-უნგრეთის კონსული (ფონ ტაიფენმტანი) შუამდგომლობას უწევდნენ ბათუმის რომაულ-კათოლიკური აღმსარებლობის კოლონიას, რათა მათი წევრებისათვის მიეცათ ეკლესიის აშენების ნებართვა (არქ.ფ.ი-82,1895:8). შინაგან საქმეთა სამინისტროს

ბათუმის ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის რომაულ-კათოლიკური ეკლესიის კურთხევა (1903).

მიერ, ტექნიკურ დოკუმენტაციაზე დაყრდნობით შედგენილი მოხსენების საფუძველზე, ხელმწიფე-იმპერატორმა დააკმაყოფილა აღძრული შუამდგომლობა (არქ.ფ.ი-6,1898:10). ეკლესიის ასაგებად ქალაქის გარეუბანში გამოიყო დაჭაობებული ტბის ტერიტორია, რომელშიც მოსახლეობის დახმარებით დიდძალი ქვალორდი ჩაყარეს. ეკლესიის ასაშენებლად თანხა გაიღო ცნობილმა ქართველმა ქველმოქმედმა **სტეფანე კონსტანტინეს-ძე ზუბალაშვილმა**. მას მშენებლობის მანძილზე არ მოშორებია და დიდ დახმარებას უწევდა მამა ანსელმო (მღებრიშვილი). 1897–1902 წლებში ბათუმში ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის სახელზე აშენდა იტალიელი არქიტექტორების მიერ დაპროექტებული რომაულ-კათოლიკური ეკლესია, რომელიც 1903 წელს

ბათუმის კათოლიკური ეკლესიისა და არისტიდ კავაია-კოლის ორგანიზაციის ისტორია

ქეთევან გომოლაძე

აკურთხა ეპისკოპოსმა (ბარონმა) როზმა. ბათუმის ეკლესიაში მსოფლიოში სახელგანთქმული ფრანგი (ტულუზელი) ოსტატის, არისტიდ კავაია-კოლის ფირმის ორგანიზაცია დაიდა.

გასაბჭოების შემდეგ საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკურმა კატაკლიზმებმა ღირებულებები გადააფასა. 1924 წლის №95 დადგენილების თანახმად „... რელიგიური კულტის შენობათა გამოყენება უნდა ხდებოდეს განათლების კომისარიატთან არსებულ სამეცნიერო დაწესებულებათა მთავარ სამმართველოს წინასწარი ნებართვით. ...დებულების დარღვევისათვის დამნაშავე მიეცემა პასუხისმგებლობაში თანახმად სისხლის სამართლის კოდექსისა. სრულიად საქართველოს საბჭოთა ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარე მისა ცხაკაია (არქ.ფ.რ-5,1924:26). აღნიშნულ ეკლესიასთან მიმართებაში ეს დადგენილება სხვადასხვა ინტერპრეტაციით ამოქმედდა. ბოლშევიკებმა ეკლესიის ეზოში დახვრიტეს მამა გაბრიელ ასლანიშვილი (რომელმაც მამა ანსელმო შეცვალა). კარგა ხანს შენობა დაკეტილი იყო. ფერადი ვიტრაჟის შუშების დიდი ნაწილი ანტირელიგიური ჯგუფის წევრებმა ქვებით ჩაამტვრიეს. თვითმხილველების მიერ დადასტურებულია 1941-1945 წლებში ორგანიზაციის მიღების უმეტესი ნაწილის განადგურება. მოქანდაკე მურმან ჩხეთას მონაყოლის თანახმად „მეთევზეები ეკლესიაშივე აღნობდნენ ორღანის საბერველიდან ჰაერის გამანაწილებელ ტყვიის მილებს – სათევზაო ბადის ბურთულების და სანადირო თოფის საფანტის ჩამოსასხმელად; რაც შეეხება სპილენძის მილებს, ისინი ეკლესიის მიმდებარე სახლებში მცხოვრებმა სომხებმა და ბერძნებმა გადაადნეს ყავის მოსადულებელი ჯეზუები-სა და საოჯახო ტურქლის დასამზადებლად. ორგანიზაციის 16 ფუტიანი რეგისტრების მსხვილი მილები (როგორც

სხვადასხვა მეტალის ნაერთიდან დამზადებული უკანგავი მასალა) ქალაქის ახალმა მეპატრონეებმა ოჯახებში კანალიზაციის გასაყვანად გამოიყენეს.

აჭარის მთავრობის №32 გადაწყვეტილების საფუძველზე, 1938 წლის 14 დეკემბერს, ბათუმის კათო-

არისტიდ კავაია-კოლი (1811-1899)

ლიკური (ე.წ. „ფრანგების“) ეკლესიის შენობაში აჭარის ცენტრალური არქივი განათავსეს. 1964 წელს თბილისის კონსერვატორიის სტუდენტებმა ეკლესიაში ნახეს მარცხენა კედლის ვიტრაჟებზე მიშენებული ხის კონსტრუქცია (ერთმანეთთან კიბეებით დაკავშირებუ-

კავაიე-კოლის ორგანი პარიზის ღვთისმშობლის საკარში.

ლი სართულები), სადაც არქივის თანამშრომლები ის-ხდნენ და მუშაობდნენ. ჩამტვრეულ ვიტრაჟებში ყოველი „სართულიდან“ თუნუქის ღუმელების მილები იყო გაყრილი. ცენტრალური შემოსასვლელი კარის თაღის თავზე, იქ, სადაც ორგანის ფრაგმენტები იყო შემორჩენილი, შილტიშზე ჯერ კიდევ არსებობდა წარწერიანი ფირფიტა – „Aristide Cavaille-Coll. Paris“, იატაკზე ნაგვის გროვაში ეყარა მანუალებიდან ამოგლეჯილი კლავიშები, წვრილი რუხი ფერის მილების და სპილენ-

კავაიე-კოლის ორგანის მანუალი მოსკოვის კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში.

ძის მილების წარჩენები... მიუხედავად ჩამოთვლილი ვანდალური ფაქტებისა, ბათუმის რომაულ-კათოლიკური ეკლესიის ორგანს, აჭარის და საბჭოთა კავშირის კულტურის სამინისტროების მესვეურთა „მზრუნველობით“, კიდევ უფრო ტრაგიკული მომავალი მოელოდა.

თანმიმდევრულად გავაანალიზოთ ხუთი თვის მანძილზე, კერძოდ 1958 წლის 10 იანვრიდან, იმავე წლის 9 ივნისამდე ბათუმის ორგანის ირგვლივ განვითარებული მოვლენები. საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე არისტიდ კავაიე-კოლის ფირმის მხოლოდ 2 ორგანი არსებობდა – მოსკოვსა და ბათუმში. მოსკოვის კონსერვატორიის დიდი საკონცერტო დარბაზისა და ბათუმის კათოლიკური ეკლესიისათვის ორგანები თითქმის ერთდროულად დამზადდა ტულუზაში და ერთი წლის სხვაობით დამონტაჟდა მოსკოვსა და ბათუმში. 1899 წელს არისტიდ კავაიე-კოლი გარდაიცვალა და ფირმამ არსებობა შეწყვიტა. ამდენად, ბათუმსა და მოსკოვში ტულუზელი ოსტატის ფირმის ბოლო ორგანები დაიდგა. მოსკოვის კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში დამონტაჟებული კავაიე-კოლის ფირმის ორგანი კაპიტალურ რემონტს საჭიროებდა, რაც 1958 წლისათვის დაიგეგმა.

1958.10.01. აჭარის ა/რ ფელარმონიის დირექტორს ნ. კუხალეიშვილს მიმართა საბჭოთა კავშირის კულტურის სამინისტროს მუსიკალური დაწესებულებების განყოფილების უფროსმა ინსპექტორმა ს. კროტოვმა და მოითხოვა სასწრაფოდ შეეტყობინებინათ: თუ რომელ შენობაში და ვის დაქვემდებარებაში ითვლებოდა ორგანი, რომელიც სასწრაფო შეკეთებას საჭიროებდა. ამასთანავე, ითხოვდნენ იმ დეტალების ჩამონათვალს, რომლებიც აკლდა აღნიშნულ ორგანს.

1958.21.01. – საპასუხო წერილში აჭარის ა/რ კულტურის მინისტრი ვახტანგ ახვლედიანი იუწყებოდა, რომ „ორგანი დგას ყოფილ კათოლიკურ ეკლესიაში, სადაც ამჟამად რესპუბლიკის სახელმწიფო არქივია განთავსებული. ორგანი ეკუთვნის აჭარის მინისტრთა საბჭოს და აღდგენის შემდეგ გადაეცემა სახელმწიფო ფელარმონიას. შეგვიძლია გადმოვიგზავნოთ მოსკოვის კონსერვატორიის ორგანის ოსტატის, ინჟინერ ნ. ფ. საპოჟნიკოვის მიერ შედგენილი ორგანის მდგომარეობის შეფასებითი ანაწერი (არქ.ფ.რ-972,1958:1-9).

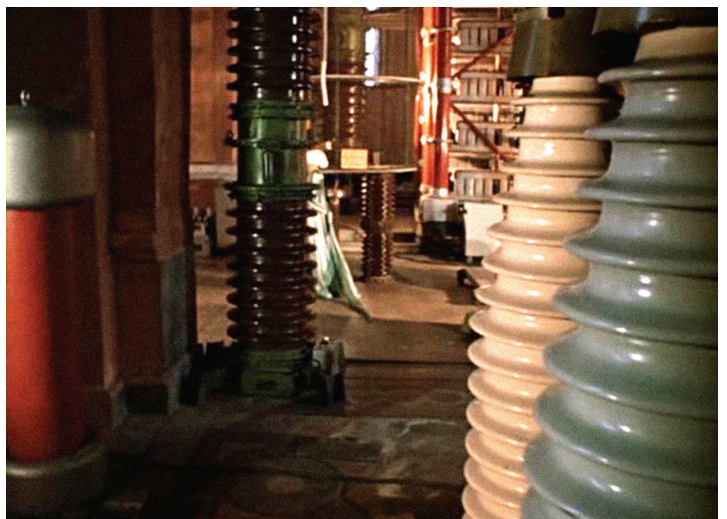
საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ ორგანის აღწერილობა 1957 წლითაა დათარიღებული და შესრულებულია საბჭოთა კავშირის ორგანის მშენებლობის მუდმივმოქმედი კომისიის თავმჯდომარის, მოსკოვის კონსერვატორიის დოცენტის – **ლეონიდ როიზმანის დავალებით**. აღწერილობა 3 გვერდს მოიცავს და დაწვრილებით ასახავს ბათუმის ორგანის იმჟამინდელ მდგომარეობას: „იტალიური (საოპერის) ემულა, უნდა ეწეროს – ფრანგული – **ქ. გ.**“ ფირმის ორგანს (რომელიც მდებარეობს ქ. ტულუზაში) გააჩნია: 2 მანუალი და პედლის რევისტრები. მთლიანობაში სულ – 20 რევისტრია, ხმოვანი მილების საერთო ოდენობა 1 456 ცალი. შპილტიშს – დასაკრავ მაგიდას გააჩნია 3 კლავიატურა: 2 ხელის მანუალი და 1-ფეხის. აღჭურვილია კოპულაციური და კომბინირებული ჩასართავების მონყობილობით. ორგანის ძირითადი მექანიზმი შენარჩუნებულია და სანყისი, **პირველადი სამუშაო მდგომარეობის აღსადგენად საჭიროებს მხოლოდ რემონტს (!)**. ორგანის აღსადგენად და ფილარმონიის დარბაზში დასადგმელად მხოლოდ ხმოვანი მილების აღდგენის საკითხია გადასანყვეტი, რისთვისაც საჭიროდ მივიჩნევ **2 ვარიანტის შემოთავაზებას**. **1 ვარიანტი**: ორგანის აღდგენა შესაძლებელია მოკლე ვადაში (2,5-3თვე). მოსკოვის აკადემიურ თეატრს (MXAT) გააჩნია 13 რევისტრის შესაბამისი მილების სრული კომპლექსი (შემორჩენილია წყობიდან გამოსული ორგანისავან). საბალანსო ღირებულება არ აღემატება 10 000 მანეთს. შესაძლებელია ბათუმის ფილარმონიისათვის მისი პირდაპირ ბალანსზე გადაცემა. აღნიშნული 13 რევისტრი საკმარისი იქნება ბათუმის ორგანის აღსადგენად. დისპოზიციურად ისინი ანალოგიურია მოსკოვის კონსერვატორიის დიდი საკონცერტო დარბაზის ორგანისა და დამზადებულია იმავე კავაიე-კოლის ფირმის მიერ. **1 ვარიანტი** გულისხმობდა ორგანის პირველსანყისი დისპოზიციის აღდგენას. „ამისათვის საჭირო იქნება საზღვარგარეთული რომელიმე ფირმის (სასურველია ფირმა „ზაუერი“ – ლაიფციგიდან) მოწვევა, რომლებიც ამჟამად ამზადებენ ორგანებს. ფირმის წარმომადგენლები შემორჩენილი ნიმუშებიდან აიღებენ ზომებს და დაამზადებენ მათ საკუთარ საორგანო ფაბრიკაში. ისინი ორგანის

ნახევასი თეანგიზ ააულაჰის ფილიფიფან „მონანიბა“ (1984), გააღაბაული ბათუმის კათოლიკაპრ ეკლესიაში, საღას ჯარ კიღავ განთავსაბაული იყო გააღალი კავის ლაზორასორია.

მექანიზმს ჩაუტარებენ აუცილებელ რემონტს. ყოველივე ამისათვის საჭირო იქნება დაახლოებით 1 წელი“ (არქ.ფ.რ-972;1957:1-9).

1958.05.05. – აჭარის კულტურის მინისტრს ვახტანგ ახვლედიანს სსრკ კულტურის სამინისტროს სამუსიკო დაწესებულებების უფროსის მოადგილე ბ. ვლადიმირსკი აცნობებს შემდეგს: „**მოსკოვის კონსერვატორიის დიდი დარბაზის ორგანის აღსადგენად მოწვეულ**

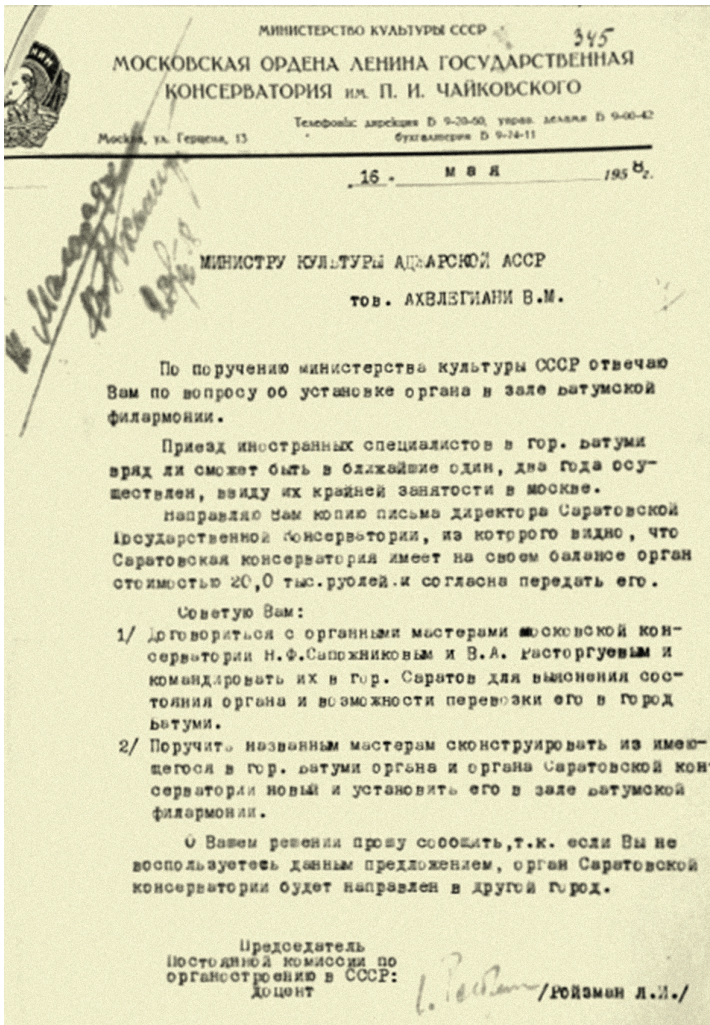
სსრკ-ს კარიოფონი გასსნილი გააღალი კავის ლაზორასორია.

ისტორიის ფურცლები

გერმანელი სპეციალისტების ჯგუფს გამოაგზავნიან ბათუმში, ეკლესიაში არსებული ორგანის დასათვალისწინებლად და მისი კაპიტალური რემონტის საკითხის გადასაწყვეტად“. თუმცა რამდენიმე დღეში, 1958 წლის 16 მაისს საბჭოთა კავშირის ორგანის მშენებლობის მუდმივმოქმედი კომისიის თავმჯდომარე ლეონიდ როიზმან-

გამოიწეროს ორგანი, რომელიც ნაწილების მიხედვითაა კონსერვაციაში და მზადაა ტრანსპორტირებისათვის“ (არქ.ფ.რ-972;1957:1-9). საინტერესოა, რაზე შეაყვინთა ლეონიდ როიზმანმა აჭარის კულტურის მინისტრს ორგანის ფუნქციონირების აღსადგენად სწრაფვა?!

1958.09.06. — აჭარის კულტურის მინისტრმა საპა-

სწორი საპროტოკოლოსი, პინისის, მუსიკის მუშაობის, კავშირის, მოსკოვის, რუსეთის ფასი. ახლოს ლეონიდ როიზმანის წერილი აჭარის კულტურის მინისტრსა და

ბათუმის ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის როზალ-კათოლიკური ეკლესია, დღეს — ბათუმის ღვთისმშობლის მართლმადიდებლური საკანი.

სუბო წერილში თანხის უქონლობა მოიმიზეზა, აღარც გერმანელ ოსტატებს დაელოდა და საერთოდ უარი თქვა ამ ნამონცებზე.

ამგვარად, გამოიკვეთა მთელი ამ მიმონერის ნამდვილი დანიშნულება. შედგა დოკუმენტაცია, რომლის თანახმადაც ბათუმის კათოლიკური ეკლესიის უნიკალური ორგანი აჭარის კულტურის სამინისტროს საკუთარი ნებით დაათმობინეს გასანადგურებლად. სავარაუდოდ, წინასწარი მოლაპარაკება (საბჭოური მეთოდის გათვალისწინებით), ზეპირსიტყვიერი იქნებოდა. მიმონერა კი მიზნად ისახავდა აჭარის კულტურის სამინისტ-

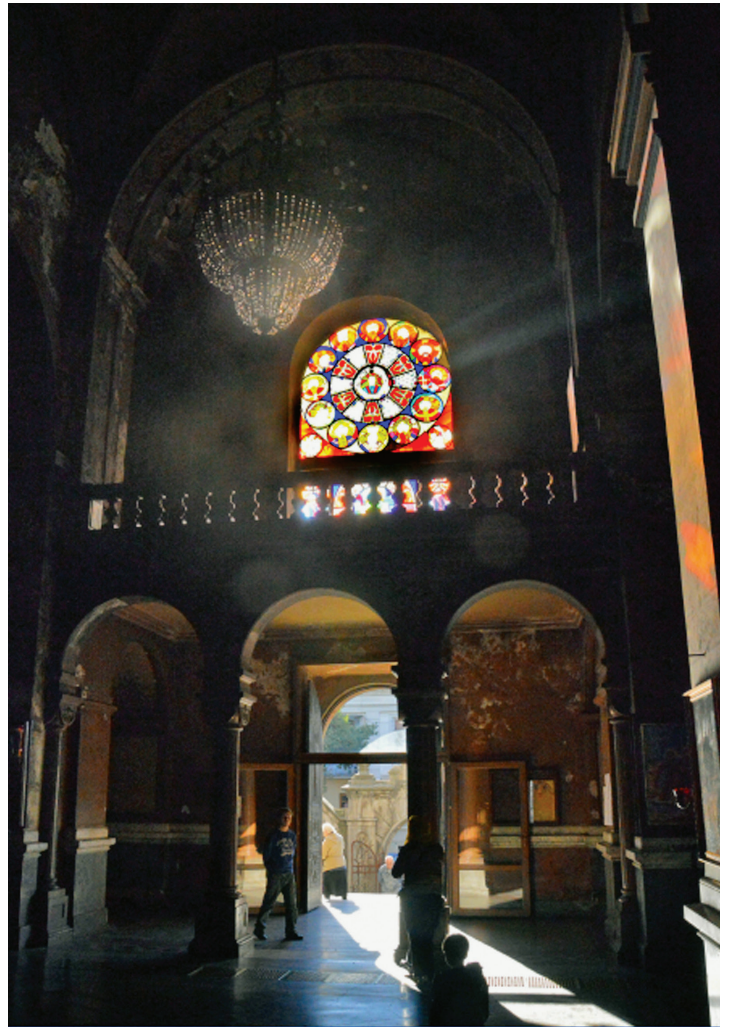
ნი ახალ შემთავაზებას უგზავნი აჭარის ა/რ კულტურის მინისტრს და ატყობინებს, რომ „აღბათ გერმანელ ოსტატებს 1-2 წელი დასჭირდებათ მოსკოვის ორგანის შესაკეთებლად. ამიტომ ლ. როიზმანი ვ. ახვლედიანს ურჩევს ფუჭად არ დაკარგოს დრო და სარატოვიდან

ტროს მიერ წერილობითი დოკუმენტაციის შედგენას. საბედისწერო აღმოჩნდა ის ფაქტი, რომ **მოსკოვის საკონცერტო დარბაზისა და ბათუმის კათოლიკური ეკლესიისათვის ორგანები თითქმის ერთდროულად დამზადდა ტულუზაში და ერთი წლის სხვაობით დამონტაჟდა მოსკოვსა და ბათუმში.** მოსკოვის კონსერვატორიის დიდი დარბაზის ორგანის კაპიტალური რემონტისათვის, რომელიც 1958 წლიდან იგეგმებოდა, ბათუმის ორგანის მდგომარეობის შესასწავლად საპოჭნიკოვი ერთი წლით ადრე (1957) იყო გამოგზავნილი ბათუმში. შედგენილი დოკუმენტაციის თანახმად, რომელშიც საპოჭნიკოვი ბათუმის ორგანის შეკეთების ვარიანტებს განიხილავს, მან არ იცოდა მის მიერ შედგენილი დოკუმენტაციის (ე.წ. ანანერის) ნამდვილი დანიშნულება. იმის გამო, რომ კავაიე-კოლის ფირმა აღარ არსებობდა, დეფიციტური მასალის საშოვნელად ყველაზე ხელსაყრელი იყო დონორად გამოეყენებინათ მოსკოვის ორგანის იდენტური ფირმის, ბათუმის კავაიე-კოლის ორგანის ორიგინალური მასალა. მიმონერის დაჩქარება იმ ფაქტმა განაპირობა, რომ **1958 წელს „ვილჰელმ ზაუერის“ ფირმის (გერმანია) ოსტატებმა დაიწყეს მოსკოვის კონსერვატორიის დიდი საკონცერტო ორგანის კაპიტალური შეკეთება, რომელიც 1960 წლის ბოლოს დაასრულეს.**

საინტერესო ფაქტი: იმავე 1958 წლის 4 ოქტომბერს აჭარის ა/რ კულტურის მინისტრი ვახტანგ ახვლედიანი თხოვნით მიმართავს რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული რესპუბლიკის კულტურის მინისტრს (.....) **ქალაქ ბათუმის პლანეტარიუმის ლექტორიუმებში ანტირელიგიური პროპაგანდის გასაფართოებლად სასწრაფოდ გადმოუგზავნოს შემდეგი დანადგარები (ჩამოთვლილია 9 ერთეული). გადახდის გარანტია უზრუნველყოფილია აჭარის სახელმწიფო ბანკის ანგარიშიდან“ (რ-972;1958;14-15).** აღნიშნული „პლანეტარიუმი“ წლების მანძილზე ფუნქციონირებდა ბათუმის სომხურ ეკლესიაში (!)

1965 წლიდან ბათუმის კათოლიკურ ეკლესიას ახალი განსაცდელი ელოდა; შენობა დააცლევინეს არქივს და ეკლესიაში საბჭოთა კავშირში (ამ ტიპის ერთადერთი), ე.წ. მაღალი ძაბვის ლაბორატორია განათავსეს. უზარმაზარი დანადგარების მონტაჟისათვის

შენობის რამდენიმე კედელი დააზიანეს.... ეს კიდევ ერთი ვანდალური ქმედება თავის ფილმში („მონანიება“) გააპროტესტა ბატონმა თენგიზ აბულაძემ, რომელიც იცნობდა აღნიშნული ეკლესიის ისტორიას. **1969 წლის აგვისტოში ეკლესიაში ორგანის საკითხის გასარკვევად თბილისიდან ჩამოვიდნენ კომისიის წევ-**

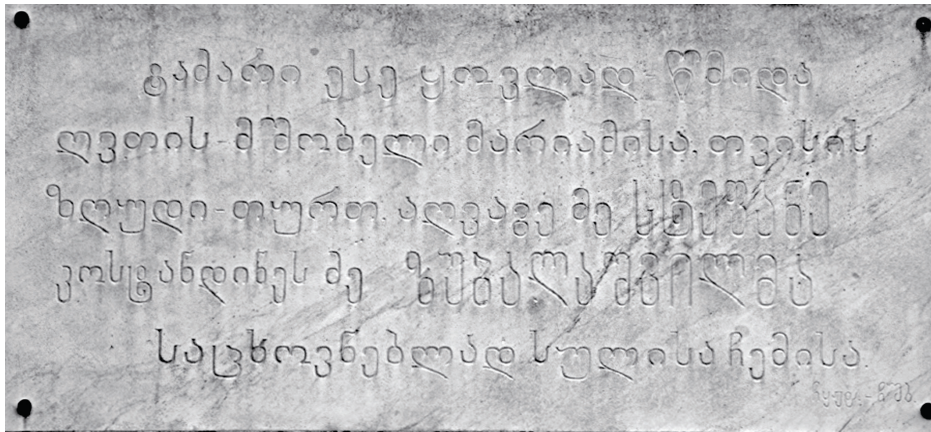
ღღაპანდელი ინსტრუმენტი. ორგანი განთავსებული იყო მთლიან სართულზე, იმ საფას რიკაულებიანი მოაჯირი და ვიზუალიზაცია.

რები: თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი, ორგანისტი ეთერ მგალობლიშვილი, საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის სოპროსტი სოსო ქილარჯიშვილი, ორკესტრის დირექტორი ოთარ პაპიტაშვილი, ორკესტრის რამდენიმე მუსიკოსი და თბილი-

ისტორიის ფურცლები

სის კონსერვატორიის სტუდენტები. **ბათუმიდან ესწრებოდნენ:** კულტურის სამინისტროს წარმომადგენელი, მუზეუმის დირექტორი ლადო შარაშიძე და ეკლესიაში დამონტაჟებული მაღალი ძაბვის დანადგარების ლაბორატორიის დირექციის წარმომადგენლები. ორგანის ადგილი სუფთად იყო განმუხტული, საერთოდ გამქრალი იყო მუსიკალური საკრავის არსებობის კვალიც კი. ეზოში გამოსული კომისიის ბათუმელი წევრები ამტკიცებდნენ, რომ იქ არც არასოდეს არ ყოფილა რაიმე მუსიკალური საკრავი. ბატონმა სოსო ქილარჯიშვილმა (რომელიც ბათუმში იყო დაბადებული), განაცხადა, რომ „მამამისმა ჩამტვრეული ვიტრაჟი, საიდანაც წვიმა

ჩადიოდა და აფუცემდა ორგანის მილებს, ჩვეულებრივი ფანჯრის კვადრატული შუშებით შეაკეთა, რაც მას სიცოცხლის ფასად დაუფდა. იგი ვილაცამ დაასმინა, 1937 წელს დაიჭირეს და ამის შემდეგ მისი კვალიც გაქრა“. წვიმის გამო დასაშლელად შემზადებული კომისიის წევრები მალე იძულებული გახდნენ შეჩერებულიყვნენ და ელიარებინათ სიმართლე: ეზოში, ბალახებში დაგდებულ ფიცარზე ერთმა სტუდენტმა ლათინური ასოები და სპეციფიკური დახვრეტილი დანაყოფები დაინახა. **ეს ორგანის შილტიში იყო!** ნირნამხდარი ბათუმელი კულტურის მუშაკები უხმოდ დაიშალნენ. ორგანის ძიების ეს ეტაპი ასე დამთავრდა.

ქველმოქმედის, სთაზანა კონსტანტინეს-ქა ზუბალაშვილის ნარჩარა ქვაზე, რომელიც დასანაგულია ეკლესიის კაფილაზე: „ტაქარი ესე ყოვლად-წმიდა ღვთის-მშობელი მარიამისა, თვისის ზღუდი-თურთ აღვაგე მე სთაზანა კონსტანტინეს ქა ზუბალაშვილმა საცხოვნებლად სულისა ჩემისა“.

P.S. როდესაც ვინმე ბათუმის ეკლესიაში არსებულ ორგანს მოიკითხავს, ბათუმზე დანერგილი წიგნიდან ამონარიდის ანალოგიურად პასუხობენ: „საბჭოთა წლებში ბათუმის კათოლიკურ ეკლესიაში არჩივი და მაღალი ძაბვის ლაბორატორია იყო განთავსებული. ეკლესიაში დამონტაჟებული იყო ორგანი, რომელიც გასული საუკუნის 70-80-იან წლებში სარესტავრაციოდ წაიღეს და მას შემდეგ მისი კვალი დაიკარგა“.

ბათუმიდან დაშლილი ორგანი 1958 წელს მართლა წაიღეს, მაგრამ იგი **მოსკოვის კონსერვატორიის დიდი დარბაზის ორგანის სარესტავრაციოდ გამოიყენეს**. მისი კვალის დაკარგვას შეეცადნენ, მაგრამ ადგილობრივი და მომხვედური კულტურის „მუშაკების“ მიერ ბათუმის ღვთისმშობლის სახელობის კათოლიკურ ეკლესიასთან მიმართებაში ჩადენილი ბოროტების კვალი ვერ გააქრეს.

წყარო: აჭარის სახელმწიფო არქივი. ფონდი რ-972; ანან. 1; საქ. 90, გვ.1-9; რ-972; ანან. 1; საქ. 290; გვ. 14,15; ფონდი რ-5., აღწ. 1. საქმე 1. გვ.26; კვაჭაძე, ა. ეკლესიები ძველ ბათუმში, „მოგზაურობა ბათუმში“, 2014; ტიციანაძე, ზ. „ღვთისმშობლის კათოლიკეთა ეკლესია ბათუმში“ 1903.

ადილეი და...

ეკატერინა ყაჯარაშვილი

სიტყვა „ადილეი“ ზოგს კონკრეტულ გურულ სიმღერას ახსენებს, ზოგიერთს კი დასავლეთ საქართველოში გავრცელებული სხვადასხვა სიმღერის საშემდგომად. ჩვენ კი ანსამბლ „ადილეის“ შესახებ გვინდა მოგითხროთ, რომელიც სულ რამოდენიმე წელია რაც გამოჩნდა ფოლკლორული ანსამბლის სახით და მრავალრიცხოვანი მსმენელის გულიც მოიგო. ტრადიციულად, მათ გამოჩენას თან დიდი სიხარული და ყიჟინა

ახლავს ხოლმე. ხშირია ანსამბლის მიმართ გამოთქმული დადებითი რეკომენდაციები ცნობილი ქართველი ეთნომუსიკოლოგების მხრიდანაც. ისინი, უდავოდ, დიდ აღტაცებას და სიყვარულს იწვევენ ყველა ასაკის მსმენელში, რაც არცთუ ისე ადვილი მოსაპოვებელია. წლების წინ ახალგაზრდა ბიჭების გარკვეული წრე სიმღერის სიყვარულმა და მეგობრობამ გააერთიანა. 2012 წლიდან კი სამეგობრო ანსამბლი „ადილეის“ სახელით გაიხსნა ფართო საზოგადოებამ. პირველ წლებში იყო რამდენიმე ცვლილება შემადგენლობაში,

ანსამბლი „ადილეი“ სავარაუდოდ მუსიკალურ ფესტივალზე „საანსამბლო მუსიკალური შეხვედრაში“.

თუმცა ბოლო დროს გუნდი სტაბილურად ცხრა წევრს ითვლის. ანსამბლის ხელმძღვანელია – დემეტრე ქირია, გუნდის წევრები არიან: გიორგი ხუხუნიანი, ლაშა ბედენაშვილი, კოტე ჩავლეშვილი, სანდრო ნათაძე, ლევან ბითაროვი, ბექა ბურჯუაძე, თემურ დარჩია და ნოდარ ჯაფარიძე. ბიჭებს სხვადასხვა პროფესია აქვთ, თუმცა ყველას ტრადიციული სიმღერა-გალობის სიყვარული აერთიანებს. ანსამბლის შემოქმედებით ცხოვრებაში, დაარსებიდან დღემდე, მხოლოდ აღმასვლა შეინიშნება. ბოლო წელი კი განსაკუთრებით დატვირთული აღმოჩნდა. გუნდში მიმდინარე პროცესების გარკვევას ანსამბლის ხელმძღვანელთან, დემეტრე ქირიასთან და წევრებთან – გიორგი ხუხუნიანიშვილთან და სანდრო ნათაძესთან შევეცადეთ.

– მრავალი ანსამბლისგან და მათ შორის თქვენგანაც ხშირად გაგვიგია ფრაზა, რომ სიმღერა თქვენი ცხოვრების წესია, კონკრეტულად რას გულისხმობთ?

გიორგი – ანსამბლი „ადილეი“ შეიქმნა სამეგობრო წრეში. მეგობრები ისედაც ვმღეროდით სუფრასთან, მაგრამ შემდეგ გაჩნდა სურვილი კარგად შეგვესწავლა გურული სიმღერა და სისტემატური მუცადინეობა დაგვეწყობა. დავნიშნეთ რეპეტიციები და სამეგობროში, ვისაც სურვილი ჰქონდა, შემოგვიერთდა. ჩვენთვის მნიშვნელოვანია თუ ვისთან ერთად ვმღერით. აუცილებელი არ არის, რომ სცენაზე გასასვლელად ემზადებოდეს გუნდი, ჩვენ გვინდოდა და გვინდა ყოველდღიურობაში მივიღოთ სიმღერისგან სიამოვნება.

– მოგვიყვით ანსამბლის წევრებისა და რეპერტუარის შესახებ. რა გამოცდილება აქვთ ანსამბლის წევრებს? ვინ არჩევს რეპერტუარს?

დემეტრე – ანსამბლი ადილეი 9 წევრისგან შედგება. პროფესიით მუსიკოსი მხოლოდ კოტე ჩავლეშვილია (ალტისტი). ლოტბარი ან რეგენტი ჯერჯერობით არცერთი ჩვენთაგანი არ არის. ბიჭებს მეტ-ნაკლებად გვაქვს მუსიკალური განათლება. უმეტესობა მღეროდა ბავშვთა ფოლკლორულ ანსამბლში, ზოგიერთს საოჯახო სიმღერის ტრადიციაც ჰქონდა. რეპერტუარს რაც შეეხება, ძირითადად რამდენიმე ადამიანი ვარ-

ჩევთ, მიგვაქვს გუნდში და შემდეგ ერთობლივად ვიღებთ გადაწყვეტილებას.

– როგორ ხდება ახალი სიმღერის შესწავლა და დანერგვა ანსამბლში?

დემეტრე – ძირითადად, სიმღერებს გუნდი სწავლობს ძველი საარქივო ჩანაწერებიდან. პერიოდულად ჩავდივართ სხვადასხვა კუთხეში, სვანეთში, გემო აჭარაში, გურიაში. განსაკუთრებით ხშირად ვსტუმრობთ გემო აჭარას, კერძოდ, სოფელ მერისს.

– ბოლო დროს ანსამბლი „ადილეი“ საკმაოდ აქტიურ შემოქმედებით ცხოვრებას ეწევა საქართველოსა თუ საზღვარგარეთ – ვიზიტები იტალიასა და გერმანიაში. 20 დეკემბერს გაიმართა თქვენი სოლო კონცერტი თბილისის კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში დაბოლოს, ვიზიტი ა.შ.შ.-ში, საიდანაც ახლახანს დაბრუნდით. მოგვიყვით 2016–2017წწ. საკონცერტო ცხოვრებისა და ტურნეების შესახებ.

სანდრო – იტალიაში, კერძოდ სარდინიაში, მიწვეულები ვიყავით გალობის ფესტივალზე, სადაც ოფიციალური საფესტივალო გარემო იყო. სარდინიიდან, ფესტივალის შემდეგ, წავედით სოფელ პრემანაში. იქ „ადილეის“ წევრები სრულიად ავთენტურ გარემოში აღმოვჩნდით. სოფელ პრემანაში საოცარი გარემო და ხალხი დაგვხვდა. აქ მთელი სოფელი, თემი, ერთ გუნდად მღერის. აქვთ კონკრეტული დღესასწაულები, რა დროსაც იკრიბება მთელი სოფელი და მღერიან გაუჩერებლად. ჩვენი წინაპრებისგან ხშირად გავგიგონია და წყაროებიდანაც ვიცი, რომ საქართველოშიც, წინა საუკუნეებში, მთელი სოფელი, თემი ან გვარი ასრულებდა ფერხულს, მღეროდა სხვადასხვა სარიტუალო სიმღერებს, შესრულების პროცესში ყველა იღებდა მონაწილეობას. მაგრამ, ასეთი რამ ცოცხლად პირველად ვნახეთ სოფელ პრემანაში, რამაც ძალზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა გუნდის თითოეულ წევრზე.

დემეტრე – რაც შეეხება გერმანიაში ვიზიტს, ვესტუმრეთ სამ ქალაქს – ჰამბურგს, კიოლნს და მიუნხენს. ძალიან თბილად მიგვიღო გერმანელმა მსმენელმა. გაიმართა საინტერესო კონცერტები და

საინფორმაციო ტიპის შეხვედრები ადგილობრივ მოსახლეობასთან.

გიორგი – ამერიკული ტურის ხელმძღვანელი იყო ჩვენი მეგობარი მარინა კაგანოვა, რომელმაც დაგვივეება ყველა კონცერტი და შეხვედრა. საკონცერტო ტურნე ერთ თვეზე მეტხანს გაგრძელდა. ძალზე მრავალფეროვანი იყო ამერიკის ტური იმით, რომ ვიყავით რამდენიმე შტატის 14 ქალაქში. ვენჯივით კოლუმბიის, იელის, დართმუზის, ვესლეანის, ნიუ-ორლეანის უნივერსიტეტებსა და ბოსტონში New England Conservatory-ს. ჩავატარეთ 18 კონცერტი, 10 ლექცია-კონცერტი, 4 სემინარი. სხვადასხვა თაობის მძენელთან მოგვინია ქართული კულტურის წარდგენა. იყვნენ სკოლის მოსწავლეები, სტუდენტები, უფროსი თაობის წარმომადგენლები, პროფესორები.

დემეტრე – ამერიკაში ყოფნისას ერთი მნიშვნელოვანი პროექტი განხორციელდა. კონკრეტულად, ჩვენი ამერიკელი მეგობრის – ბენის დახმარებით, გამოვიდა ანსამბლ „ადილეის“ ფირფიტა, სადაც თავმოყრილია საკონცერტო და სტუდიური ჩანანერები. ცხადია, ძალზე სასიხარულო იყო ამერიკაში ჩვენი ფირფიტის ხილვა. აქვე აღვნიშნავ, რომ ამერიკაში წასვლამდე, 20 დეკემბერს, სოლო კონცერტის დღეს, შედგა ჩვენი პირველი აუდიო-ალბომის პრეზენტაცია, სადაც სიმღერების უმეტესი ნაწილი სტუდიაშია ჩანერილი.

– რა ადგილი უკავია გალობას თქვენს ცხოვრებაში და რეპერტუარში?

დემეტრე – წლების წინ გუნდის ნაწილი გალობდა ამაღლების სახელობის ტაძარში. ამ ეტაპზე ანსამბლის მხოლოდ ორი წევრი გალობს ქაშვეთის ტაძარში. თუმცა, სურვილი გვაქვს რომ სამომავლოდ გუნდმა იგალობოს რომელიმე ტაძარში. რაც შეეხება რეპერტუარს, ამჟამად გუნდი ნაკლებად ასრულებს საგალობლებს, ძირითადი აქცენტი უფრო სასიმღერო ფოლკლორზე კეთდება.

– ცნობილია რომ მხოლოდ დასავლეთ საქართველოს სასიმღერო ფოლკლორის ნიმუშების შესრულებით შემოიფარგლებით. სამომავლოდ აპირებთ თუ

არა რეპერტუარის გამდიდრებას სხვა კუთხის სიმღერებით?

დემეტრე – ამ ეტაპზე ვცდილობთ სრულად ავითვისოთ დასავლეთ საქართველოს ფოლკლორული ნიმუშები. რეპერტუარის არჩევანი დიდწილად განპი-

რობებულია იმით, რომ გუნდის წევრების უმეტესობა წარმოშობით დასავლეთიდან ვართ.

– როგორია ანსამბლის სამომავლო გეგმები?

სანდრო – ვფიქრობთ მეორე დისკოს ჩანერას და გავაგრძელებთ აქტიურ საკონცერტო ცხოვრებას. საშემოდგომოდ, კერძოდ, სექტემბრის თვის დასაწყისში იგეგმება იტალიიდან, პრემანადან, სტუმრების ჩამოსვლა საქართველოში და ერთობლივი კონცერტის ჩატარება კონსერვატორიის დიდ დარბაზში.

– წარმატებებს და მსმენელის სიმრავლეს ვუსურვებთ როგორც ანსამბლ „ადილეის“, ისე ქართულ ტრადიციულ სიმღერა-გალობას.

დიდი პედაგოგის კათილუოგილური დანატოვარი

ალექსი შანიძე

ჰანა შიუკაშვილი

ქართული საფორტეპიანო პედაგოგიკის ერთ-ერთი შესანიშნავი წარმომადგენლის, პროფესორ ჰანა შიუკაშვილის დაბადებიდან 110 წელი შესრულდა. ამ ღირსშესანიშნავ თარიღთან დაკავშირებით ჩატარდა უაღრესად შთამბეჭდავი საკონცერტო ღონისძიებები. მსმენელის წინაშე წარსდგნენ ქალბატონი ჰანას აღზრდილები თავიანთი კლასის მოსწავლეთა კონცერტებით. ესენი გახლავთ პროფესორები — რევაზ თავაძე, ნუკა ჭირაქაძე და „ნიჭიერთა ათწლეულის“ პედაგოგი მანანა ბარათაშვილი.

სამივე კონცერტის მრავალრიცხოვანმა მსმენელმა თვალნათლივ შეიგრძნო ის ღრმა პატივისცემა, სიყვარული

და ფართო მუსიკალური რეპერანსი, რომელიც ქ-ნ ჰანას ხსოვნის აღსანიშნავად გამოხატეს მისმა ყოფილმა აღზრდილებმა.

ქ-ნი ჰანა მთელი მისი ხანგრძლივი სიცოცხლის განმავლობაში უანგაროდ და თავდაუზოგავად ემსახურა ქართული მუსიკის პედაგოგიურ და საშემსრულებლო სფეროს.

სახელგანთქმულ პროფ. ანა თულაშვილის აღზრდილი, ქ-ნი ჰანა, ჯერ კიდევ 1929 წლიდან დაწყებული — სიცოცხლის ბოლომდე, სპეციალური ფორტეპიანოს კლასის პედაგოგად მუშაობდა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში, სადაც 1952–59 წლებში განაგებდა საფორტეპიანო კათედრას. 1968 წელს მას პროფესორის წოდება მიანიჭეს. 1935–52 წლებში იგი აქტიურად მოღვაწეობდა როგორც პიანისტი, ჰქონდა სოლო და საანსამბლო გამოსვლები. ანსამბლისტის ამპლუაში იგი უმთავრესად თავის ძმასთან, ცნობილ მევიოლინე ლეო შიუკაშვილთან მუსიცირებდა. მათ პროგრამაში ჰქონდათ ბეთჰოვენის, ბრამსის, შუმანისა და სხვა ავტორთა სონატები და პოპულარული პიესები. ცნობილია, რომ ამ მუსიკალური დუეტის რეპერტუარის ცოცხალი შესრულების ტრანსლაცია ხშირად გადაიკემოდა 1925 წელს დაარსებულ, მაშინ ჯერ კიდევ ახლადფუძვანულ, საქართველოს რადიოს ღია ეთერში.

1934 წელს თბილისის კონსერვატორიასთან დაარსებულ მუსიკალურ სკოლა „ნიჭიერთა ათწლეუდი“ ახალგაზრდა პიანისტ სპეციალური ფორტეპიანოს კლასის მუერვეობაც მიანდევს.

როგორც პედაგოგმა, ქ-მა ჰანამ, დიდი ავტორიტეტი მოიპოვა. მის კლასში მოხვედრას მრავალი დამწყები პიანისტი ოცნებობდა, რომელთა შორის არა-

ერთმა შემდგომში ღირსეულად ასახელა ქართული საფორტეპიანო სკოლა. ესენი გახლავთ ცნობილი პიანისტები, მუსიკოს-შემსრულებელთა საერთაშორისო კონკურსების ლაურეატები: ვაჟა ჩაჩავა, რევაზ თავაძე, ნუცა ჭირაქაძე, რუსუდან ხოჯავა, მარინე ხვიცია, მზია სიმონიშვილი, გიორგი ვაჩნაძე და სხვები.

ამავე დროს, დიდი პედაგოგის მიერ აღზრდილთა შორის არიან ის მუსიკოსები, რომელთა ძირითად სამოღვაწეო სფეროს პედაგოგიკა წარმოადგენს.

ამ სტატიაში მსურს ერთ-ერთი მათგანის შესახებ ვაგიზაროთ ჩემი აზრი. ეს გახლავთ თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახ. ცენტრალური სამუსიკო სკოლა — „ნიჭიერთა ათწლედის“ სპეციალური ფორტეპიანოს კლასის პედაგოგი მანანა ბარათაშვილი.

შეიძლება ითქვას, რომ ჩემს თვალწინ გაიარა ამ ქალბატონის „ნიჭიერთა ათწლედსა“ და თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში სწავლების წლებმა. ამ პერიოდში იგი ხშირად გამოსულა როგორც სოლო, ისე სიმფონიური ორკესტრის თანხლებით ჩატარებულ კონცერტებზე.

დღეს ქ-ნი მანანა ღვაწლმოსილი პედაგოგია და მის კლასში არაერთი ნიჭიერი მოსწავლე ეუფლება საფორტეპიანო შესრულების რთულ ხელოვნებას.

წინ მიდევს ქ-ნი მანანას მოსწავლეთა სოლო თუ სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად გამართული კონცერტების პროგრამები. ბოლო წლების განმავლობაში ამ კონცერტებს სისტემატურად ვესწრებოდი. თითქმის ყველა კონცერტზე, სხვადასხვა ავტორებთან პარალელურად, მოსწავლეები, როგორც წესი, ასრულებდნენ ვენის კლასიკოს კომპოზიტორთა ნაწარმოებებს. განსაკუთრებით ხშირად კი ერთ-ერთი მათგანის — გენიალური იოზეფ ჰაიდნის თხზულებებს. ვფიქრობ, აქ გარკვევით ჩანს პედაგოგის ის მრწამსი, რომელიც მიგვაწინაშეებს, რომ მოსწავლემ ყრმობიდანვე უნდა აითვისოს მუსიკალური ფორმის სრულყოფილება, სტილი და ნაწარმოების შინაარსის სიღრმე. ასეთ ატმოსფეროში აღზრდილი დამწყები პიანისტი დროთა განმავლობაში იძენს იმ თვითდაჯერებულობას, რომელიც გამოიხატება მის საშემსრულებლო მანერაში. ამის ლოგიკური შედეგია ის მრავალრიცხოვანი წარმატებები და ფილ-

დოები, წლების განმავლობაში რომ მოიპოვეს ქ-ნი მანანას მოსწავლეებმა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში ჩატარებულ ნორჩ პიანისტ-შემსრულებელთა საერთაშორისო კონკურსებზე.

ქ-ნი ვანდა შიუკაშვილის ხსოვნისადმი მიძღვნილ-

მანანა ბარათაშვილი მოსწავლეებთან ერთად.

მა კონცერტმა, რომელიც TBC ბანკის თბილისის ცენტრალური ოფისის საკონცერტო დარბაზში გაიმართა, მსმენელის დიდი მოწონება დაიმსახურა. კონცერტში მონაწილეობდა ქ-ნი მანანას კლასის მთლიანი შემადგელობა.

კონცერტის დაწყებამდე მსმენელის წინაშე შესავალი სიტყვით გამოვიდა ცნობილი პიანისტი, პროფესორი რევაზ თავაძე. მან დიდი სიამოვნებით მოიგონა გასული საუკუნის 70-იანი წლების თბილისის კონსერვატორიის ერთ-ერთი სახელმწიფო გამოცდა, რომელზედაც სრულიად ახალგაზრდა მანანა ბარათაშვილი ვრცელი პროგრამით წარსდგა კომისიის წინაშე. მან წარუშლე-

ლი შთაბეჭდილება მოახდინა თავისი გამოსვლით, დიდი ოსტატობით შეასრულა რა საფორტეპიანო მუსიკის ორი შედევი – ბეთჰოვენის №31 და სკრიაბინის №9 სონატა.

„...ნაწარმოებები ისეთ მაღალ დონეზე იქნა შესრულებული, რომ სავამოცდო კომისიამ ერთხმად ფრიადზე შეაფასა დიპლომანტის გამოსვლა და მას რეკომენდაცია მისცა ასპირანტურაში სწავლის გასაგრძელებლად. მე დღესაც ყურში ჩამესმის ამ ორი ნაწარმოების მაშინდელი შესრულების ქლერადობა“ – აღნიშნა რევამ თავაძემ.

კონცერტის პირველ ნომრად გამოვიდა III კლასის მოსწავლე მატა მელქაძე. მან დიდი მონდომებით შეასრულა XVIII საუკუნის კომპოზიტორ ირჟი ბენდას სონატინა d moll და სრულიად საპირისპირო ხასიათის პიესა რ. შჩედრინის „იუმორესკა“. ეს ნაწარმოები XX საუკუნის შუა პერიოდში შეიქმნა და იმთავითვე მყარად დამკვიდრდა მრავალი გამოჩენილი პიანისტის საკონცერტო რეპერტუარში. სასიამოვნოა, რომ ამ პატარა გოგონას შესრულებით პიესა აქლერდა იმ განწყობილებით, როგორც ავტორის ჩანაფიქრს შეესაბამებოდა.

დ. სკარლატის ორი სონატა (E dur და C dur) და პავანინი-ლისტის ეტიუდი „ნადირობა“ შეასრულა IV კლასის მოსწავლემ – ელენე ეკალაძემ. აღსანიშნავია სტილისტური თავისებურებების შეგრძნება, რომლითაც გამოირჩეოდა ნორჩი პიანისტის შესრულება. სკარლატის სონატის დახვეწილი და ჰაეროვანი სტილი პიანისტისაგან დიდ ოსტატობასა და მუსიკალურ გემოვნებას მოითხოვს. ვფიქრობ, ამგვარ სირთულესთან თავის გართმევა უთუოდ დიდი გამარჯვებაა შემსრულებლისათვის, მით უფრო ასეთ ადრეულ ასაკში.

ლისტის ეტიუდი „ნადირობა“ (ნ. პავანინის №9 სავიოლინო კაპრისის ტრანსკრიპცია) სრულიად განსხვავებული სირთულის ამოცანას წარადგენს. სასიამოვნოა, რომ მეოთხე კლასელმა გოგონამ ეს ნაწარმოები ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე შეასრულა. მჯერა, მას მომავალში წარმატება ექნება.

კონცერტის შემდეგი მონაწილე, V კლასელი თათა აბაშიშვილი, უთუოდ ხალასი ნიჭითაა დაჯილდოებული. მან შთაბეჭდვად შეასრულა შოპენის gis-moll

პოლონეზი. ყურადღება მიიქცია მისმა არტისტიკმა, ბგერისადმი სათუთმა დამოკიდებულებამ და მრავალფეროვანმა პალიტრამ.

შემდეგი ნაწარმოები, რ. ლალიძის ცნობილი ვირტუოზული პიესა „რონდო-ტოკატა“, მან დამაჯერებლად და ტექნიკური დაბრკოლებების გარეშე შეასრულა.

ამავე ავტორის ულამაზესი „მუსიკალური მომენტები“ ხომ ქართული საფორტეპიანო მუსიკის ერთ-ერთი მშვენიერებაა. იგი ამ პიესისათვის დამახასიათებელი ლირიკულობითა და პოეტურობით შეასრულა VI კლასელმა მოსწავლე ალექსანდრე ლომინაძემ. უშუალობა, გულწრფელი ემოცია, მელოდიის წყვანის უნარი, კულმინაციის შეგრძნება, აი, რა გამოარჩევდა ამ გამოსვლას.

ლისტის ნოქტიურნი №3 (Liebestraum) შეასრულა VI კლ. მოსწავლემ ნესტან ქიბარმა. იგი ღრმად ჩანვდა ლისტის საინტერესო სამყაროს და გადმოსცა რომანტიკული მუსიკის ამაღელვებელი სული.

საკონცერტო პროგრამის მართლაც რომ დამაგვირგვინებელი ფინალი აღმოჩნდა კონცერტის ორი მონაწილის, მეათეკლასელების – ნანა უსტარაშვილისა და გიორგი შავთვალიშვილის მიერ შესრულებული ნაწარმოებები.

ნანა უსტარაშვილის მიერ შესრულებულმა კ. დებიუსის პოპულარულმა პიესამ „მთვარის შუქმა“ გავრცობინა მუსიკალური იმპრესიონიზმის მთელი ხიბლი და ელეგანტურობა, რომელიც ყოველთვის აჯადოებს მუსიკის მოყვარულებს. ფ. ლისტის №11 რაფსოდიაში მსმენელმა ნათლად დაინახა ის ოსტატობა და ვირტუოზული პიანისტური ხერხების ფლობა, რითაც გამოირჩეოდა ახლავაზრდა პიანისტის გამოსვლა.

განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინა გიორგი შავთვალიშვილის მიერ შესრულებულმა კ. დებიუსის სამმა პრელუდიამ: „მანანის ბუჩქი“, „მენესტრელი“ და ~General Lavine – Excentric“ („გენერალი-ლავინი-ექსცენტრიკოსი“). ნაწარმოებები შესრულდა ხატოვნად და დახვეწილი მანერით. თითოეულში ნათლად იგრძნობოდა ის მუსიკალური სახე და ხასიათი, რაზედაც მიგვანიშნებს მათი სათაურები. ლისტის №10 რაფსოდი-

ის საინტერესო ინტერპრეტაციამ, მისმა ვირტუოზულმა შესრულებამ, დაგვარწმუნა, რომ ამ მოზარდ მუსიკოსს ერთი ნაბიჯიღა აკლია დასრულებული პიანისტის სახელის მოპოვებამდე.

სასიამოვნო იყო კონცერტის დამამთავრებელი მონაკვეთი. საყვარელი მასწავლებლის პატივისცემის ნიშნად სცენაზე გამოვიდნენ მისი ყოფილი მოსწავლეები, რომლებიც დღეს წარმატებით მოღვაწეობენ მუსიკის სხვადასხვა ჟანრში. ესენი იყვნენ პიანისტი ნუცა კასრაძე, სტუდენტი ელენე ვახანია, კომპოზიტორი ანუკი ცქვიტინიძე და მომღერალი ნატალია ქუთათელაძე.

ნუცა კასრაძემ კონსერვატორია ნოდარ გაბუნისას კლასში დაამთავრა. დღეს თავად კონსერვატორიის პედაგოგია, და ამავდროულად, აქტიურ საკონცერტო მოღვაწეობას ეწევა. მან მსმენელს შესთავაზა ნ. გაბუნისას საფორტეპიანო მინიატურები – საბავშვო ციკლიდან „მოსწავლის დღიური“.

ელენე ვახანია პროფ. რევაზ თავაძის სტუდენტია. მისი შესრულებით გაჟღერდა დებუისის სამი პრელუდია.

ანუკი ცქვიტინიძემ კონსერვატორია პროფ. ნანა დიმიტრიადის კლასში დაამთავრა. დღეს იგი საკომპოზიტორო მოღვაწეობას ეწევა. მისი სასიამოვნო ლირიკული სიმღერა, ქეთი ჭითანავას ლექსზე, ავტორის საფორტეპიანო თანხლებით მომხიბლავად შესრულა მომღერალმა ნატალია ქუთათელაძემ, რომელიც დღეს წარმატებით ეუფლება ვოკალის ხელოვნებას ნიუ-იორკის ცნობილ ჯულიარდის სასწავლებელში.

კონცერტის დამთავრების შემდეგ თხოვნით მივმართე პიანისტ ნუცა კასრაძეს თავისი აზრი გამოეთქვა ქ-ნ მანანაზე.

ნუცა კასრაძე (თბილისის კონსერვატორიის სპეციალური ფორტეპიანოს მიმართულების პედაგოგი, სამუსიკო ხელოვნების დოქტორი და მუსიკოს-შემსრულებელთა რამოდენიმე საერთაშორისო კონკურსის პირველი პრემიის ლაურეატი): „მანანა ბარათაშვილთან 11 წელი ვსწავლობდი. იგი არაორდინარული პედაგოგია. მთავარი, რისთვისაც თითოეული მოსწავლე უნდა იყოს მისი მადლიერი, არის ის, რომ მიზანმიმართულად აღვივებს მოსწავლის შემოქმედებით უნარს. არ ვიცი, ინ-

ტუიციით თუ ძალიან დიდი თეორიული ცოდნით ახერხებს ბავშვის ასაკობრივ თავისებურებებში წვდომას და მოსწავლის მესხიერების წიაღში მის მიერ გადაცემული ცოდნის მყარად, სამუდამოდ დაფიქსირებას. ათწლეულებში სწავლისას ვწერდი ლექსებს და მუსიკის იმპროვიზაციით ვიყავი გატაცებული. მიუხედავად იმისა, რომ მანანა არც პოეტია და არც კომპოზიტორი, ეს მის დამსახურებად მიმაჩნია. ფორტეპიანოს გამომსახველ საშუალებებთან ერთად მაჩვევდა სხვადასხვა ემოციებს, შეგრძნებებს, რომელიც რაიმე გზით უნდა გამჟღავნებულიყო. მისი მთავარი ლოზუნგი მუსიკაში იყო და არის – აკადემიზმი. მანანა ღრმა ესთეტიკა. მისი უზადო მუსიკალური გემოვნება ეფუძნება აკადემიურ ხელოვნებას. ის ვერ ეგუება არაპროფესიონალიზმს, გაურბის მასობრიობას, არ მიელტვის პოპულარობას. მიუხედავად იმისა, რომ ტექნოლოგიაზე მეშობას უამრავ დროს უთმობს, სწავლებისას ის არასოდეს წყდება მთავარს – მუსიკის შინაარსს. პედაგოგები ხშირად ვარდებიან ვირტუოზულობის ხიბლში და ჩნდება საფრთხეები მუსიკის შინაარსის საზიანოდ. ის უერთგულესი ადამიანია თავისი ახლობლებისა და მოსწავლეების მიმართ. ალბათ, გასაკვირი არაა, რომ მანანას პიროვნებამ ჩემი, როგორც ინდივიდის ჩამოყალიბებაზე გადამწყვეტი გეგავლენა მოახდინა. მანანას, როგორც პედაგოგს, აქვს განუმეორებელი ნაპერწკალი, ის არასოდეს ჩაქრება“.

დასრულდა შესანიშნავი კონცერტი, რომელმაც დამარწმუნა, რომ დიდი პედაგოგის, პროფ. ვანდა შიუკაშვილის პიანისტურ-აღმზრდელობითმა დანატოვარმა ღრმად და სამუდამოდ გაიდგა ფესვები მის ყოფილ სტუდენტთა მოღვაწეობაში – დანატოვარი უთოოდ მომავალ თაობებსაც გადაეცემა.

ზურაბ თანდილავა

გიორგი კრავიჩივილი

ორიოდე სიტყვა ბათუმის ნიკო ბერძენიშვილის კვლევითი ინსტიტუტისა და მისი აუდიოარქივის შესახებ, სადაც წერილის ადრესატი, ზურაბ თანდილავა მუშაობდა.

ნიკო ბერძენიშვილის კვლევითი ინსტიტუტი 1958 წელს დაარსდა. ინსტიტუტის არქივი მოიცავს როგორც ხელნაწერ, ისე ფოტო და აუდიოფონდებს. აუდიოარქივში დაცული ყველაზე ადრეული ჩანაწერები 1958 წლით თარიღდება, ყველაზე გვიანდელი კი 1990 წლით. ამის შემდეგ არქივში, მხოლოდ ბერძენიშვილის ინსტიტუტის დირექტორის, ისტორიკოს, ანთროპოლოგ, ეთნოლოგ და ეთნოგრაფ როინ მალაყმადის 2000 წლის

კლარჯული ექსპედიცია იძებნება. ბერძენიშვილის ინსტიტუტის ხმოვანი არქივი მოიცავს როგორც ლექსებსა და ზღაპრებს, ისე დასაკრავებსა და სიმღერებს. ამჟამად ნიკო ბერძენიშვილის კვლევითი ინსტიტუტი და მისი აუდიო არქივი ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შემადგენლობაშია.

აუდიოარქივის მუსიკალური ნაწილის აღწერაზე მუშაობდა ეთნომუსიკოლოგი ლოლიტა სურმანიძე, რომელმაც საგანგებო მოხსენებებიც კი მიუძღვნა. მე კი არქივს, იქ დაცული ლაზური, მესხური და შესაძლო ტაოური, კლარჯული და შავშური მუსიკის გასაცნობად ვეწვიე. არქივში 2015 და 2016 წლებში ვიმუშავე. გაირკვა, რომ დიდი ოდენობით მხოლოდ ლაზური სიმღერები იყო დაცული, ხოლო მცირე ოდენობით კი მესხური

ზურაბ თანდილავა როგორც ხალხური მუსიკის მოამბა

და აგრეთვე მუჰაჯირი ქობულეთელების მიერ ფაცაში შესრულებული საზის თუ მის გარეშე შესრულებული რამდენიმე ნიმუში, არადა კვლევითი ინსტიტუტის ფუნქციაში თავიდანვე სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ფოლკლორის კვლევა წარმოადგენდა, თუმცა, თურქეთთან 1988 წლამდე ჩაკეტილი საზღვრების გამო ექსპედიციები მხოლოდ გურია-აჭარაში და მესხეთსა და გონიო-სარდში მცხოვრებ ლაზებთან ტარდებოდა. საზღვარგარეთ ექსპედიციები კი მხოლოდ 1989-90 წლებში მოეწყო.

თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე საჭიბონე დასაკრავსა და სიმღერას, მაღალმთიანი აჭარის მუსიკალური ფოლკლორი ფიქსირებული არ არის, რისი მთავარი მიზეზიც იქ სასაზღვრო ზონის არსებობა უნდა იყოს. საზოგადოდ გურიასა და აჭარაში ფიქსირებული მასალის 70 პროცენტი სასცენო ფოლკლორის მიეკუთვნება. უმთავრესად ჩანერილია რაიონებში მოქმედი ანსამბლები, რომელთა უმეტესობაც არაადგილობრივ (მათ შორის საბჭოურ) ან სავრძნობლად გადაამუშავებულ ნიმუშებს ასრულებდა. მათი უმეტესობა ბათუმში გამართულ ოლიმპიადებზეა ჩანერილი.

გურია-აჭარაში ფიქსირებულ იმ მცირერიცხოვანი ავთენტური ჩანანერებიდან უნდა გამოიყოს უნიკალური ოთხხმიანი ნადურები, რომლის მოძიება-დაფიქსირებაც ქობულეთელ ენათმეცნიერ ჯემალ ნოლაიდელის სახელს უკავშირდება. ოთხხმიან ნადურებთან ერთად არქივის ფოლკლორულ სახეს წარმოადგენს

ენათმეცნიერ ზურაბ თანდილავას მიერ ჩანერილი ლაზური და მესხური სიმღერები.

ზურაბ თანდილავა (1929-1995) თავად ლაზი (სარფელი) ფოლკლორისტი (ენათმეცნიერების განხრით) გახლდათ, მისი ძმა ალი – ისტორიკოსი და ლაზებზე გამოცემული პირველი ქართულენოვანი მონოგრაფიის „ლაზეთის“ თანაავტორი (სარფელ მუჰამედ ვანილიმთან ერთად), ხოლო მეორე ძმა, მამულა – მოყვარული პოეტი.

ბატონი ზურაბ თანდილავას ნაშრომები (თუნდაც მართო ლაზური ხალხური პოეზია რად ღირს) თუ გადახედვით, მიხვდებით, რომ ის მხოლოდ ენათმეცნიერების ჩარჩოებში არ არის და რაც შემთხვევებში ნიმუშთა მუსიკალურ მხარეზეც მსჯელობს. შესაძლოა მისი მსჯელობა არ არის ყოველთვის მართებული, თუმცა ავტორის მცდელობა ლაზური ფოლკლორის მუსიკალური კუთხის გაშუქებისა, უდავოდ შექებას იმსახურებს. ვსარგებლობ შემთხვევით და ყურადღებას შევაჩერებ რამდენიმე საკამათო მომენტზე.

ზურაბ თანდილავა ინტონაციურად უდარებს ლაზურ „ჰეიამოს“ ნიმუშს „ნადური თოხნის დროს“ და „ჰოპუნას“, რომლებიც, ცხადია, სანოტო დანართის გარეშეა მოყვანილი მიხეილ ჩიქოვანის 1956 წელს გამოცემულ ნიგნში „ქართული ხალხური სიტყვიერების ისტორია“. ამ სახელწოდებით – „ნადური თოხნის დროს“ – მუსიკალური ნიმუში გამოქვეყნებული არ არის, „ჰოპუნას“ სახელით კი მხოლოდ ერთი ნიმუშია დაბეჭდილი.

ხელნაწერებში რომც იყოს ნიმუშები, ამგვარი შედარება მართებული მაინც არ იქნებოდა, ვინაიდან „ჰეიამოს“, ისევე როგორც სხვა დასახელებული ნიმუშების, რამდენიმე „ინტონაციური“ ვარიანტი არსებობს და ასეთ შემთხვევაში უნდა იყოს მითითებული თუ რომელ ვარიანტებს ადარებს. თანდღვრად ნადურ სიმღერა „ჰეიანაზე“ კი წერს, რომ ორი შემსრულებელი ასრულებს. მართალია ერთმანეთს ორი პირი ეშაირება, მაგრამ სიმღერის შემსრულებელთა რაოდენობა ორზე მეტია. მკვლევარი საკამათო მოსაზრებას ვეთავაზობს, როდესაც აღნიშნავს, რომ ზოგჯერ ნადში ეს სიმღერა აკვნის სიმღერა „ჰა ნანის“ მელოდიაზე სრულდება და შესრულების წესი ორპირულია. რაც შეეხება „ჰა ნანის“ მელოდიაზე შესრულებულ ნადურ სიმღერებს, მართალია, ლაზური სიმღერა ხშირად ერთსა და იმავე მელოდიაზე იმღერება, მაგრამ ნადური სიმღერებისთვის დამახასიათებელი მოტორული რიტმი გამოირჩევა მისი მელოდიის აკვნის ნაწილებში გამოყენების ფაქტს. შრომის სიმღერის აკვნის მელოდიებზე მღერის თეორიული დაშვებაც ძნელად წარმოსადგენია, რადგან ყანაში მენადების შრომითი მოტივაცია დასუსტდებოდა; შრომითი სიმღერა, როგორც წესი, ემსახურებოდა შრომის პროცესის აქტივიზაციას, რასაც „ნანების“ მელოდიის სპეციფიკა ვერანაირად ვერ უზრუნველყოფდა. როგორც ჩანს, პატივცემული მკვლევარი საკუთარ სმენით შთაბეჭდილებას მხოლოდ ინტონაციურ დონეზე დაეყრდნო და ყურადღება ტემპურ-რიტმულ მხარეზე აღარ გაამახვილა.

თანდღვრად სიმღერა „ჰელესა“ საქართველოს სხვა კუთხეებში ლაზეთიდან გავრცელებულად მიიჩნევს და აღნიშნავს, რომ აჭარასა და გურიაში დამკვიდრების შემდეგ „ჰელესა“ ადგილობრივ მრავალხმიან ტრადიციებზე გადაეშენებოდა და მას უკვე სამ და ოთხ ხმაშიც მღერიანო. „ჰელესას“ „ადგილობრივი მრავალხმიანობის ტრადიციებზე გადაეშენებების“ საკითხიც საკამათოა. მართალია, მის დროს (1929-1995) ლაზური სიმღერები უკვე ერთხმიანი იყო (სარფში, მუსიკის მასწავლებლებმა ლაზური სიმღერები 1960-70-იანი წლების მიჯნაზე გაამრავალხმიანეს), მაგრამ უცნობია, თუ როდის გავრცელდა „ჰელესა“ საქართველოს სხვა კუთხეებში. იქნებ გურია-აჭარაში გავრცელების დროს ლაზური სიმღერა,

და მათ შორის „ჰელესა“, ჯერ კიდევ მრავალხმიანი იყო? საინტერესოა, რომ თანდღვრად ჩამოთვლის ტირილის სამ სახეობას: „ჩელამურეთე მგარინი“ (ცრემლით, უსიტყვო ტირილი), „კორეცხალა მგარინი“ და „სერსითე მგარინი“ (ხმით ტირილი, რომელსაც ახლავს სიტყვიერი ტექსტი). აქაც ვფიქრობ, ცდება მკვლევარი, როდესაც განასხვავებს ამ ორ უკანასკნელ სახეობას ერთმანეთისაგან და წერს, რომ „კორეცხალას“ შემთხვევაში სიტყვიერი ტექსტია წამყვანი, „სერსითეს“ შემთხვევაში — მელოდია. როგორც ჩანს, ბატონი ზურაბი ამჯერადაც საკუთარ სმენით გამოცდილებას დაეყრდნო, რადგან არც სარფელები არ მიჯნავენ ერთმანეთისაგან „კორეცხალასა“ და „სერსითე მგარინს“ და მუსიკალურადაც იდენტური ნიმუშებია.

აღსანიშნავია რომ 1972 წლისათვის, როდესაც ლაზური ხალხური პოეზია გამოიცა, ავტორი უკვე დაახლოებული იყო გამოჩენილ ეთნომუსიკოლოგ გრიგოლ ჩხიკვაძესთან (რომელმაც თბილისის კონსერვატორიიდან სარფში 1963 და 1970-იანი წლებში არაერთი ექსპედიცია ჩაატარა). ჯერ კიდევ 1963 წელს ბატონი ზურაბი სარფში მასპინძლობდა ჩხიკვაძის მონაწილეობით გამართულ კომპლექსურ ექსპედიციას (მონაწილეობდნენ თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია, შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი და ბათუმის ნიკო ბერძენიშვილის კვლევითი ინსტიტუტი). იმხანად, სარფში არსებული სასაზღვრო რეჟიმის გამო, მხოლოდ ექვსი ლაზური სიმღერის ჩანერა მოხერხდა.

ბერძენიშვილის ინსტიტუტის არქივში დაცული ლაზური სიმღერების შემდგომი ჩანაწერები უკვე 1982 და 1989-90 წლებით თარიღდება და სრულადაა დაკავშირებული ბატონ ზურაბ თანდღვრად სახელთან. ნიმუშთა მცირე ნაწილი სარფში, უდიდესი ნაწილი კი „თურქეთის ლაზურ“ სოფლებშია ფიქსირებული. მრავალხმიანი სიმღერები, სამწუხაროდ, არ გვხვდება. ფიქსირებული სიმღერების უმეტესობა ლირიკულია და ცალფად იმღერება. 1982 წლის ნიმუშები ამოიწურება ზურაბის რძლის, კამელია მგელაძის მიერ მოპოვებული აუდიოკასეტით, სადაც ორი სიმღერაა ხეივანი ქამანჩის თანხლებით, დანარჩენ ჩანაწერებში კი ინსტრუმენტი მხოლოდ ერთხელ გვხვდება (გუდასტვირი).

ერთი შეხედვით გაოცებას იწვევს როგორც სააკვნო სიმღერების, ისე ტირილების, შრომისა და ზოგადად და კოლექტიურად შესასრულებელი სიმღერების უმეტესობის დაუფიქსირებლობა, თუმცა უნდა აღვნიშნო, რომ 1989-90 წლებში საზღვარი ახალი გახსნილი იყო და არც მიმოსვლა, და შესაბამისად, არც ლაზებთან ურთიერთობა არ იყო მარტივი. ასევე არ გვხვდება არანაირი ცნობა ლაზური სიმღერების ხმათა რაოდენობის შესახებ, თუმცა შესაძლოა ეს საკითხი თანდღევანდელ გაშუქებულ კი შქონდეს თავის დღიურებში, რომელიც ხელმისაწვდომი არაა. გასაკვირად შეიძლება მოგვეჩვენოს 25 წლიანი წყვეტაც (1963 წლის შემდეგ, თუ არ ჩავთლით 1982 წელს მოპოვებულ ორ სიმღერას, ლაზური სიმღერები მხოლოდ 1989 წელს ჩაინერეს), მაგრამ სარფში, როგორც თურქეთის უშუალოდ მოსაზღვრე სოფელში, მუშაობა უკიდურესად რთული უნდა ყოფილიყო. გარდა ამისა, 1970-იან წლებში ლაზურ სიმღერებს გრიგოლ ჩხიკვაძე იწერდა, რომელიც დაახლოებული იყო ყველა სარფელთან, მათ შორის ბატონ ზურაბთანაც. ვფიქრობ, 1989 წლამდე სიმღერების ჩაუნერლობის მიზეზი ეს ორი ფაქტორი უნდა ყოფილიყო.

რაც შეეხება მესხურ სიმღერებს, მამაკაცთა რეპერტუარი ჩანერილია 1987 წელს სოფელ მუსხში. მესხური ნიმუშები ფიქსირებულია №20 და №29 აუდიოდისკებზე. ყველა სიმღერა ერთხმანია (მხოლოდ ერთადერთი ნიმუშის შემთხვევაში შეიძლება არაორგანიზებულ მრავალხმანობაზე საუბარი). სამწუხაროდ, არაა ფიქსირებული საკრავიერი მუსიკა. შეიძლება მკითხველმა გაიკვიროს, თუ რატომ არ არის მესხური მუსიკალური ნიმუშები უფრო მეტად წარმოდგენილი. საქმე ის გახლავთ, რომ კომუნისტური რეჟიმის დროს მესხეთიც სასაზღვრო ზონას წარმოადგენდა, და შესაბამისად, მაგნიტოფონით მუშაობა რთული იქნებოდა. აქვე იმასაც დავამატებ, რომ თანდღევანდისთვის ცნობილი იყო ეთნომუსიკოლოგ ვალერიან მალრადისა და მისი ექსპედიციების შესახებ.

რამდენიმე სასიმღერო და საცეკვაო ნიმუში, თურქული სიმებიანი საკრავის „ბალამის“ (საზი) თანხლებით, ჩანერილია თურქეთში (აუდიოდისკი №40) ფაცას რაიონის სოფელ კაბახტარში თანდღევანდისა და ისტორიკოს, არქეოლოგ დავით ხახუტაიშვილის მიერ. ფაცას

რაიონი, მათ შორის ზემოხსენებული სოფელიც, დასახლებულია 1877-78 წლებში ქობულეთიდან წამოსული მუჰაჯირებით, თუმცა ფიქსირებულ დასაკრავებს ქობულეთურთან, და ზოგადად, ქართულ მუსიკასთან საერთო, ალბათ, ცოტა რამ აქვთ.

განუზომელია ზურაბ თანდღევანდის წვლილი – რომ არა ის, ბათუმის ნიკო ბერძენიშვილის კვლევითი ინსტიტუტის არქივში ლაზური და მესხური სიმღერების არცერთი ჩანაწერი არ იქნებოდა.

არქივში ინახება აგრეთვე ინსტიტუტის დღევანდელი დირექტორის, ეთნოგრაფ როინ მალაყმაძის მიერ, 2000წ. მაჭახელასა და კლარჯეთში ჩატარებული ექსპედიციის მასალები. ექსპედიციის მუსიკალური ნაწილი მოიცავს ცალკედ შესრულებულ ორიოდ მაჭახლურ სიმღერას, უმეტესად კი წარმოდგენილია მურღულის რაიონის სოფელ დურჩაში დაბადებული კლარჯი სელაქინ ერგუნ ჰაჯიოღლის (1937-2015) მიერ აუდიოკასეტებზე ჩანერილი კლარჯული სიმღერები (რომლებიც გადმოიწერა როინ მალაყმაძემ).

კვლევით ინსტიტუტში მუსიკალური ხაზით მუშაობდა ალი მსხალაძე, რომლის ხმოვანი და სანოტო არქივიც, სავარაუდოდ, დაკარგულია. ასეთია მოკლე სურათი ნიკო ბერძენიშვილის კვლევითი ინსტიტუტის აუდიოარქივის მუსიკალური ნაწილისა.

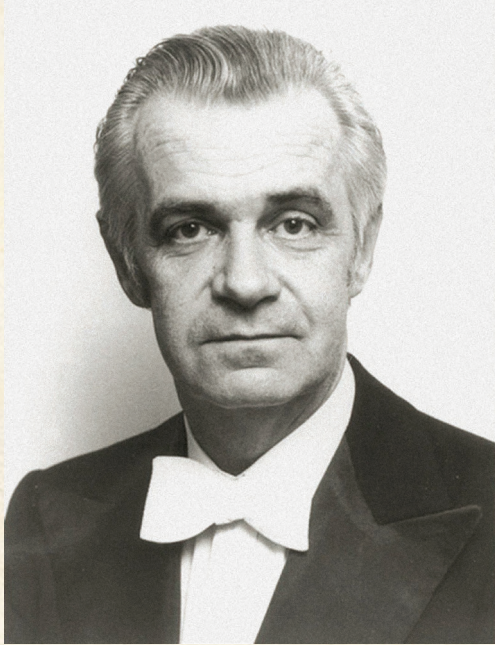
არქივში მუშაობისთვის დიდი მადლობა მსურს გადავუხადო ინსტიტუტის დირექტორს როინ მალაყმაძეს და ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო ინსტიტუტის რექტორს მერაბ ხალვაშს.

ბოლოს დავძენ, რომ ჯერჯერობით ვერ მოხერხდა MP3 ფორმატში ჩანერილი რამდენიმე ფირის (1-16, 73, 92 და 93 ფირები) გახსნა, თუმცა იმედი მაქვს, რომ მათი ხელახალი გადანერის შედეგად სარფსა და თურქეთში მცხოვრები ქართველების მუსიკალური ჩანაწერები კვლავ აღმოჩნდება.

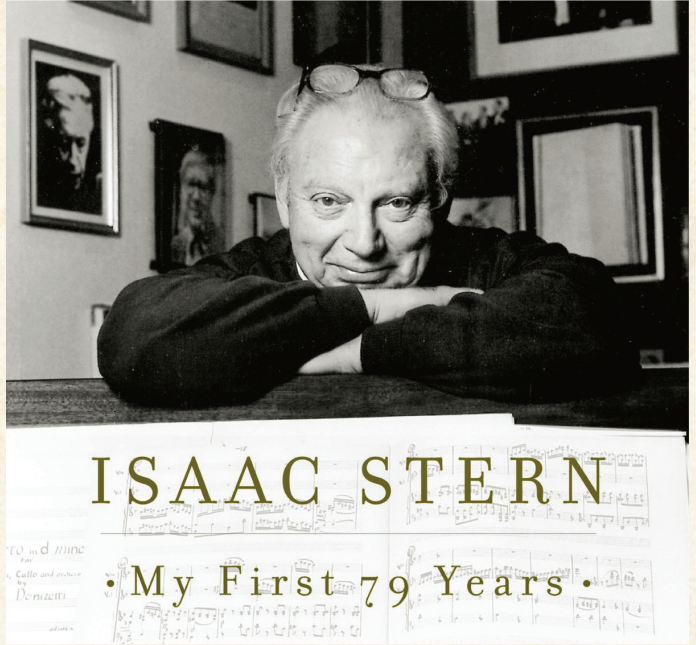
შენიშვნა: 1963 წელს შესრულებული ლაზური სიმღერები №16 ფირზეა ჩანერილი (MP3 ფორმატით), ხოლო 1989-90 წელს შესრულებული კი 4, 12, 25 39, 45-47, 49, 52, 59 და 61 აუდიოდისკებზე. 1982 წლის ნიმუშების დისკის ნომერი დადგენილი არაა.

ვიოლინოს დაუპიწყარი

როდამ ჯანდიერი

იგორ ბეზროდნი

ისააკ სტერნი

მე მინდა გავიხსენო ის მევიოლინეები, რომლებმაც წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვეს ჩემზე.

წინათ, ჩემს ბავშვობაში, თბილისში ბევრი შემსრულებელი ჩამოდიოდა, როგორც საბჭოთა კავშირიდან, ასევე უცხოეთიდან. ეს იყო დიდი ბედნიერება, რითიც ეხლა ვერ დავიკვებნით. ბავშვები მოკლებული არიან გაცნობის სხვადასხვა სტილის შემსრულებლებს, რამაც დიდი დალი დაასვა ამ შემთხვევაში სავიოლინო ხელოვნებას.

პირველად მინდა გავიხსენო ცნობილი საბჭოთა მევიოლინე იგორ ბეზროდნი. ბეზროდნის მამა, სიმონ ილიჩი მევიოლინე-პედაგოგი იყო. მათი ოჯახი თბილისში, მთანმინდაზე ცხოვრობდა. ჩემს მშობლებს ახსოვდათ პატარა იგორი თავისი ვიოლინითი. ახლაც გრძელდება მათი შთამომავლების მოღვაწეობა თბილისში. მევიოლინე ალა ლაფერაშვილი არის შოთა შანიძის სახ. ხელოვნების №20 სკოლის დირექტორი.

პირველად მე მოვისმინე იგორი რუსთაველის სახ. საკონცერტო დარბაზში, სადაც ჩაატარა სოლო კონ-

ცერტი. ეს იყო დიდი ხნის წინ, მე ვიყავი პატარა. მისმა შესრულებამ წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა. ბეზროდნის პოლიფონიური აზროვნება შეუდარებელი იყო. იგი ხომ ი.ს. ბახის კონკურსის | პრემიის ლაურეატი გახლდათ, რომელიც 20 წლის ასაკში დაიმსახურა. მე მგონი, ამ შესრულების შემდეგ შემეყარდა ბახის სავიოლინო სონატები. წლების შემდეგ მისი მამა – სიმონ ილიჩი იყო ჩამოსული თბილისში. მან მომისმინა, მე შევასრულე ი. ს. ბახის სოლო-მინორული ადაჯიო და ფუგა, რასაც დიდი შეფასება მისცა. მაშინ „ნიჭიერთა ათწლედის“ მონაფე ვიყავი.

მეორე მევიოლინე, ვისაც ვიგონებ, გახლავთ ბორის ვოლდშტეინი. ის იყო უფრო ვირტუოზული პლანის შემსრულებელი. დახვეწილი ფრაზირება, ძალიან ლამაზი ბგერა. ბავშვობაში იგი ვუნდერკინდი იყო, პატარა ასაკში არაჩვეულებრივად უკრავდა მენდელსონის კონცერტს.

დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე ამერიკელმა მევიოლინემ ისააკ სტერნმა. მან თბილისში გამართა სოლო კონცერტი. ეს იყო ნამდვილი დღესასწაული. ეხ-

შესრულებები...

ლავ კარგად მახსოვს ჰენდელის სონატა №4. ულამაზესი ბგერით, დიდი გემოვნებით შესრულებული ოთხივე ნაწილი, რაც მთავარია, ჰენდელისეული ამაღლებული ხასიათით. მისი შესრულებით ფრანგი კომპოზიტორის კ. სენ-სანსის ცნობილმა ნაწარმოებმა – „ინტროდუქ-

ბით. ეს კონცერტი გაიმართა მოსკოვის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში. მისი შესრულება გამოირჩეოდა დიდი თავისუფლებით, მასშტაბურობით, შესრულების მაღალი კულტურით.

დ. ოისტრახთან პირისპირ შეხვედრამ კიდევ უფრო

რუჯარო რიჩი

როფაა ჯანლიერი, ღვათი ოისტრახი

ცია და რონდო კაპრიჩიოზომ“ ფეიერვერკივით გაიღვა. დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა პიესებმა: მოცარტის რონდომ, ფ. კრესლერის სიცილიანამ და რიგოდონმა, დინიკუს „ხორა სტაკატომ“. მას თანხლებას უწევდა არაჩვეულებრივი პიანისტი – ალექსანდრე ზაკინი. ეს იყო დაუვინყარი ანსამბლი.

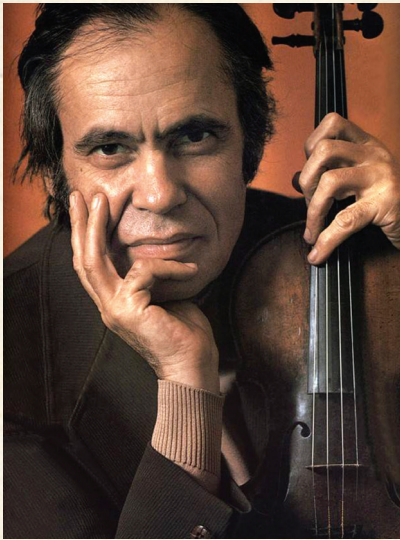
1962 წელს საბჭოთა კავშირში ამერიკიდან სავასტროლოდ ჩამოვიდა იტალიელი წარმოშობის მევიოლინე რუჯერო რიჩი. მან, როგორც იტალიელმა, ოსტატურად შეასრულა თითქმის სულ ნ. პაგანინის თავბრუდამხვევი ნაწარმოებები. ბისზე რომ იძახებდნენ, თვითონ აცხადებდა – «Ни Паганини!». ეს დარბაზში დიდ მხიარულებას იწვევდა. მას თანხლებას უწევდა ცნობილი, მამინ სრულიად ახლგაზრდა პიანისტი, მარტა არგერიხი.

ჩემთვის დაუვინყარია გამოჩენილი ღვათი ოისტრახი.

პირველ რიგში აღვნიშნავ მისი შესრულებით პ. ჩაიკოვსკის სავიოლინო კონცერტს ალ. გაუკის დირიჟორო-

დამარწმუნა იმაში, რომ რამდენადაც ადამიანი არის ინტელექტუალური პიროვნება, იმდენად საინტერესოა მისი შემოქმედებაც. რომ გავიხსენებ მასთან საუბარს, იმას, თუ როგორ მიგვიღო ჩემი პედაგოგი შოთა შანიძე, დედაჩემი და მე სახლში, როგორ გავვაცნო თავისი მეუღლე. ეს ყველაფერი დიდ სიხარულს, და ამავდროულად, ნაღველს მგვრის. როგორ ეუბნებოდა თავის კონცერტმასიტერს ბერტა იაკოვლევნა ვერბიკაიას – «Как перетащить Родам в наш класс».

დიდი ადამიანები ყოველთვის დიდი უბრალოებით გამოირჩევიან. იგი უკრავდა ყოველთვის დიდი გატაცებით და ახალგაზრდული შემართებით. თბილისში ჰქონდა სოლო კონცერტი, წელი არ მახსოვს. შეასრულა მრავალი ნაწარმოები. აქ გამაოცა მისმა მახსოვრობამ. კონცერტს ესწრებოდა ჩემი ბებოს და – ბარბარე ანდრონიკაშვილი, რომელიც ახალგაზრდობაში მოსკოვში ცხოვრობდა, იცნობდა დ. ოისტრახს და ხშირად ესწრებოდა მის კონცერტებს. კულისებში როდესაც შევედით

ლეონიდ კოგანი

ნავა ხეიფაძე

მისალოცად, ბებუის დამ გაუნოდა ხელი, დიდი მადლობა გადაუხადა მიღებული სიამოვნებისათვის და კიდევ უთხრა: — „ამდენი წლების უნახავს, ალბათ ვეღარ მიცნობთ“. — ჩემს ყურებს არ დაგუჯერე, როდესაც მან უპასუხა — „ანდრონიკოვა!“...

დავით ოისტრახი ხშირად იდგა სადირიჟორო პულტთან. პოპულარული იყო მამა-შვილის დუეტი. დავით ოისტრახის შვილი იგორიც შესანიშნავი მევიოლინე იყო, ხშირად მართავდა კონცერტებს. მამის გარდაცვალების შემდეგ კი ამერიკაში წავიდა და იქ განაგრძობდა მოღვაწეობას. მასხენდება, ერთხელ მოსკოვში ყოფნისას ოისტრახებმა მე და დედა დუეტების კონცერტზე დაგვპატიჟეს. ჩვენს წინ ახალგაზრდები ისხდნენ, რომლებიც დიდ ენთუზიზმს ამჟღავნებდნენ კონცერტის მსვლელობისას, მღელვარებით ელოდნენ თითოეულ ნომერს: — ნეტა სარასატე იყოს, ნეტა ბეთჰოვენს დაუკრავდნენ! — დედაჩემი დაინტერესდა მათით და ჰკითხა: — თქვენ კონსერვატორიის სტუდენტები ხართო? — არა, ჩვენ აქვე საცხოვრებელი ვაცხოვრებთ. ერთ-ერთ ფრანგულ ჟურნალში იყო სწორედ მამა-შვილ ოისტრახების დუეტთან დაკავშირებული შარჟი — ორი ვიოლინო — ერთი დიდი, მეორე პატარა და ეწერა „Le papa, sur le papa“ („მამა, ო მამა“...)

მინდა აღვნიშნო კიდევ ერთი მევიოლინე, ვარსკვლავი — ლეონიდ კოგანი. მართალია, ტანად პატარა, მოკრძალებული, მაგრამ როგორც ხემს გაატარებდა სიმეზზე, იკარგებოდა მისი გარეგნული იერი და ისმო-

და მასშტაბური, დიდებული შესრულება. დავეინყარია ოჯახური კონცერტი თბილისის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში, მევიოლინეები — მეუღლე ლიზა გილეუსი, ვაჟი — ჰაველ კოგანი და ქალიშვილი, ჰიანისტი — ნინა კოგანი. აგრეთვე ოპერის თეატრში მან შესანიშნავად შესრულა დ. შოსტაკოვიჩის სავიოლინო კონცერტი №1. ძალიან პოპულარულია ლ. კოგანის შესრულებით ჟ. ბიზე-ვაქსმანის ფანტაზია „კარმენი“.

სავიოლინო სკოლის კორიფე არის — იაშა ხეიფეცი. იგი უმაღლესი კლასის შემსრულებელია. საოცარი ბგერა, მართალია, ხანდახან შეიძლება ადამიანი გაღიზიანდეს მისი „გიჟური ტემპებით“, მაგრამ ამის მიუხედავად, იგი მშვენივრად ასწრებს მუსიკალური აზრის გადმოცემას.

სამწუხაროდ, არ მომეცა საშუალება ცოცხლად მომესმინა ხეიფეცისათვის, ის ხომ რევოლუციის შემდგომ, 1919 წელს თავისმა მასწავლებელმა, ლეოპოლდ აუერმა, სხვა მოსწავლეებთან ერთად ამერიკაში გადახვეწა. სხვათა შორის, ჩემმა ახლო ნათესავმა, დიდი ივანე ჯავახიშვილის მეუღლემ, ასევე მევიოლინე ანასტასია ორბელიანმა მიაბო: — ერთხელ მანგლისში ვისვენებდით. მომესმა ვიოლინოს ჩინებული დაკვრის ხმები. ვიკითხე, — ვინ უკრავს-მეთქი და აღმოჩნდა — აუერი ამეცადინებდა ხეიფეცს!..

მე ბედნიერი ვარ, რომ მქონდა შესაძლებლობა ცოცხლად მომესმინა ამ დიდი მევიოლინეებისათვის.

მუსიკალური მუზეუმებისა და კოლექციების ასოციაციის სამუშაო შეხვედრა

სოფო კობრიკაძე

2016 წლის 21-23 სექტემბერს, თბილისში მუსიკალური მუზეუმებისა და კოლექციების ასოციაციის XII სამუშაო შეხვედრა ჩატარდა. ასოციაცია საერთაშორისო ორგანიზაციაა, რომელიც 2009 წელს ჩამოყალიბდა და მასში გაერთიანებული არიან პოსტსაბჭოთა ქვეყნების და დასავლეთ ევროპის მუსიკალური პროფილის მუზეუმები. ღონისძიება ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების სახელმწიფო მუზეუმისა და ICOM-ის საქართველოს ეროვნული კომიტეტის ერთობლივი

ორგანიზებით გაიმართა. ღონისძიების მხარდამჭერები იყვნენ საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი; თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმი და ა(ა)იპ თბილისის მუზეუმების გაერთიანების სტრუქტურული ერთეული ზაქარია ფალიაშვილის მემორიალური სახლ-მუზეუმი. ორი დღის განმავლობაში ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის საკონფერენციო დარბაზში მიმდინარეობდა სამეცნიერო-პრაქტიკული სემინარი თემაზე „მუზეუმების ეფექ-

მუსიკალური მუზეუმებისა და კოლექციების ასოციაციის XII სამუშაო შეხვედრის მონაწილეები.

სუპერად საპარტოვალოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის მუზეუმი. ვაჰაჰანი მუზეუმის დირექტორი გიორგი კალანდია.

ტური მუშაობის შიდა და გარე მეთოდები“. ღონისძიებების ფარგლებში თბილისის სტუმრობდნენ აზერბაიჯანის, ყაზახეთისა და რუსეთის მუსიკალური მუზეუმების წარმომადგენლები. სემინარი მუშაობდა ორი ძირითადი მიმართულებით: მუზეუმი და საზოგადოება და მუზეუმი და მეცნიერება. ამ კუთხით მოხსენებები წარადგინეს და ერთმანეთს საკუთარი გამოცდილება გაუზიარეს ადგილობრივი და სტუმარი მუსიკალური მუზეუმების ხელმძღვანელებმა და წარმომადგენლებმა. მუზეუმების ასოციაციის სამუშაო შეხვედრის ფარგლებში თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ისტორიის მუზეუმი ასოციაციის წევრი ორგანიზაცია გახდა. სემინარში მონაწილე უცხოელი სტუმრებისათვის გაიმართა ორი კონცერტი: ქართული კლასიკური მუსიკის კონცერტი ზაქარია ფალიაშვილის სახლ-მუზეუმში და ფოლკლორული კონცერტი ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების სახელმწიფო მუზეუმში. სტუმრები აგრეთვე ენვიზონ საქართველოს ეროვნულ მუზეუმს, მოინახულეს ეროვნული გალერეა, თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის მუზეუმი და დაათვალიერეს ა(ა)იპ თბილისის მუზეუმების გაერთიანების სტრუქტურული ერთეული – ვახტანგ ჭაბუკიანის სახლ-მუზეუმი. ბოლო დღეს სემინარის მონაწილეებისათვის გაიმართა კულ-

ტურული ტური რაბათის ციხეზე.

მიხეილ ბრინგალოვი (მუსიკალური მუზეუმებისა და კოლექციების ასოციაციის პრეზიდენტი): „მუსიკალური მუზეუმებისა და კოლექციების ასოციაციის სახელით მინდა მადლობა გადავუხადო ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების სახელმწიფო მუზეუმს ჩვენთან თანამშრომლობისა და სემინარის ორგანიზებაში აქტიური მონაწილეობისათვის. ჩვენი ასოციაცია შეიქმნა 2009 წელს და 2010 წლიდან მოყოლებული რეგულარულად ატარებს გასვლით სამუშაო შეხვედრებს. ამგვარი შეხვედრების მიზანია სამუზეუმი მუშაობის სპეციფიკის გაცნობა და სხვადასხვა მუზეუმების სპეციალისტებს შორის თანამშრომლობის გაღრმავება. ასოციაციის რიგით XII სამუშაო შეხვედრამ, რომელიც საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრში ჩატარდა, ვფიქრობ, წარმატებით ჩაიარა. ამ სემინარმა გააერთიანა 20-მდე მუზეუმის წარმომადგენელი რუსეთიდან, აზერბაიჯანიდან, ყაზახეთიდან და საქართველოდან. მინდა კიდევ ერთხელ გამოვხატო მადლიერება ჩვენი ქართველი კოლეგების მიმართ, რომელთაც არაჩვეულებრივი სტუმართმოყვარეობა გამოიჩინეს და არ დაიშურეს ენერგია სემინარის მაღალ დონეზე ორგანიზებისა და დატვირთული და საინტერესო სესიების ჩატარებისათვის. მოხარული ვიქნებით, თუკი ამგვარი ნაყოფიერი თანამშრომლობა ჩვენ შორის მომავალშიც გაგრძელდება“.

რევაზ კოტრიკაძე (ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების სახელმწიფო მუზეუმის დირექტორი): „ჩვენი თანამშრომლობა მუსიკალური მუზეუმებისა და კოლექციების ასოციაციასთან 2014 წელს დაიწყო. მაშინ პირველად ვიყავი მიწვეული ჩვენი მუზეუმის სახელით ქალაქ ალმატაში ასოციაციის სამუშაო შეხვედრაზე. იმ დროს გავხდით ასოციაციის წევრი ორგანიზაცია და გაჩნდა იდეა, რომ 2016 წელს ამგვარი შეხვედრა თბილისში ჩატარებულიყო. ჩვენ მოხარულები ვართ, რომ წელს ვუმასპინძლეთ 20-მდე მუზეუმის წარმომადგენელს; მათ შორის იყვნენ აზერბაიჯანის მუსიკალური კულტურის მუზეუმის დირექტორი, ქალაქ ალმატის მუზეუმების გაერთიანების ხელმძღვანელი, ჩაიკოვსკის და გლინკას მუზეუმების ხელმძღვანელე-

ბი, პეტერბურგის მუსიკალური კულტურის ცენტრის დირექტორი და სხვა საპატიო სტუმრები. ასეთი ტიპის შეხვედრების ხშირი ჩატარება ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან მუზეუმების წარმომადგენლებს გვეძლევა შესაძლებლობა ერთმანეთს საკუთარი გამოცდილება გავუზიაროთ. მე მინდა მადლიერებით მოვიხსენიო ჩემი კოლეგები, რომელთა დახმარების გარეშე ეს შეხვედრა არ შედგებოდა: ICOM-ის საქართველოს ეროვნული კომიტეტი, რომელიც ჩვენთან ერთად შეხვედრის თანაორგანიზატორი იყო, ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი, რომელმაც უსასყიდლოდ დაგვითმო საკუთარი სივრცე. ასევე მადლიერებით მინდა მოვიხსენიო ჩვენი კოლეგა ა(ა)იპ თბილისის მუზეუმების გაერთიანების სტრუქტურული ერთეული ფალაიშვილის მუზეუმი, რომელთაც სტუმრებისათვის ქართული კლასიკური მუსიკის კონცერტი გამართეს. მადლობა ბატონ გიორგი კალანდიას, რომელმაც ხელოვნების სასახლეში სამეიმო მიღება მოგვინყო. მადლობა ახალციხის ციხის დირექტორს, ბატონ ზაზა თამარაშვილს, რომელმაც უზრუნველყო კულტურული ტურის ორგანიზება რაბათში. ჩვენ დიდი იმედი გვაქვს, რომ ეს თანამშრომლობა კვლავ გაგრძელდება და ასოციაციასთან ერთად ბევრ საინტერესო პროექტს განვახორციელებთ“.

მარინე ჩიხლაძე (თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ისტორიის მუზეუმის დირექტორი): „თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ისტორიის მუზეუმისათვის მუსიკალური მუზეუმებისა და კოლექციების ასოციაციის XIII სამუშაო შეხვედრაში მონაწილეობა მრავალმხრივ საინტერესო იყო. მოგეხსენებათ, სამუშაო ტიპის ორგანიზაციებს კომუნიკაციის უამრავი საშუალება გააჩნიათ: სტაციონალური თუ დროებითი ექსპოზიციების ორგანიზების ხერხები, სავანმანათლებლო პოლიტიკის პრიორიტეტების შემუშავება და მეთოდოლოგიური საკითხები, საორგანიზაციო მენეჯმენტის პრინციპები და სხვ. მსგავსი ტიპის საკითხების ამგვარ სემინარებზე განხილვა არაჩვეულებრივი საშუალებაა მუსიკალური თემატიკით გაერთიანებული მონათესავე ტიპის მუზეუმებისათვის. სამუშაო მუშაობის მეთოდების გაცნობისა და ფასულობების კრიტერიუმების განსაზღვრის მიმართულებით. სემინარი წარმატებული

იყო სამომავლო თანამშრომლობის დაგეგმვის თვალსაზრისითაც. ჩვენი მონვევისათვის მინდა მადლობა გადავუხადო ორგანიზატორებს, განსაკუთრებით კი ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების სახელმწიფო მუზეუმის ხელმძღვანელობას. სემინარში ჩვენმა მონაწილეობამ განაპირობა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ისტორიის მუზეუმის მუსიკალური მუზეუმებისა და კოლექციების ასოციაციაში განწევრიანება, რაც, ვფიქრობ, მუზეუმის არსებობის ისტორიაში საკმაოდ მნიშვნელოვანი მოვლენაა“.

ლარისა მიშინა (რუსეთის ფედერაციის კემეროვოს მხარის სახვითი ხელოვნების მუზეუმის დირექტორი): „მე არასდროს ვყოფილვარ საქართველოში და მთელი ჩემი ცხოვრება ვოცნებობდი ამ ქვეყანაში ჩამოსვლაზე. ბევრი მსმენია ქართული სტუმართმოყვარეობის, მუსიკისა და სამზარეულოს შესახებ, მაგრამ ნანახმა ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. ჩვენ ჩამოვედით თბილისში; ოქროსდერი შემოდგომა იდგა. დაგვხვდნენ საკრავების მუზეუმის სტუმართმოყვარე დირექტორი და მისი შესანიშნავი კოლექტივი. ეს არის არაჩვეულებრივი მუზეუმი იმავითი და განუმეორებელი მუსიკალური ინსტრუმენტებით და არაჩვეულებრივი თანამშრომლებით. ისეთი შეგრძნება მქონდა, თითქოს საქართველოში ყველა მღერის და არ არსებობს ქართველი, რომელმაც სიმღერა არ იცის. ამ ფონზე მივხვდი, თუ როგორ უდიდეს საქმეს აკეთებენ ამ მუზეუმის თანამშრომლები, რათა სამუდამოდ შემოუნახონ შთამომავლობას ქართული მუსიკალური კულტურის ტრადიციები. ისინი იმ საქმის ნამდვილი ენთუზიასტები არიან, რომელსაც ემსახურებიან. რა თქმა უნდა, ასეთ მუზეუმს სჭირდება სახელმწიფოს მხრიდან უფრო მეტი მხარდაჭერა და სათანადო დაფინანსება. ალბათ, დროა იფიქრონ ახალ, შედარებით კომფორტულ შენობაზეც. ჩემი დიდი სურვილია, რომ საქართველოში ჩამოსულმა ყველა ადამიანმა იცოდეს ამ განუმეორებელი მუზეუმის შესახებ და იცნობდეს მასში დაცულ უნიკალურ ექსპონატებს. დიდი მადლობა მინდა გადავუხადო სამუშაო შეხვედრის ორგანიზატორებს იმისათვის, რომ ამ უდიდესი კულტურის გაცნობის შესაძლებლობა მომცეს“.

პირველი ქართველი პრიმა-ბალერინა ლილი გვარამაძე

თამარ მისი- მოღვაძე

ლილი გვარამაძე დაიბადა თბილისში 1913 წლის შე- მოდგომაზე, პედაგოგის ოჯახში.

უფროსმა დამ ნინომ ციკქნა გოგონა ჰიანინოს- თან მიიყვანა და ჩაუთქვა: „იყავ მუსიკოსი“. მართლაც, „მთელი ჩემი სიცოცხლის მანძილზე მუსიკა შევიდა ჩემს არსებაში, ჩემს ცხოვრებაში და დიდი ადგილი დაიკავა. ვცეკვავდი თუ ვისმენდი, მუსიკა ყოველთვის მაღელ- ვებდა, საოცრად მოქმედებდა ჩემს სულზე, მამშვიდებ- და და ყოველგვარ უსიამოვნებას მავიწყებდა“, – პირად საუბარში მიყვებოდა უკვე 80 წელს მითანებული ლილი გვარამაძე. მისი საუკეთესო მოგონებები მუსიკასთან, ქორეოგრაფიულ ხელოვნებასთან და თეატრთან იყო დაკავშირებული.

გვარამაძეების ოჯახი საქართველოს მონინავე ინ- ტელიგენციის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგე- ნელი იყო. მათი წინაპარი ივანე გვარამაძე მღვდელი, მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, ცნობილი ფსევდონი- მით „ვინმე მესხი“, მიხეილ თამარაშვილის უსაყვარლესი მასწავლებელი იყო.

მ. თამარაშვილი ივანე გვარამაძისათვის მიუბარები- ათ იოანე ნათლისმცემლის ე.წ. „ქვემო ეკლესიის“ სამ- რეელო სკოლაში. მიხეილ თამარაშვილმა ივ. გვარა- მაძისაგან მართო წერა-კითხვა კი არ შეისწავლა, არა- მედ „ღრუბელივით შეისრუტა მამულის სიყვარული და მისთვის თავდადების აუცილებლობა. ივ. გვარამაძეს, როგორც პუბლიცისტს, ისტორიკოსს, მწერალს, პოეტს, თეოლოგსა და მოღვაწეს, იმ დროს რაღაც ეროვნულ- ანდამატური ძალა და შემკრებლობითი უნარი ჰქონ- და. მისი ხმა ყველა ქართველს სწვდებოდა და ყველგან ეროვნულ ძალას იძენდა“.

ლილი გვარამაძე მარიას როლში, ზ. ასაფიევის ბალატი „პანფისარის შაღრაჰანი“.

ლილი გვარამაძის დედის ძმა ალექსანდრე ხახანაშ- ვილი დიდი მეცნიერი, ქართული ფილოლოგიის ერთ- ერთი ფუძემდებელი გახლდათ. მისი ინიციატივით მოს- კოვში დაარსდა ქართული ენის კათედრა.

გვარამაძეების ოჯახში გამეფებული იყო მუსიკა. დედა საუცხოოდ ცეკვავდა „ქართულს“, ლილის უფროს დას ნინოს დამთავრებული ჰქონდა სამედიცინო ინსტი- ტუტი და კონსერვატორია. ძმებს, ნიკოლოზსა და ლე- ვანს უყვარდათ მუსიკა, ორივე შესანიშნავად უკრავდა და მღეროდა.

ოჯახში საინტერესო საზოგადოება იკრიბებოდა: ლ. ანდრონიკაშვილი, ა. ხარაძე, ი. მუსხელიშვილი, ს. ჩიქოვანი, ვაჟა-ფშაველა, ნ. ვაჩნაძე, შ. დუდუჩავა, ს. ამაღლობელი.

ლილის ლიბრეტოს მიხედვით კომპოზიტორმა ა. კე- რესელიძემ დაწერა ბალეტი „ნაზიბროლა“. მათ ჰიანი- ნოზე შ. თაქთაქიშვილს დაუკრავს ბალეტი „მალთაყვა“, ხოლო ვ. დოლიძეს – „ქეთო და კოტეს“ ნაწყვეტები. აქ

თავიანთ ოსტატობას უჩვენებდნენ ო. დიმიტრიადი, ლ. ობორინი, ა. ბალანჩივაძე, ა. ბუკია და სხვები.

ოთხი წლის იყო ლილი გვარამაძე, როცა დედამ სოფელ რუისში წაიყვანა. ხშირად, საღამოობით ლხინი იმართებოდა. ახალგაზრდების ტაშ-ფანდურა და ცეკვა-სიმღერა გვიანობამდე გრძელდებოდა. ციცქნა გოგონა მათ მოღბენაში ჩაერეოდა ხოლმე და გატაცებით დავლურს ჩამოუვლიდა. მაყურებლის შექება და პირველი ტაში სწორედ თავის თანასოფლელებისაგან მიიღო პატარა ლილიმ.

ერთხელ მამასთან ერთად ლილი სტუმრად ეწვია დრამატურგ ი. მ. სუნდუკიანს. ლილის ცეკვისადმი მისწრაფება რომ გაიგო, მამას ურჩია, გოგონა მარია პერინის საბალეტო სკოლაში მიეყვანა. მადამ პერინის სტუდია სამხატვრო აკადემიის ძველ შენობაში იყო მოთავსებული. აქ სწავლოდნენ შემდგომში გამოჩენილი სცენის მოღვაწეები: ვახტანგ ჭაბუკიანი, დიმიტრი (დოდო) და ირინა ალექსიძეები, მხატვარი სოლიკო ვირსალაძე, მარია ბაუერი, სერაფიმ ვეკუა, ნინო რამიშვილი, მსახიობი ალექსანდრა თოიძე და სხვები.

მადამ პერინიმ სიამოვნებით მიიღო ლილი სტუდიაში, სადაც მას მისვლისთანავე ბალეტ „გოგონას სიმბრებში“ ძალიან საინტერესო როლი მიანდეს. ეს იყო ცეკვა დათუნისათან. ლილი წარმატებით გამოდიოდა საბავშვო დილებში.

ოპერის თეატრის სცენაზე ლილიმ თოთხმეტი წლის ასაკში შეასრულა პირველი მთავარი პარტია — სვანილ-და ბალეტ „კოპელიაში“. ამის შემდეგ სასწავლებლად გაგზავნეს ლენინგრადის საბალეტო სასწავლებელში და ჩარიცხეს ვაგანოვას კლასში, პარალელურად სწავლობდა ფრანგულ ლიკეუმში. დიდმა პედაგოგმა და მოცეკვავემ ა. ვაგანოვამ გულთბილად მიიღო ქართველი მოცეკვავე. სარეპეტიციო დარბაზში ღერძთან მდგარი ლილი თავგამოდებით ეუფლებოდა ვირტუოზულ ტექნიკას, რითაც შემდგომში უნდა მოექსოვა საბალეტო სპექტაკლების ქორეოგრაფიული ქარგა.

ლენინგრადის ქორეოგრაფიული სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ ლილი გვარამაძემ სწავლა განაგრძო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე.

„ჩემს წინაშე დადგა სერიოზული დილემა, რა ამერ-

ჩია ჩემი ცხოვრების გზად; უპირატესობა მიმენიჭებინა მსუბუქფრთებიანი ტერფსიქორასათვის, თუ გავყოლოდი თვალხილულ, სამართლიან, ფხიზელ და მკაცრ თემიდას? მე ხელოვნება ავირჩიე ცხოვრების მიზნად“.

ოპერის თეატრში ის შეხვდა კოტე მარჯანიშვილს, რომელიც ლილის თითქმის ყველა სპექტაკლს ესწრებოდა. „შენ უნდა იყო ჩემი ივლითი“ — უთხრა მან ერთ-

ლილი გვარამაძე მანიჰუს როლში მ. ლიხვინიანოსთან ერთად, მ. ბალანჩივაძის ბალეტი „მთიანის ბული“.

ერთი საბალეტო სპექტაკლის შემდეგ ბალერინას. „სწორედ ასეთი პლასტიკური, ასეთი ნაზი და მეტყველი სხეულისგან უნდა შევქმნა ჩემი გმირები“ — ხმამაღლა ოცნებობდა მარჯანიშვილი, და მართლაც, გვარამაძის ცეკვით მოხიბლულმა მარჯანიშვილმა განიზრახა „წითელი ყაყაჩო“ დრამის თეატრში დაედგა, ლილი გვარამაძეს სიტყვით უნდა შეესხა ხორცი ტაო-ხოსას სახისათვის, მაგრამ კოტე მარჯანიშვილმა ვერ მოასწრო ჩანაფიქრის განხორციელება, ის მოსკოვში მიიწვიეს „დონ-კარლოსის“ დასადგმელად და იქვე გარდაიცვალა.

ლილი გვარამაძე დ. ჯავრიშვილთან მუშაობდა. ქართული ქორეოგრაფიის თავდადებული მოამაგე დ. ჯავრიშვილი კარგად გრძნობდა, რა მასალას ფლობდა. დილიდან საღამომდე ხვენდა, აჩუქურთმებდა, ქმნიდა ქართული ბალეტის მშენებას. თუ ვაგანოვამ დახვეწა და გაათავართოვა მადამ პერინის სტუდიაში გვარამაძის

ლილი გვარამაძე ესამერალფას როლში, მ. აუნის ბალეტი „ესამერალფა“

მიერ შეთვისებული კლასიკური ბალეტის საფუძვლები და გამმდიდრა მისი რეპერტუარი, დ. ჯავრიშვილმა ლილი გვარამაძეს ძვირფასი საჩუქარი მიუძღვნა. სპეციალურად მას დაუდგა ცეკვები „მირზაია“ და „ქართული“ ზაქარია ფალიაშვილის უკვდავ ოპერებში „ახესალომ და ეთერი“ და „დაისი“. ბალერინამ გვარამაძისეული პოეტური სტილი შექმნა. ამავე დროს მოცეკვავე ცდილობდა მიეღწია ქართული ხალხური ცეკვის ყველაზე უფრო სრულქმნილი შესრულებისათვის – ქართული ცეკვისათვის მიეცა ოსტატურად მოქნილი ფორმა და თან შეენარჩუნებინა ნამდვილი ხალხური მომხიბვლელობა.

თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში ლილი გვარამაძემ შექმნა დაუვინყარი სახეები: ოდეტა-ოდილია „გედების ტბაში“, ჩელიტა „დონ-კიხოტში“, მანიჟე „მთების გულში“, ფასკუნჯი „კუზიან კვიცში“, სვანილდა „კოპელია-

ში“, ციალა „მალთაყვაში“, ტაო-ხოა „წითელ ყაყაჩოში“ და სხვ. იყო შემთხვევა, როდესაც „ვალპურგის ღამეში“ ლილი და მისი პარტნიორი ვ. ლიტვინენკო თვრამეტჯერ გამოიძახა მაყურებელმა ბისზე.

დღეს ჩვენ სამართლიანად ვამაყობთ ქართველი ბალერინებით, რომლებიც მსოფლიო საბალეტო სცენებს ამშვენებენ, მაგრამ იყო პირველი ვარსკვლავი და შენით იწყებოდა ქართველი პრიმა-ბალერინების ისტორია განსაკუთრებული პატივი და ბედის საჩუქარია. რომ არა რკინის ფარდა ქალბატონი ლილი მსოფლიო ბალეტის ნამდვილი მშვენება იქნებოდა. ჩაკეტილი სივრცის მიუხედავად, ის დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა არა მხოლოდ სამშობლოში, არამედ მთელი მსოფლიოს სახელოვნებო და საბალეტო წრეებში.

1937 წლის იანვარში, ქართული ხელოვნების დეკადის დროს, მოსკოვში ლილი გვარამაძე მონაწილე იყო იმ უდიდესი აღფრთოვანებისა, რომელიც წილად ხვდა ოპერისა და ბალეტის თეატრის მთელ კოლექტივს. ქართული საოპერო ხელოვნების, მუსიკის, სიმღერისა და ცეკვის განვითარების საქმეში განსაკუთრებული დამსახურებისათვის სახელმწიფო ორდენებით დაჯილდოვდნენ ლილი გვარამაძე და დეკადის მონაწილეები. თოთხმეტ იანვარს კრემლის სასახლეში გაიმართა ქართული ხელოვნების დეკადის მონაწილეთა მიღება, რომელსაც სტალინი ესწრებოდა. სახალხო არტისტმა მოსკოვინმა სიტყვით მიმართა დეკადის მონაწილეებს. ლ. გვარამაძემ საპასუხო სიტყვით მადლობა გადაუხადა იმ საუცხოო მიღებისათვის, რომელიც მოსკოვში მოუწყვეს ქართული ხელოვნების წარმომადგენლებს.

ლილი გვარამაძის ცეკვამ მოხიბლა პოეტი **იოსებ გრიშაშვილი**. მან თავისი ლექსების წიგნი ბალერინას ასეთი წარწერით მიუძღვნა:

*„კარგი ხარ, როგორც სხივი,
როგორც ღიმილი დილის,
ჩემი ლექსების მწკრივი
ეკუთვნის მხოლოდ ლილის“*

არც **კოლაუ ნადირაძე** დარჩა გულგრილი:
*„ვერ დაგამჩნიათ დრომ თავის ჩრდილი,
თქვენ ისევ ის ხართ, უბრწყინვალესი,*

კვლავ მომხიბლავი და უნაზესი,
და ვამბობ ჩემად, ფარულ ალერსით
ერთად ერთი ხარ! ძვირფასო ლილი!

„ბავშვობიდან ჩემი ცხოვრება მჭიდროდ იყო მიჯაჭვული ცეკვასთან. იყო სიხარული, იყო სევდა, იყო მწარე წყენაც, რომლის გახსენება ახლაც ტკივილს მაყენებს“ — ამბობდა ლილი და აი, მართლაც, განიცადა სულისშემძვრელი დიდი ტკივილი. ორი დიდი ხელოვანის, ვჭაბუკიანისა და ლილი გვარამაძის შემოქმედებითი ურთიერთობა სამწუხაროდ ვერ შედგა და სერიოზულ კონფლიქტში გადაიზარდა; როდესაც, ლილის შემოქმედებითა ტრიუმფმა უმაღლეს მწვერვალს მიაღწია, მან სამუდამოდ გამოიხურა თეატრის კარი.

ასე დასრულდა დიდი მოცეკვავის ცხოვრების პირველი ეტაპი. სიტყვა პირველი მის შემოქმედებას ყოველთვის თან ახლდა. ქალბატონი ლილი იყო პირველი ბალერინა, რომელმაც ქართული ცეკვის ფენომენის შესწავლა დაიწყო და მოსკოვში, ლუნაჩარსკის სახელობის თეატრალური ხელოვნების ინსტიტუტში, დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე „ქართული ცეკვის წარმოშობა და მორფოლოგია“. ასევე იყო პირველი პრიმა-ბალერინა მსოფლიოში, რომელმაც სადოქტორო დისერტაცია დაიცვა ქორეოგრაფიის დარგში. მას ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორის ხარისხი მიენიჭა ნაშრომისათვის „ქართული საცეკვაო ფოლკლორი“. ის აგრეთვე მრავალი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორია.

პროფესორი ლილი გვარამაძე გარდაცვალებამდე ნაყოფიერ შემოქმედებით მოღვაწეობას ეწეოდა თბილისის შოთა რუსთაველის სახელობის თეატრალურ ინსტიტუტში. 1941 წელს მას საქართველოს სახალხო არტისტის წოდება მიანიჭეს.

მან თავისი სიცოცხლის მანძილზე ცეკვით და სიტყვით ხოტბა შეასხა ცეკვის ფენომენს. ის ამბობდა: „თვით ანტიკური ხანიდან დღემდე ქართული ცეკვა საქართველოს ისტორიაა. ეს არის უკვდავი პოემა, რომელიც ქორეოგრაფიული ენით მოგვითხრობს ჩვენი ერის წარსულზე, რომელშიც აირეკლება ქართველი ხალხის სულიერი სიმდიდრე“. ქალბატონი ლილის ოცნება იყო საკუთარ ბინაში საზოგადოებრივ საწყისებზე შექმნა თავისი მემორიალური მუზეუმი. უკვე დაუძღურებულმა

ლილი გვარამაძე მანიჰუს როლში, მ. ბალანჩინაძის ბალეტი „თიანის ვალი“.

მეცნიერმა საკუთარი ხარჯით გამოფინა ექსპონატები. 1992 წლის იანვრისათვის აპირებდა მუზეუმის საზეიმო გახსნას, რომელსაც უძღვნიდა ახალგაზრდა თაობას. მუზეუმში უნდა გამართულიყო შეხვედრები, ლექცია-საუბრები, საღამოები. ასეთი არის მისი ნოტარიულად დამონმებული წერილობითი ანდერძი. ლილი გვარამაძე გარდაიცვალა 1991 წლის ნოემბერში.

თუ წარსული არ გიყვარს და პატივს არ სცემ მას, მომავალი არ გექნება. იმედია ოდესმე მისი ოცნება ასრულდება და კიდევ ერთი ხელოვნების კერა შეემატება ჩვენს დედაქალაქს.

ამ სტატიას ვუძღვნი დიდი ღვაწლმოსილი ქალბატონის ლილი გვარამაძის ხსოვნას. მასალა შევადგინე ნინო (ნუნუ) მესხის სტატიების მიხედვით (ჟურნალი „საქართველოს ქალი“ 1964წ. და გაზეთი „საბა“ 1997წ.). დარწმუნებული ვარ ბევრისათვის ამ დიდებული ქალბატონის ღვაწლი სასიამოვნო აღმოჩენა იქნება.

ფოლკლორი — ერთვნიული სიმდიდრე!

(ინტერვიუ გიორგი უშიკიშვილთან)

მარია შაროშია

თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი

ქართული ფოლკლორის დასაბამი ზუსტად არავინ იცის, მაგრამ ის, რომ მისი ისტორია ჩვ.წ. აღ-მდე იწყება, ამას მოწმობს არქეოლოგიურ და ძველბერძნულ წყაროებში მოპოვებული მასალები.

ქართული ხალხური სიმღერები ერთგვარ წარმოდგენას გვიქმნიან წინაპრებზე. მასში, როგორც სარკეში, არეკლილია ერის უძველესი ადათ-წესები, ისტორია, სულიერება, ზნობა, სისპეტაკე, სტუმართმოყვარეობა, პატრიოტული და გმირული შემართება და მრავალი სხვ. მას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ქართულ საზოგადოებაში და უდიდეს როლს თამაშობს ქართული კულტურის განვითარებაში.

დღესდღეობით არსებობს ქართული ცეკვისა და სიმღერის უამრავი ანსამბლი, რაც ფრიად საამაყო ჩვენი ქვეყნისთვის. ქართული ფოლკლორი გამოირჩევა თავისი უნიკალური მრავალხმიანობით და თითქმის ყველა უცხოელს აოცებს თავისი ჟღერადობით, მაგრამ ფოლკლორშიც, მსგავსად სხვა სფეროებისა, თავს იჩენს რიგი პრობლემებისა. სწორედ ამ პრობლემებზე სასაუბროდ მივმართე ბ-ნ გიორგი უშიკიშვილს.

მ. შ. — თქვენი აზრით რა აქვს ქართულ ხალხურ შემოქმედებას ის ძირითადი პრინციპი რაზეც არის დაფუძნებული და რის გარეშეც ვერ შეიძლება არსებობას?

გ. უ. — საზოგადოება და ხალხი ქმნის ამ ყველაფერს, შესაბამისად, ძალიან მნიშვნელოვანია გარემო, სადაც ადამიანები ცხოვრობენ, ყოფა და სხვ. ამიტომაც, რომ ჩვენი სიმღერები: კახური, გურული, სვანური და ა.შ., განსხვავებულია ერთმანეთისგან, ისევე როგორც განსხვავებულია ადამიანების ბუნება. საერთო ჯამში, საოცარი მრავალფეროვნებაა. ეს არ არის მხოლოდ მუსიკალური მრავალფეროვნება. თვით ადამიანები, ბუნებაა მრავალფეროვანი, ეს ყველაფერი ერთგვარ კომპლექტში ზის.

მ. შ. — შემსრულებლობის ძირითად პრინციპებზე რას გვეტყვით?

გ. უ. — ტრადიციული შემსრულებლობის ფორმები, იმპროვიზაცია, რომელიც არის ძალიან მნიშვნელოვანი და რომელიც არამართო ქართულში, არამედ სხვა ქვეყნებშიც შეიმჩნევა. ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია ზედა ხმების გაორმაგების გარეშე შესრულება, ტრადიციული, არატემპერირებული ინსტრუმენტების გამოყენება. ასევე მნიშვნელოვანია იმის დაცვა, რომ ორპირული სიმღერები სრულდებოდეს ორპირულად, საფერხულო — ფერხულის თანხლებით, ტრიოს სიმღერები — ტრიოში და არა გუნდში. კიდევ ბევრი რამაა ძალიან მნიშვნელოვანი, რაც აუცილებელია რომ ისე იყოს, როგორც ჩვენმა წინაპრებმა შექმნეს. მაგალითად, არ შეიძლება ფოლკლორულ გუნდს ყავდეს დირიჟორი, ისევე, როგორც არ შეიძლება გაორმაგებული ხმები... ყველაფერი უნდა იყოს ბუნებრივი, და არა დადგმული.

მ. შ. — როგორც უკვე აღნიშნეთ, გაორმაგებული ხმების გარეშე შესრულება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია შემსრულებლობაში, არადა ამ უკანასკნელმა, ცოტა არ იყოს, დაიმკვიდრა ადგილი ჩვენში.

გ. უ. — დიახ, ეს ალბათ უფრო კლასიკური მუსიკის გავლენით მოხდა. ჩვენი წინაპრები როგორ მღეროდნენ? მაღალ ხმებს მხოლოდ თითო-თითო ადამიანი ასრულებდა და ამის დაცვა ძალიან მნიშვნელოვანია; როცა ერთ ხმას რამოდენიმე ადამიანი მღერის, იქ შეთანხმებულია ყველაფერი და ერთგვარ სტანდარტიზაციას იწვევს. მათი ყველა შესრულება იქნება ერთნაირი და ისინი ვერასდროს ვერ შემოგვთავაზებენ იმპროვიზაციას. ბუნებრივია, ეს მოახდენს ქართული სიმღერის დაშტამპვას.

მ. შ. — თქვენთვის, როგორც პროფესიონალისთვის, რომელია უფრო მისაღები — გლეხების მიერ შესრულებული სიმღერა თუ სასცენო შესრულება?

გ. უ. — მე, როგორც პროფესიონალი, ბუნებრივია, მივიჩნევ რომ გლეხების სიმღერა უფრო საინტერესოა, ვინაიდან ისინი ეთნოფორები, უნიკალური კულტურული მემკვიდრეობის მატარებელი ადამიანები არიან. თუმცა სასცენო შესრულებას რაც შეეხება, ანსამბლები, რომლებიც ინარჩუნებენ ტრადიციული შესრულების ფორმებს, გარკვეული თვალსაზრისით საინტერესონი არიან.

აკადემიური შემსრულებლობა არის ის რაც ჩემთვის ნაკლებად საინტერესოა. ვერც ვხვდები ამაში რა არის კარგი. ეს შეიძლება სასიამოვნო მოსასმენია და ლამაზია, მაგრამ მთავარ პრინციპებს ვკარგავთ. ამროვნება და ინტელექტის გადმოფრქვევა არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შესრულების დროს, რაც სასცენო შესრულებას არა აქვს.

მ. შ. — რა დამოკიდებულება გაქვთ ენ „ფსევდო“ ფოლკლორის მიმართ და მიიჩნევთ თუ არა, რომ ეს არის პრობლემა?

გ. უ. — მე არ ვიცი რას უწოდებთ „ფსევდოს“, ეს ალბათ არის თანამედროვე მუსიკა, საესტრადო მუსიკის ერთ-ერთი ჟანრი. ამას ფოლკლორთან არანაირი კავშირი არა აქვს. ინსტრუმენტიც, რომელიც გამოიყენება ამ სიმღერებში, იმას მხოლოდ ფორმა აქვს ფანდურის,

თორემ შინაარსით შორს არის ხალხური ფანდურისგან. დღეს ყველა რაღაცას წერს, რადგან საკმაოდ ადვილია ფანდური დაიჭირო ხელში და ერთ ხმაში რაღაც მელოდია ნაიმღერო მთის მოტივებზე. ამას არანაირი კავშირი არა აქვს ხალხურ სიმღერასთან, არც ჟანრობრივად და არც ჰარმონიულად.

მ. შ. — სამწუხაროდ, ხშირად ამ სიმღერებს პრობანდას უწევენ ტელევიზიები...

გ. უ. — პრობლემა ჩემი თვალთახედვით ისაა, რომ არ ხდება ყველაფრისათვის შესაბამისი სახელის დარ-

მარიამ შაჰოზია, გიორგი უპოიაშვილი.

ქმევა. ზოგადად, აკრძალვის მომხრე არ ვარ — თუ ვიღაცას მოსწონს, კი ბატონო, იმღეროს, მაგრამ დაარქვას თავისი სახელი.

მ. შ. — ამ უკანასკნელის ფოლკლორთან გაიგივებაში თუ ხედავთ პრობლემას?

გ. უ. — პრობლემა სწორედ ისაა, რომ ცნებების აღრევა ხდება და არა ის, რომ ამ ტიპის სიმღერების პოპულარიზაციას ეწევიან. უცხოელი, რომელიც ხედავს და ისმენს ამას და ეს ჰგონია ქართული ფოლკლორი, უდიდეს პრობლემად მიმაჩნია. ფართო საზოგადოებაც არ არის სათანადოდ ინფორმირებული, რომ გაარჩიოს ეს სრულიად სხვადასხვა ფასეულობისა და ღირებულების ნიმუშები ერთმანეთისაგან. ხალხური მუსიკის შემსრულებლებსაც მეტი მუშაობა მართებთ, საჭიროა ფოკლორული ანსამბლების მხრიდან კიდევ უფრო მე-

სტუდენტური გვირგვინი

ტი აქტიურობა. მათ პოპულარიზაცია უნდა გაუწიონ ქართულ ავთენტურ სასიმღერო ფოლკლორს და ამ პროცესებში მეტად უნდა იყოს საზოგადოება ჩართული.

მ. შ. — რამდენად არის ზოგადად დაინტერესება, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდებში?

გ. უ. — დაინტერესება დიდია, უბრალოდ ინფორმაციაა ნაკლები. სახელმწიფოსთვისაც არ არის პრიორიტეტული ეს საკითხი, შეიძლება ასეც ითქვას. მეტი მხარდაჭერა სჭირდებათ ანსამბლებს, რომლებიც სოფლებში მღვანეობენ, მათ ანაზღაურება ხომ მი-

გერული აქვთ. მიგრაციის საკითხიც ძალიან მნიშვნელოვანია და ასეთ პირობებში არც უნდა გავვიკვირდეს. ახალგაზრდები, რომლებიც უნდა იყვნენ გამგრძელებლები ამ უნიკალური ტრადიციების, სოფლიდან დედაქალაქში მიდიან, და არა მხოლოდ... ძველი თაობის წარმომადგენლები კვდებიან და ფაქტობრივად, გამგრძელებელი არავინ რჩება. ასევე საყურადღებოა სოციალური საკითხი. სოფელი — სოფელი უნდა იყოს, სადაც ახალგაზრდაც უნდა ცხოვრობდეს და მოხუციც, ყმაწვილიც და გოგონაც.

მ. შ. — გემოხსენებული პრობლემების გარდა, კიდევ რას მიიჩნევთ პრობლემად, კიდევ რა აწუხებს ქართულ ფოლკლორს?

გ. უ. — ერთგვარი დემოკრატიული დაფინანსების სისტემა უნდა არსებობდეს. ვთქვათ, მე თუ კარგი ანსამბლი ჩამოვყალიბებ, კარგად ვმღერი და ა.შ., მეც უნდა შემიძლოს, რომ რომელიმე პროგრამაში მონაწილეობა მივიღო, თუნდაც გარკვეული ვადით დაფინანსება მომეცნ, რომ ენთუზიაზმი არ დავკარგო, ჩემი

რეპერტუარი ჩავწერო. მხოლოდ „მე“ და ისევ „მე“ — არა! მეც, შენც, ისიც და ისიც... ყველა, ვინც ამას იმსახურებს. შემოქმედებითი კონკურენცია აუცილებელია. თუ ასეთი დამოკიდებულება არ იქნება სახელმწიფოს მხრიდან, საქმე ძალიან დაზარალდება. მაგალითად, ჩვენ რეპეტიციებს ვეღარ ვატარებთ. ანაზღაურება რომ აღარ არის, ოჯახის სარჩენად ყველა სხვა სამსახურს ექებს. შესაბამისად, ვერ ვიკრიბებით, რაც იმას ნიშნავს, რომ რეპერტუარიც აღარ ვვაჭვს! დემოკრატიული, სამართლიანი, მოქნილი სისტემა — აი, რა არის საჭირო, რათა ყველას შეეძლოს საკუთარი ნიჭი საკუთარ ქვეყანას მოახმაროს.

მ. შ. — ამ საკითხებზე, რაზეც ვისაუბრეთ, წლების წინაც იწერებოდა. თქვენი აზრით, რა ნაბიჯები უნდა გადაიდგას, რომ წლების შემდეგ მაინც ეს პრობლემები აღარ იყოს და იგივეზე აღარ მოგვიხდეს საუბარი?

გ. უ. — გამოსავალს ვხედავ იმაში, რომ ფეოდალიზმი, რომელიც ძირითადად სახელმწიფო ანსამბლებში სუფევს, უნდა აღმოიფხვრას! ეს კულტურა არ არის მხოლოდ ერთის, ეს არის ხალხის, ეს არის ჩვენი ქვეყნის. მეორე — საჭიროა შეიქმნას გარკვეული მოდელი ამ პრობლემების გადაჭრისათვის. მხოლოდ ხელფასი და რეპეტიციებიც არ კმარა, საჭიროა კონცერტები არამარტო თბილისში, არამედ რეგიონებში. ცალკეული გამონაკლისის გარდა, ჩვენი ანსამბლები უფრო უცხოეთისკენ იხედებიან და გასაგებია კიდევ, რადგან უცხოეთში წარმატება, ცხადია, მნიშვნელოვანია, პერსპექტივაც მეტი ჩნდება, თუმცა არ უნდა დავივინყოთ რეგიონები, პირიქით, საჭიროა გავაძლიეროთ ჩვენი ძალისხმევა ამ მიმართულებით. ბევრი რამეა, რისი ვაკეთებაც აუცილებელია, ბევრი რამ არის შესაცვლელი...

P. S. ქართული ხალხური მუსიკა მსოფლიო საზღვრებს გასცდა და მუსიკალური სამყარო მის უნიკალურობაზე აალაპარაკა. ჩვენ სამართლიანად ვამაყობთ წინაპართა მიერ შექმნილი უძველესი და უმდიდრესი, უნიკალური მუსიკალური კულტურით და სახელმწიფოს ვალაია გაუფრთხილდეს ფასდაუდებელ ეროვნულ საგანძურს.

ქართული მუსიკა ფრანგულ რაკურსში

ფრანგული კვარტეტი „არპეჯიონეს“ ახალი დისკი „მოგონებები მოგზაურობებზე...“

შესანიშნავი ქართველი მუსიკოსი, ალტისტი, არჩილ (ტატო) ხარაძე, თავის ოჯახთან ერთად, უკვე ორ ათეულ წელზე მეტია, რაც საფრანგეთში, პარიზში მოღვაწეობს. ის, საქტელერადიოს კვარტეტის წევრებთან ერთად, ფერ კიდევ XXს. 90-იან წლებში წავიდა ემიგრაციაში, მაგრამ არც-ერთი წამით მისი ფიქრი საქართველოს არ მოშორებია, ხშირად ჩამოდის სამშობლოში და, რაც მთავარია, არასდროს ავიწყდება ქართული მუსიკა, იღვწის მისი პოპულარიზაციისთვის, რაც იოლი არ უნდა იყოს ისეთი კულტურის მქონე ქვეყანაში, როგორც საფრანგეთია. ამასთან ერთად არ შეიძლება არ აღინიშნოს კიდევ ერთი ფაქტორიც. მიუხედავად იმისა, რომ ტატო ხარაძის შვილებმა, ადრეულ ასაკში დატოვეს საქართველო, ისინიც თავისი ქვეყნის და ქართული მუსიკის ერთგულნი არიან. საქართველოში ყველა კარგად იცნობს საუკეთესო ჩელისტს, დახვეწილ მუსიკოსს, არაერთი საერთაშორისო კონკურსის (შტუტგარტის, პ. კაზალსის, მ. როსტროპოვიჩის, ე. ფოიერმანის) ლაურეატს, გიორგი ხარაძეს, რომელიც მამის კვალს გაჰყვა. გიორგიც საქართველოს ხშირი სტუმარია, მონაწილეობს სხვადასხვა ფესტივალებში და ყოველთვის

ფრანგული კვარტეტი „არპეჯიონე“: პირველი ვიოლინი — იზაბელ ფლორი, მეორე ვიოლინი — ნიკოლა რისლინი, ალტი — არჩილ ხარაძე, ჩელო — ალექსანდრე ჩიჩავაძე.

სიამოვნებით ასრულებს ქართულ მუსიკას, როგორც საქართველოში, ისე უცხოეთში: ცინცაძე, მაჭავარიანი, აზარაშვილი და სხვ. აქვე აღვნიშნავდით, რომ იგი ა. მაჭავარიანის ჩელოს კონცერტის პირველი შემსრულებელია (2013წ.). ტატოს ქალიშვილი თეონა კი ქრუანში სიმფონიური ორკესტრის მეორე ვიოლინობის კონცერტმასტერია, გამოდის აგრეთვე როგორც ანსამბლისტი. თეონას ინიციატივით პარიზში შეიქმნა

QUATUOR ARPEGGIONE
SOUVENIRS DE VOYAGES...

Isabelle Flory et Nicolas Ristler, violons
Artchyl Kharadze, alto
Alexandre Tchidjavadze, violoncelle

C'est au retour d'une tournée dans le Caucase en 2014 que nous avons eu le désir d'enregistrer un CD témoignant non seulement de la richesse de la musique géorgienne et des compositeurs qui nous ont accompagnés lors de cette tournée, mais aussi des émotions et sensations liées à la découverte de ces régions magnifiques...

Depuis près de dix ans notre Quatuor est constitué pour moitié de deux musiciens géorgiens. Il s'est régulièrement enrichi du répertoire des pays de l'Est et a eu des contacts fréquents avec les compositeurs de Géorgie.

Ce voyage, guidé par Chostakovitch qui a inspiré quatre générations de compositeurs, inclut des auteurs plus contemporains, tel le célèbre Kancheli ou notre cher Odzeli, tout en gardant une place de choix au Maître Tsintsadze dont les «Miniatures» sont maintenant reconnues comme l'un des témoignages les plus authentiques du folklore géorgien.

DIMITRI CHOSTAKOVITCH	
Quatuor n° 8	
1 Largo	(4:49)
2 Allegro molto	(3:10)
3 Allegretto	(4:30)
4 Largo	(5:46)
5 Largo	(3:59)
MIKHAIL ODZELI	
6 Quatuor n°3 «Le Souvenir»	(7:10)
SULKHAN TSINTSADZE	
«Miniatures»	
7 Dense villageoise	(1:57)
8 Chanson d'amour	(2:49)
9 La femme acrobate	(1:32)
10 La luciole	(1:59)
11 La source	(2:33)
12 Inat Mind (Le la lera)	(2:03)
GIYA KANCHELI	
13 «Chiaroscuro»	(12:34)
SULKHAN TSINTSADZE	
Quatuor n°10	
14 Allegro con fuoco	(6:31)
15 «Chants du vieux Tbilissi»	
Larghetto	(7:04)
16 Allegro scherzando	(3:51)
17 Adagio	(5:46)
Total : 78:20	

Enregistrement, montage, photo: Mutsaers Bokardt
Pressage: King France / Grapheme - Sacoris Ristler
Enregistrement effectué à la chapelle Lesmaes
12408 Saint-Nicolas

QUATUOR ARPEGGIONE

QUATUOR ARPEGGIONE
SOUVENIRS DE VOYAGES...

გოგონათა კვარტეტი „სულიკო“, რომელიც 1996–2000 წლებში აქტიურ საკონცერტო მოღვაწეობას ეწეოდა საფრანგეთის ქალაქებში. სწორედ თეონამ შესთავაზა კვარტეტს ს. ცინცადის მინიატიურების შესრულება ბისზე, რის შემდეგაც კვარტეტს „სულიკო“ დაერქვა. ცხადია, გიორგის და თეონას ასეთი დამოკიდებულება

გიორგი ხარაძე, ლიანა ჩიქოვანი, ქალიპოლი, თეონა და სასო ხარაძეები.

ეროვნული ქართული მუსიკალური კულტურისადმი, თავისი ქვეყნისადმი, მშობლების – ტატო ხარაძისა და მისი მეუღლის, მევიოლინე-პედაგოგის, “Conservatoire de musique de Chantilly”-ს პროფესორის, ლიანა ჩიქოვანის დამსახურებაა, რისთვისაც მადლობის მეტი რა გვეთქმის.

ტატო ხარაძე წლების მანძილზე მოღვაწეობს „კვარტეტის მოყვარულთა ფრანგული ასოციაციის“ კვარტეტ „არპეჯიონეში“ (პირველი ვიოლინო – იზაბელ ფლორი, მეორე ვიოლინო – ნიკოლა რისლერი, ალტი – არჩილ ხარაძე, ჩელო – ალექსანდრე ჩიჯავაძე). ქართველმა მუსიკოსმა თავის კოლეგებს ქართული მუსიკა ისე შეაყვარა, რომ ფრანგული კვარტეტი „არპეჯიონე“ ქართულ მუსიკას უცხოური ანსამბლისთვის უჩვეულოდ ხშირად ასრულებს. ამ სასიკეთო საქმეში, ტატო ხარაძემ გვერდში დაიყენა იმჟამად საფრანგეთში მოღვაწე ახალგაზრდა ქართველი ჩელისტი სანდრო ჩიჯავაძე, რომელიც დღეს უკვე საქართველოში მოღვაწეობს.

აღსანიშნავია, რომ ქართული ნაწარმოებები შედის როგორც კვარტეტ „არპეჯიონეს“ საკონცერტო პროგრამებში,

ასევე ხშირად ასრულებენ ბისზეც (ყანჩელი, ცინცაძე, ოძელი, აზარაშვილი და სხვ.), რაც, უდავოდ, ქართველი მუსიკოსის დამსახურებად უნდა ჩაითვალოს. გავიხსენებდით 2013 წლის თბილისის საერთაშორისო ფესტივალში – „სახალწლო მუსიკალური შეხვედრები“ – კვარტეტის მონაწილეობას, სადაც „არპეჯიონემ“ ბეთჰოვენისა და დებიუსის გვერდით მიხეილ ოძელის №2 კვარტეტი შეასრულა, რითაც ქართველი მსმენელის დიდი მოწონება და ამასთან, მადლიერება დაიმსახურა. შეგახსენებთ მუსიკისმცოდნე მანანა კორძიას შეფასებას: „...ვისმენდით ტიპურ ფრანგულ ანსამბლს, მშვიდს, ელეგანტურს, კარგად შემღერებულს და აზრით გაფერებულს, რომელიც გრძობდა ბეთჰოვენის მუსიკის შინაგან დრამატულ მუხტს, დებიუსის გამჭვირვალე ფერადოვნებას და იმ მუსიკის ორიგინალობას, რომელმაც გადააწყვეტინა ფრანგული ანსამბლის წევრებს მიკა ოძელის კვარტეტი წარედგინა ქართველი მსმენელისათვის“.

2017 წელს კვარტეტმა „არპეჯიონემ“ გამოსცა ახალი CD დისკი. ამჯერადაც ანსამბლმა არ უღალატა თავის ტრადიციას და მსოფლიო კლასიკოსის გვერდით ჩაწერა ქართველი კომპოზიტორების ნაწარმოებები. შეიძლება ითქვას, თითქმის მთელი დისკი ქართულ პროფესიულ მუსიკას ეძღვნება: მოსტაკოვიჩის №8 კვარტეტთან ერთად, ჟღერს სულხან ცინცადის მინიატიურები (ექვსი) და კვარტეტი №10, გია ყანჩელის „ნათელი და ბნელი“ სიმებიანი კვარტეტისთვის და მიხეილ ოძელის კვარტეტი №3. დისკს თან ახლავს ფრანგი მუსიკისმცოდნის ანოტაცია და კომპოზიტორთა ბიოგრაფიები. ცხადია, ასეთი ჩანაწერის გამოცემა პარიზში, ქართული მუსიკალური კულტურისათვის მნიშვნელოვან მოვლენაა და იმედს გვაძლევს, რომ სწორედ არჩილ ხარაძის მსგავსი ქართული მუსიკის დესპანების ძალისხმევით ქართული პროფესიული მუსიკა გზას გაიკვლევს მსოფლიო მუსიკალურ სივრცეში.

ვიმედოვნებთ, დისკი საქართველოშიც გავრცელდება და მოგვეცემა ჩანაწერის სრულად მოსმენის შესაძლებლობა. კვარტეტ „არპეჯიონეს“ და არჩილ ხარაძეს, მისი მუსიკალური ოჯახის თითოეულ წევრს, მომავალ წარმატებებს ვუსურვებთ.

კომპოზიტორ კახა ცაბაძის შემოქმედებითი საღამო წყალტუბოს სამუსიკო სკოლაში

საყოველთაოდ ცნობილი ქალაქი წყალტუბო საქართველოს ერთ-ერთი ულამაზესი და უმშვენიერესი კურორტია, რომელიც ცნობილია თავისი ბალნეოლოგიური წყლებით და არაჩვეულებრივი მღვიმეებით. იგი ყოველთვის თავს ინონებდა თავისი ნიჭიერი მოქალაქეებითა და საგანმანათლებლო დაწესებულებებით. წინა წლებში არსებული მძიმე სოციალური მდგომარეობის მიუხედავად, არ შეცვლილა მოქალაქეთა შინაგანი სულიკვეთება და მონდომება, რომ ემსახურონ მშობლიურ ქალაქს, შორს ვაიტანონ მისი სახელი. აქ ერთ-ერთი გამორჩეულია თეიმურაზ კობახიძის სახელობის სამუსიკო სკოლა, რომელიც დაარსებიდან 58-ე წელს ითვის.

დღეს უკვე წარმატებულ და სერიოზულ საგანმანათლებლო კერად ჩამოყალიბებული წყალტუბოს სამუსიკო სკოლის შესაქმნელად პირველი ნაბიჯი ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ, პიანისტმა და დირიჟორმა, თეიმურაზ კობახიძემ გადადგა, რომლის სახელსაც სკოლა ატარებს. სამუსიკო სკოლის პედაგოგიურმა კოლექტივმა, მისი დაარსებიდან დღემდე, ღირსეული გზა განვლო. ნახევარსაუკუნოვანი გადასახედიდან, სკოლამ აღზარდა არაერთი ნიჭიერი თაობა, ალბათ, რესპუბლიკის მასშტაბით მიღებული ჯილდოებიც გვაძლევს იმის თქმის უფლებას, რომ მისი მომავალი განსაზღვრულია.

სკოლა აქტიური ცხოვრებით ცხოვრობს: ფუნქციონირებს საფორტეპიანო, ვოკალური, საორკესტრო, ფოლკლორული განყოფილებები, ყოველწლიურად

ყველა განყოფილებიდან ნიჭიერი მოსწავლეები ღებულობენ მონაწილეობას რესპუბლიკურ თუ საერთაშორისო კონკურსებსა და ფესტივალებში. გვყავს ლაურეატი და მედალოსანი, სხვადასხვა ნომინაციებში გამარჯვებული მოსწავლეები.

კახა ცაბაძის წყალტუბოს სამუსიკო სკოლის მოსწავლეებთან ერთად

სკოლაში, სადაც სისტემატურად ტარდება თემატური და ღირსშესანიშნავ დღეებთან დაკავშირებული ღონისძიებები, ტრადიციად იქცა ქართველი კომპოზიტორების შემოქმედებითი საღამოების მონაწილეობა.

ახლახან, 14 სექტემბერს, საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით, გულთბილი შეხვედრა მოუწვევს კომ-

ზოზიტორ კახა ცაბაძეს. შემოქმედებით სადამოზე მოსწავლეებმა და პედაგოგებმა შესრულეს კომპოზიტორის მიერ შექმნილი საფორტეპიანო პიესები, სიმღერები, საორკესტრო ნაწარმოებები.

ეს იყო აგრეთვე სიყვარულის, მონატრების, ქართული სიმღერის, კახა ცაბაძის აღმზრდელი მამის, გამოჩენილი კომპოზიტორის, განუმეორებელი სიმღერების ავტორის ბატონი გოგი ცაბაძის გახსენების სადამო. გოგი ცაბაძის შემოქმედება მთლიანად ეძღვნება სამშობლოს, მეგობრობას, თბილისის სიყვარულს და რაოდენ სასიამოვნოა, რომ ღვთის ნებით, მუსიკალური ნიჭიერების მაღლი მამისგან შვილზე გადავიდა და ბატონ კახა ცაბაძეს მუსიკის სამყარო იცნობს არა მხოლოდ როგორც გოგი ცაბაძის შვილს, არამედ, როგორც საუკეთესო სპეციალისტს, თვითმყოფად მუსიკოსს და შემოქმედს.

ბატონ კახასთან შეხვედრას სულმოუთქმელად ელოდნენ სამუსიკო სკოლის პედაგოგები და მოსწავლეები. შესრულდა კახა ცაბაძის საფორტეპიანო და ვოკალური საბავშვო ნაწარმოებები. კ. ცაბაძის სიმღერა „ნათლია“ შესრულა პედაგოგთა ვოკალურმა კვარტეტმა. კოცერტში მონაწილეობდნენ: ლეილა ნამგალაძის, ქეთევან რატიანის, მარიამ თალაკვაძის, მანანა გვარამიას, დალი ბაკურაძის, ხათუნა იობაშვილის, მადონა ბობოხიძის, ნინო ფანცხავას, ნანა შუბლაძის, მედეა ახოზაძის, მაკა ჟორჟოლიანის მოსწავლეები. მათ მიერ შესრულებულ საფორტეპიანო თუ ვოკალურ ნა-

წარმოებებში დიდი სიბო და სიყვარული იგრძნობოდა, ამიტომ მათთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო კომპოზიტორთან შეხვედრა. კომპოზიტორის მონათხრობიდან ისინი გაეცნენ თითოეული ნაწარმოების შექმნის ისტორიას.

სადამო, რომელიც კახა ცაბაძეს ეძღვნებოდა, დაემთხვა წყალტუბოს ხელოვნების ფესტივალის დღეებს, რომელსაც შვეიცარიის არასამთავრობო ორგანიზაცია მეოთხე წელია ატარებს. სკოლაში სტუმრობდნენ ბატონი კახას მეგობრები, ქართველი და შვეიცარიელი მუსიკოსები: მიუნხენში მოღვაწე ქ. თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის პროფესორი გიორგი ქობულაშვილი (ჰობოი),

წყალტუბოს სამუსიკო სკოლის პედაგოგთა და მოსწავლეების ჯგუფი

მიუნხენის კონსერვატორიის პროფესორი კაზუე ვებერი (ფორტეპიანო), მიუნხენის ოპერის თეატრის სიმფონიური ორკესტრის სოლისტი როლფ ვებერი (კლარნეტი), ქ. თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის პროფესორი გიგა თავაური (ვიოლინო), ქ. თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახ. ოპერისა და ბალეტის თეატრის სიმფონიური ორკესტრის სოლოსტი ლევან გოცირიძე (ფაგოტი). მათ მიერ შესრულდა კახა ცაბაძის კამერულ-ინსტრუმენტული ნაწარმოებები.

წყალტუბოს საზოგადოება კიდევ ერთხელ დაუვინყარი სასიამოვნო სადამოს მომსწრე გახდა.

მე უცხაუხადრი
 ხელოვნობის...
 მე უცხაუხადრი
 სიყვარულის...
 ხაზად, ხაზად, ჯიქით...

მზია ჯაფარიძე

სათაურში გატანილი სიტყვები ამონარი-
 დია ტოსკას ცნობილი არიიდან “Vissi d’Arte”
 და ეს სიტყვები, რა თქმა უნდა, შემთხვევით
 არ მომიხმია. დრამატიზმით, სასონარკვე-
 თით, სულის მერყეობით, ტკივილით აღსავსე
 არია, ვარშავისა და შემდეგ უკვე თბილისის
 ოპერის თეატრის პრიმადონას ამელია ვოლ-
 -ლევიცკა-ელიავას (ლევიცკაია) შესრუ-
 ლებით, ერთადერთი ჩანანერია, რომელიც
 თითქოს სიმბოლურად შემორჩენია ისტორი-
 ას... ეს არაა მხოლოდ პუჩინის ოპერის გმი-
 რის სულიერი განცდები, განგებამ სრული-
 ად უსამართლოდ და დაუნდობლად განირა
 შესანიშნავი მომღერლისა და პიროვნების,
 დახვეწილი ინტელიგენტისა და მშვენიერი
 ქალბატონის ოცნებები, მისი უზომო სიყვარუ-
 ლი ხელოვნებისადმი, სიყვარული თავისი მე-
 უღლის, გოგი ელიავასადმი. ოპერის გმირის
 მგავსად, ამელია ვოლ-ლევიცკა-ელიავაც
 მსხვერპლია, იმ განსხვავებით, რომ იგი და-
 უნდობელ საბჭოთა რეპრესიებს ემსხვერპლა
 და არა ნაპოლეონის რესპუბლიკას.

ამელია (მილა) ვოლ-ლევიცკა-ელიავა

**ამონაწერი საბჭოური რეჟიმის მიერ რეპრესირე-
 ბულთა სიებიდან:**

„ელიავა-ვოლ-ლევიცკაია ამელია სტანისლავის
 ასული. მსახიობი. დაბადების თარიღი: 1892წ. 1937
 წლის 26 ივნისის სია, ხელმოწერა: სტალინი, კავა-
 ნოვიჩი, ვოროშილოვი, მიქოიანი. შინსახკომის მე-3
 განყოფილება. გაასამართლა: სამხედრო კოლეგია.
 მომხსენებელი: შპერლინგი. მონაწილეობდნენ: მატუ-
 ლევიჩი, ორლოვი, ჟდანი, პატნერი. ბრალად ედება:
 კ/რ ორგანიზაციის წევრი, აქტიური დივერსიულ-ჯა-
 შუშური საქმიანობა გასაბჭოების დღიდან დაპატიმ-
 რებამდე 1937 წლის იანვარში. მუხლი: 58-1-ა, 58-8,
 58-11. სხდომის თარიღი: 07/11/1937. დახვრეტის თარი-
 ლი: 07/12/1937.

რეაბილიტაცია: სსრკ უზენაესი სასამართლოს სამხედრო კოლეგიის 22/08-19576. განჩინებით ა. ს. ელიავა-ვოლ-ლევიცკაიას საქმე შეწყვეტილია დანაშაულის ნიშნების არარსებობის გამო.

შენიშვნა: ა. ს. ელიავა-ვოლ-ლევიცკა იყო პროფესორ გ. გ. ელიავას ცოლი“.

შეგახსენებთ, რომ გიორგი ელიავა — იყო ბრწყინვალე მეცნიერი, ბაქტერიოლოგი, თბილისის ბაქტერიოლოგიური ინსტიტუტის დამაარსებელი, ინსტიტუტისა, რომლის სახელსაც ატარებს ბაქტერიოლოგიის ინსტიტუტი. ასევე სასტიკი წამების შემდეგ — დახვრიტეს 07.09.1937.

შემზარავი და დამცინავი — ძნელია სხვა რამ უნოდო ამ განაჩენებს და მით უფრო რეაბილიტაციას. უამრავი უდანაშაულო მსხვერპლი, უამრავი სიცოცხლე, ერის საუკეთესო გენის მიზანდასახული განადგურება! მათი სამიზნე, პირველ რიგში, სწორედ საუკეთესოები იყვნენ...

ჩუტა ერისთავის მოგონებიდან: „ამელია ვოლ-ლევიცკაია-ელიავა თვალსაჩინო და საინტერესო მოვლენაა ქართულ მუსიკალურ ხელოვნებაში. მსმენელს ხიბლავდა მისი შესანიშნავი ხმის ტემბრი, ხალასი ნიჭი, მდიდარი ვოკალური კულტურა. მუსიკა და ქუსტი მისთვის ერთ მთლიან არსს წარმოადგენდა... ეშხიანი გარეგნობა, წარმტაცი ხმა, მაღალი მუსიკალობა აჯადოებდა აუდიტორიას... მისი უშრეტი ტემპერამენტი ანკარა წყაროსავით ჩქედდა სიმღერაში, მიხრა-მოხრაში, მთელ არსებაში. იშვიათი სილამაზის მომაჯადოებელი ტემბრი და მშვენივრად განვითარებული სუნთქვა, ყველა რევისტრში თანაბრად მყლერი, სწორი ბგერა, საოცარი დიქცია — ეს და სხვა საუკეთესო თვისებები უხვად ჰქონდა მომადლებული ამ ვირტუოზ მომღერალსა და მსახიობს, რომელიც ქართული საოპერო ხელოვნების მშვენება გახლდათ. რაოდენ გულსატკეპნი და დასანანია, რომ ეს დიდებული მომღერალი, თავის უნიჭიერეს მეუღლესთან — გიორგი ელიავასთან ერთად ფიზიკურად განადგურეს ავბედით 1937 წელს...“

სოლიკო ვირსალაძის მოგონებიდან: „ნუთუ შეიძლება დაივიწყო უმაღლესი კულტურის ისეთი შესანიშნავი მომღერალი, როგორც ამელია ვოლ-ლევიცკაია-

ა-ელიავა გახლდათ. ეს იყო ულამაზესი, მაღალი ინტელექტის მქონე პიროვნება, დიდი მუსიკალური ნიჭით და მსახიობური ოსტატობით დაჯილდოებული ხელოვანი. არაფერს ვამბობ მის მეუღლეზე, მსოფლიო მნიშვნელობის მეცნიერზე — გოგი ელიავაზე, რომელიც იყო საოცრად ჭკვიანი, კეთილი, ყველასადმი კეთილგანწყობილი, ხალასი იუმორით დაჯილდოებული, ჭეშმარიტად მაღალი, ელიტარული საზოგადოების წარმომადგენელი“ (ფ. დანელია. გაზ. „თბილისის“ დამატება „ცნობის ფურცელი“, 1999წ. 9 აპრილი).

სამწუხაროდ, ამელია ვოლ-ლევიცკაიამ ქართულ წყაროებში მასალა ცოტაა შემორჩენილი. კარგად ვიცით, რომ რეპრესიების წლებში ადამიანებთან ერთად, მათ შესახებ არსებულ მასალებსაც ანადგურებდნენ, ფოტოსურათების შენახვაც ხომ საშიში იყო... ანადგურებდნენ ყოველივეს ისე, რომ კვალიც კი სამარადეოდ წაეშალათ. საბედნიეროდ, ამას ბოლომდე მაინც ვერ ახერხებდნენ, მესხიერებამ მაინც ბევრი რამ შემოგვინახა...

ქალიშვილის, ჰანა ლევიცკაია-ელიავას ჩანაწერებიდან:

„1937 წლის 22 იანვარი... კარებზე ზარი... სასადილო ოთახში შემოდის ორი: სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული მამაკაცი და მეორე „ნახევრადსამხედრო“ პირი. არც გვესალმებიან, არც ბოდიშს იხდიან... მამა (იგულისხმება გოგი ელიავა — მ. ჯ.) დგება, რასაც მოსდევს ბრძანება: არ ადგეთ!... ჩნდება მესამე, რომელიც თვალს არ გვაცვილებს, შემდეგ კი მეოთხე. იწყება ჩხრეკა... ორი „მუშაობს“ სასადილოში (რომელიც სასადილო ოთახივცა და კაბინეტიც), ორი დედასთან ერთად გადის საძინებელში... ერთი ნიგნებს ფურცლავს, მეორე მამას სანერ მაგიდაზე ქალაღებს ამოწმებს. მამა ნერვიულობს... სახე წითელი ლაქებით დაეფარა — ის ძალიან ფიცხია და შეჩვეულია იყოს მთავარი (ის ხომ ყველაფერში წარმატებული იყო, რასაც ხელს ჰკიდებდა — შესანიშნავი გარეგნობა, წარმატებული მეცნიერი, მელომანი, ბრწყინვალე მოჯირითე და ა.შ. და ა.შ.). მამა მიმართავს „ნახევრად სამხედრო“ პირს: „თუ შეიძლება, არ დაკარგოთ მოხსენება — ის ერთადერთი ეგზემპლარია“ (მეორე დღეს იგი მოსკოვში მიემგზავ-

ნიკოლოზ ლევისვაკი

„ლოლიტა“. ელვას როლი. ვარავის ოპერის თეატრი (1911- 12 წწ.).

გოგი ელიავა, ანელია ვოლ-
ლევისვაკა-ელიავა, ჰანა ელიავა-
ლევისვაკა. პარიზი. 1924წ.

რებოდა მიკრობიოლოგთა ყრილობაზე და მისი მოხსენება ცენტრალური უნდა ყოფილიყო). პასუხად – გაუმტარი სახე... ზღურბლზე ფართოდ გაჩაჩხული თეხებით იდგა ტანმორჩილი პითეკანტროპი, გვარად კრემიანი (შემდეგ თავადაც დახვრიტეს)... პირველი გამჭოლი, მძიმე მზერა მამასადმი – „ოთხეულის“ მეთაურისაგან. საგამოძიებო ჯგუფი ინტერნაციონალური: კრემიანი – სომეხი, სავიკაი – ებრაელი (ასევე შემდგომში დახვრეტილი), ქართველი და რუსი – გვარები არ მასსოვს. ორსაათიანი ჩხრეკის შემდეგ მამა წაიყვანეს... დედა გაშეშებული მის სავარძელში. არ მიყურებს და ჩემ დამამშვიდებელ სიტყვებზე არ რეაგირებს, ნელა იხსნის ხელიდან ოქროს სამაჯურს საათით, მიწვდის და მეუბნება: „მეც დამაპატიმრებენ... მე არ მჯერა... მალე დედაც მიყავთ... უ აპრილს, ღამე, მეც მომაკითხეს...“

„...1937 წლის მაისის შუა რიცხვებში, საღამოს, როცა ციხის ხელმძღვანელობა ისვენებდა, დერეფანში ფეხის ხმა და ჩურჩული გაისმა. ჩვენ კამერასთან ხმა შეწყდა. ციხის მასიურ კარებში ყოველთვის იყო ერთგვარი ღრეჩოები, რომლის შესახებაც პატიმრებმა იცოდნენ, ხოლო ციხის ბედამხედველებმა – არა. ამ

ღრეჩოდან დავინახე დედა, რომელიც კარებთან იდგა. გავიგე თუ არა გასაღების ხმა, იმწამსვე ციხის კამერის ბოლო კუთხისაკენ გავვარდი, ხოლო ჩემმა მეგობრებმა კარებთან ცოცხალი კედელი აღმართეს და გადამფარნენ, დედას შვილის დანახვისას მოულოდნელობისგან, ან რაიმე უესტით, ან შეძახილით, თავი რომ არ გაეთქვა, გრძნობები რომ არ გამოემყდგნებინა. მხოლოდ კამერის კარის დაკეტვის შემდეგ მივუახლოვდი. პატიმრობის ოთხი თვის მანძილზე, დედა – ახალგაზრდა, ულამაზესი ქალი, უსახურ ბებრად გადაქცეულიყო – ჩონჩხი, ზედ გადაკრული კანით, სიმახინჯემდე დიდი თვალებით, ნაწვეტებული ცხვირით, სამკუთხედად გაფლაშული პირით, ულოყებო სახით. ჩვენ უხმოდ ჩაკეხუტეთ ერთმანეთს, ერთი ცრემლიც კი არ ჩამოგვვარდნია. ყველა ტიროდა...“

უმძიმესი წასაკითხია ჰანა ლევიცკაია-ელიავას მოგონებები. ვკითხულობდი, და, მართალი ვითხრათ, ვერ ვხედავდი სხვაობას ფაქტურ კონცლავერებსა და საბჭოთა „ლაგერებს“ შორის. რომ არა საბჭოეთის გამარჯვება, ჩემი აზრით, ფაშისმის მსგავსად, წესით, საბჭოთა დიქტატურაც ნიურნბერგის სკამზე უნდა

ჩიო-ჩიო-სანი (ვარშავის ოპერის თეატრი. 1911-12 წწ.).

აღმოჩენილიყო. არც ის მესმის, თუ როგორ შეიძლება ჩვენ საზოგადოებაში დღესაც იყოს ნაწილი, რომელიც საბჭოთა პერიოდს მისტირის, სტალინის ნატრობს, და, საერთოდ, წარმოუდგენელია, როგორ შეიძლება იყოს ქართველი ინტელიგენტი (ან ესეთად წოდებული), რომელსაც საბჭოთა პერიოდის ნოსტალგია მომძლავრებია. ჩანს, ქართული საზოგადოების ნაწილს „სტოკ-ჰოლმის სინდრომი“ (აგრესორის მიმართ სიმპათია, მიზიდულობა) შეჰყვრია, რასაც, ვფიქრობ, ანალიზი და

სერიოზული კვლევა სჭირდება, რადგან მიმაჩნია, რომ სწორედ ეს ნაწილი გახლავთ რეგრესული ძალა ქართული იმ საზოგადოებისა, რომელიც მუდამ წინააღობას უქმნის ქვეყნის განვითარებას და გამუდმებით სიზიდეს მითში გვაძყოფებს.

იმისათვის, რათა მომღერლის ცხოვრებასა და მოღვაწეობაზე უფრო სრული სურათი შექმნილიყო, ვესაუბრე ამელია ვოლ-ლევიცკა-ელიავას შვილიშვილს, ქ-ნ ჰანას ქალიშვილს, ნატალია დევდარიანს. აი ამ საუბრის ჩანაწერი:

ნ. დ. — დიახ, ყველაფერი ასე იყო. დედას, მისი ნიშნობის დღეს დაუპატიმრეს მშობლები, გოგი და ამელია. დალუქეს ბინა და მხოლოდ ერთი ოთახი დაუტოვეს. მალე ჰანასაც მოაკითხეს. 23 წლისა იყო, როდესაც როგორც „ხალხის მტრების“ შვილი დააპატიმრეს — 4 წელი ციხეში გაატარა, 5 კი გადასახლებაში.

დედაჩემის ღვიძლი მამა იყო ამელიას პირველი ქმარი, საოპერო მომღერალი და რეჟისორი, ვოკალის პედაგოგი, პროფესორი ნიკოლაი სტეფან ლევიცკი (1870-1944). ამელიას ქალიშვილობის გვარი კი იყო ვოლ. მან ჯერ ვარშავის გიმნაზია, შემდეგ მარია სობოლევსკას კერძო მუსიკალურ სკოლა დაამთავრა, ვოკალის განხრით. შემდეგ კონსერვატორიაში, პროფესორ ლევიცკის სტუდენტი იყო. თუმცა ამას არ დასჯერდა, რადგან სწავლის დაუოკებელი სურვილი ჰქონდა, ცდილობდა გაეგო ყველაფერი, თუკი რამ ახალი ხდებოდა მუსიკალურ ხელოვნებაში, ჯაბითაც კი ინტერესდებოდა. სწავლობდა ბერლინში, ცნობილ პროფესორ მიულენ შენაუსთან, 6 თვე მეცადინეობდა ლონდონში, პარალელურად საკონცერტო მოღვაწეობას ეწეოდა. 15 წლით უფროს ნიკოლაი ლევიცკის შეუყვარდა თავისი სტუდენტი ამელია, ხელი სთხოვა და დაქორწინდნენ კიდევ.

ვარშავის საოპერო თეატრის მასალებიდან ირკვევა, რომ ამელია ვოლ-ლევიცკა ვარშავის ოპერის პრიმადონა ყოფილა. მკვლევარმა მაკა ხუციშვილმა მოიძია ვარშავის იმჟამინდელი ჟურნალები, რომელთა ყდებზე ამელიას ფოტოებია მოთავსებული და მოხსენიებულია როგორც ვარშავის ოპერის პრიმადონა. მაგრამ ვარშავაში მისი კარიერა დიდხანს არ გაგრძელებულა, რად-

გან დაინყო პირველი მსოფლიო ომი. მოგეხსენებათ, ვარშავის ადგილ-მდებარეობა და ცხადია, ლევიცკის შეეშინდა, მით უფრო, რომ პატარა ქალიშვილი, დედაჩემი, ჰანა ლევიცკა უკვე შესძენოდათ, ამიტომ საცხოვრებლად კიევი გადავიდნენ.

ამელია კიევის ოპერის დასში მიიღეს. კიევის ოპერის თეატრში პრიმადონა გახლდათ დირექტორის ცოლი, ამიტომ ამელიას წამყვან როლებზე პრეტენზია ვერ ექნებოდა, არადა პრიმადონას ადგილს შეჩვეული იყო და, რაც მთავარია, ყველა მონაცემით იმსახურებდა ამ ადგილს. კიევის ოპერაში ერთ-ერთი გამოსვლის დროს იგი მოუსმენია თბილისიდან ჩასულ იმპრესარიოს, რომელიც მოხობლულა ამელიას მონაცემებით და თბილისის ოპერის თეატრში შეუთავაზებია კონტრაქტი. ბებია დათანხმდა, მაგრამ იმ პირობით, რომ მის მეუღლეს, პროფესორ ნიკოლოზ ლევიცკის მისცემდნენ საათებს თბილისის კონსერვატორიაში. ნიკოლოზ ლევიცკი, თავის დროზე, მღეროდა ვარშავის ოპერაში და წარმატებულიც იყო. იმდენად კარგი არტისტი ყოფილა, რომ პუბლიკა ოპერაში სპეციალურად ლევიცკის სანახავად დადიოდა. შემდგომ, ხმის დაზიანების გამო, სიმღერისათვის თავი დაუნებებია. მოკლედ, ძალიან ნიჭიერი წყვილი იყო.

თბილისელი იმპრესარიოს შეთავაზება ამელიამ მიიღო და 1915 წელს, თავისი ქალიშვილით, ჰანათი, თბილისში ჩამოვიდა. პირველ დღეს ძალიან მოწყენილი ყოფილა, მრავალი ეჭვი და ფიქრი ღრღნიდა: უცნობი ქალაქი, ალბათ, პროვინცია, რა უნდა იყოს, რა დონისაა ოპერა და ა.შ. მეორე დღეს, ქალაქში რომ გავიდნენ, გოლოვინსკის (ამჟამად რუსთაველის) პროსპექტზე, სულ სხვა სურათი დახვდათ: თბილისური შემოდგომის მშვენიერი დღე, თბილი, ამწვანებული გარემო, არაჩვეულებრივი შენობები და ლამაზი ხალხი(!)... თვითონაც ხომ ძალიან ლამაზი იყო და სხვის სილამაზესაც დიდად აფასებდა. დედა მიყვებოდა: გოლოვინსკის პროსპექტზე სეირნობისას, ისეთი ლამაზი ხალხი დადიოდა, აქეთ-იქით ყურებით ამელიას კისერი სტკიოდაო. გაოცებული უყურებდა თურმე სახეებს და ქალიშვილს ეუბნებოდა: შეხედე, შეხედე, რა ლამაზი ხალხიაო! იმთავითვე შეუყვარდა აქაურობა. ოპერის თეატრის შე-

ნობამაც აღაფრთოვანა. პირველივე გამოსვლისთანავე კი ასე შეაუფასებია პუბლიკა: „ნამდვილი მელომანები, საოპერო ხელოვნების ტუმარითი მცოდნენი და დამფასებლები“. ბებია ბედნიერად გრძნობდა თავს, რომ ბედმა არგუნა თბილისში ჩამოსვლა. ერთადერთი რაზუც ნუხდა, ეს იყო ქართული ენის არცოდნა. მიუხედავად იმისა, რომ 6 ევროპული ენა იცოდა და გულით უნდოდა ქართულის სწავლა, მასწავლებელიც კი დაუქირავებია, ვერაფრით ვერ დაუფლებია ქართულს, რაც მუდამ ანუხებდა. ერთი წლის შემდეგ, 1916 წელს, როდესაც თბილისის კონსერვატორიაში ვაკანსია გაჩნდა, ჩამოვიდა მეუღლეს, ნიკოლოზ ლევიცკი, რომელიც გასაბჭოებამდე თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი იყო.

ბებია მალე თბილისის ოპერის პრიმადონა გახდა, ყავდა თავისი პუბლიკა, რომელიც დიდი ოვაციებით ეგებებოდა ხოლმე. ერთ-ერთი ბენეფისის დროს, თურმე, ყვავილების 35 კალათა მიურთმევიათ. სწორედ თბილისის ოპერის თეატრში ჩაისახა ამელიასა და გოგი ელიავას სიყვარული. გოგი ელიავა — ბრწყინვალე მეცნიერი (მიკრობიოლოგი, თბილისის ბაქტერიოლოგიური ინსტიტუტის, შავი ჭირის საწინააღმდეგო კვლევითი სადგურის, ბაქტერიოფაგის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დამაარსებელი), მუსიკალურადაც საოცრად ნიჭიერი იყო, ერთი მოსმენით შეეძლო დაეკრა ნებისმიერი ნაწარმოები. მან შესანიშნავად იცოდა და უყვარდა ოპერა. ვოლ-ლევიცკას თავყვანისმცემელთა რიგებში უპირველესი გოგი ყოფილა. მალე ერთ-ერთ ოჯახში შემთხვევით გაიცნეს ერთმანეთი. გოგი მოიხიბლა პრიმადონას განათლებით, თავმდაბლობით, ის არ ჰგავდა განებივრებულ სხვა პრიმადონებს. რაც მთავარია, მათ ბევრი საერთო ინტერესი აღმოაჩნდათ. მათ შორის ძლიერი გრძნობა ჩაისახა, თუმცა განგებამ დროებით დაამორა ისინი, რადგან გოგი მივლინებით პასტერის ინსტიტუტში იყო მინვეული და ერთი წლით პარიზში გაემგზავრა. უცხოეთიდან წერილები ძნელად აღწევდა აქამდე, ამასობაში კი კარს 1921 წელიც მოადგა, საქართველოში ბოლშევიკები შემოვიდნენ...

პოლონელებს შესთავაზეს, ვისაც სურვილი ჰქონ-

და, დაბრუნებულიყო სამშობლოში. ბებია გოგიზე ფიქრობდა, გული ერჩოდა, უნდოდა მისი ნახვა, მაგრამ როდესაც უკვე ბოლო გემი ემზადებოდა პოლონეთში გასასვლელად, ბებიამაც წასვლა გადაწყვიტა. ოპერაში გამოსათხოვარი საღამო გაიმართა, პუბლიკა ტიროდა, უამრავი თაიგულები მიართვეს. არ უნდოდა წასვლა, მაგრამ, ცხადია, არც ბოლშევიკურ საქართველოში ჰქონდა დარჩენის სურვილი. ბებია გოგის ელოდა, მაგრამ დრო აღარ იცდიდა, ბოლო გემისთვის უნდა მიესწროთ. მოუწია ჰანასთან ერთად ბათუმში წასვლა პოლონეთში გასამგზავრებლად. გემი დღე-დღეზე უნდა შემოსულიყო პორტში. მაგრამ, განგებამ სხვაგვარად იწება... საოცრება მოხდა... მარსელის გემს ერთი დღით რომ დაეგვიანა, ბებიას და დედას ბედიც სხვაგვარად წარიმართებოდა, მათი ცხოვრება უკვე პოლონეთში ვაგრძელდებოდა, მაგრამ... ერთ მშვენიერ დღეს, გემის მოლოდინში, ბებია, ჰანასთან ერთად, ბათუმის სანაპიროზე სეირნობდა. ამ დროს მარსელიდან გემი ჩამოდგა, გემბანზე კი გოგი იდგა და ქუდს უქნევდა თურმე ჩვენებს. წარმოიდგინეთ განგების ძალა! იქნებ სიყვარულის? არ ვიცი. თურმე დაუნახავს ბებია და ეგონა რომ მას ხვდებოდა. ცხადია, მათ გოგის ჩამოსვლის შესახებ არაფერი იცოდნენ, მიმოწერა ხომ აღარ ჰქონდათ. ასე შეხვდნენ ისინი კვლავ ერთმანეთს, უკვე სამუდამოდ, ვიდრე ავბედითა დრომ არ დააშორა...

ბებია ნიკოლოზ ლევიცკისთან უკვე გამორეზული იყო, მაგრამ არაოფიციალურად. ლევიცკი განქორწინებას არ თანხმდებოდა, რადგან ჰანას წაყვანა უნდოდა და იბრძოდა ამისთვის. ეს საქმე გოგის სიძემ, ადვოკატმა სვიმონ ჩხეიძემ აიღო ხელში. მან ეშმაკობა იხმარა და ასეთი სიტყვით მიმართა საბჭოთა სასამართლოს: „კი ბატონო, ჩვენ შეგვიძლია გავატანოთ ბავშვი მამას, მაგრამ რა უფლება გვაქვს ამ მოზარდს დავაკარგვინოთ შესაძლებლობა იმისა, რომ საბჭოთა საზოგადოებაში გაიზარდოს?!“ ცხადია, ეს შეურყეველი არგუმენტი იყო და საქმე მოიგო, ჰანა დედასთან დარჩა თბილისში, ლევიცკი კი პოლონეთში გაემგზავრა. 1921 წელს გოგი და ამელია დაქორწინდნენ.

გოგი პასტერის ინსტიტუტში სამუშაოდ იყო მინვული და 1924-26 წლებში ოჯახი პარიზში ცხოვრობდა.

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ამელია საკონცერტო მოღვაწეობას ეწეოდა, გამოდიოდა როგორც კამერული მომღერალი.

მ. ჯ. — დიახ, ვნახე კიდეც 1927 წლის ერთი პატარა რეცენზია მის გამოსვლას რომ ეძღვნება: „მირა ელიავამ 6 აპრილს სახელმწიფო კონსერვატორიაში გამართა კონცერტი, რომელიც შეიძლება ჩაითვალოს კამერული ვოკალური ხელოვნების სრულყოფილ მხატვრულ ოსტატობად. თბილისიდან გამგზავრების შემდეგ მომღერლის ხმა კიდეც უფრო უკეთ ჟღერს... მირა ელიავამ გამორჩეული ოსტატობით შეასრულა რუსი და ევროპელი კომპოზიტორების რიგი ნაწარმოებები“. მართალია, ამელიას სათაბერო თუ საკონცერტო მოღვაწეობაზე ცნობები ძალზედ ცოტაა შემორჩენილი, მაგრამ მისი ოსტატობა ყველგან მაღალ შეფასებას იმსახურებს. კედელზე რომ ჰკიდია, დედა-თქვენის ფერწერულ პორტრეტია?

ნ. დ. — დიახ. ელიავების ოჯახი გამორჩეული იყო თბილისში. მათთან თბილისის მთელი ელიტა იკრიბებოდა: ევგენი მიქელაძე, სოლიკო ვირსალაძე, ქეთევან მაღალაშვილი, ჩუტა ერისთავი, ბაბო დადიანი და სხვ. სახლში ბავშვებისთვის ხშირად იმართებოდა კარნავალები. ერთ-ერთი ასეთი კარნავალის დროს, ამელიამ ჰანა თავის საოპერო გმირის, მანონის კოსტიუმში გამოანყო. მხატვარ ქეთევან მაღალაშვილს ძალიან მოსწონებია და დაუხატავს ჰანა. ასეთია ამ პორტრეტის შექმნის ისტორია, მაგრამ არის მეორე ისტორიაც, რომელიც კარგად აჩვენებს თუ როგორ „მუშაობდა“ საბჭოთა კგბ. ჩვენ ორიგინალი არ გვაქვს, ეს უბრალოდ კარგი ფოტოა. ორიგინალი, შემთხვევით, ვნახეთ „თი-ბი-სი“ ბანკის გამოფენაზე. თავის დროზე, როდესაც ჩვენებს ჩამოართვეს ყველაფერი, ეტყობა რომელიღაც ჩეკისტმა, სხვა ნივთებთან ერთად, ეს პორტრეტიც წაიღო. გამოფენაზე რომ ვნახეთ, ძალიან გვიწოდოდა შექენა. გვითხრეს, ვიდაც კოლექციონერის საკუთრებაა, არ გაყიდის და არც უცადოთ... საიდან მოხვდა მის ხელში, არ ვიცი, შესაძლოა წინაპარმა დაუტოვა, ვერ გეტყვით...

მ. ჯ. — იქნებ იცით ამელია ვოლ-ლევიცკაია-ელიავას პარტნიორები ვინ იყვნენ?

ქატიკვან მაღალაპვილის ფერწერა (1926).
ჰანა ელიავა-ლივიცკა

გიორგი ელიავა

ახელია
ჰოლ-ლევიცკა-ელიავა

ნ. დ. — გადმოცემით ვიცი, რომ ზაქარია ფალიაშვილის ოპერაში „აბესალომ და ეთერი“, ეთერის პარტიის ერთ-ერთი პირველი შემსრულებელი იყო...

მ. ჯ. — სამწუხაროდ, ეს ინფორმაცია ვერსად ვნახე. გადავათვალიერე შალვა კაშმაძის ორთომეული თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის შესახებ. ჩანს, დასში 1916 წელს ჩარიცხულა. **შ.** კაშმაძე წერს: „1916–17 წლებში ყურადღებას იქცევდა დასში ახლად ჩარიცხული სობრანო ა. ს. ვოლ-ლევიცკაია, რომელიც წარმატებით გამოდიოდა ტატიანას („ევგენი ონეგინი“), მარფას („მეფის საცოლუ“) და სხვ. პარტიებში“. იმჟამინდელ პრესაში ასევე მითითებულია, რომ „ტრაჯედიის“ მასთან ერთად მონაწილეობდნენ ვანო სარაჯიშვილი და ბარიტონი **მ. ი. თარხან-მოურავი**.

ნ. დ. — დედასგან ვიცი, რომ რეპეტიციებს ზაქარიას სახლში ვადიოდა. არ იცოდა ქართული და ტექსტი სმენით დაუზებირებია. პარტნიორებს რაც შეეხება, დედა ახსენებდა ცნობილ იტალიელ მომღერალს ემილიო ვაგის. მიყვებოდა აგრეთვე, ცნობილი ტენორი კოზლოვსკი რომ ყოფილა ჩამოსული, „ევგენი ონეგინში“ ტატიანას პარტიას ბებია ასრულებდა. არსებობდა,

თურმე, ცნობილი კვარტეტის (ტატიანა, ოლგა, ონეგინი, ლენსკი) ჩანანერიც, შესაძლოა რადიოარქივში შემონახულიც კი იყოს.

მ. ჯ. — ცნობილია, მაგალითად, რომ ვაგის პარტნიორობა გაუნია პუჩინის ოპერაში „ბოჰემა“, სადაც ამელია მიმის პარტიას ასრულებდა. როგორ ფიქრობთ, ასეთი ნიჭიერი, ქვეყნისათვის ესოდენ საჭირო ადამიანები, მაინც რატომ განირჩეს, რა იყო რეალური მიზეზი?

ნ. დ. — ძალიან კონკრეტული მიზეზი და ბოლშაჰონდა ბერიას. ბაქტერიოფაგის ინსტიტუტი როგორ გაიხსნა, იცით? ბაქტერიოლოგიური ინსტიტუტის გახსნის ინიციატორი გოგი ელიავა იყო. მან ადგილობრივ მთავრობას წარუდგინა მოხსენება, სადაც სრულად იყო დასაბუთებული ყველა მოთხოვნა, მათ შორის თანხების გამოყოფა, რაზედაც ბერიასგან უარი მიიღო. მაშინ გოგიმ მოახერხა და წერილი გაგზავნა სტალინთან. სტალინი გაცნობია პროექტს და მოსწონებია. გაუცია ბრძანება, რომ ამ საქმეში მაქსიმალური ხელშეწყობა გაეწიათ ელიავასთვის. მართლაც, გამოყვეს თანხები ინსტიტუტის ასაშენებლად. ბერიამ ვერ აპატია, რომ მისი გვერდის ავლით რომ მოხდა ამ პროექტის რეა-

ლიზაცია, სულაც არ აინტერესებდა რომ ეს იყო ქვეყნისათვის საჭირო და აუცილებელი.

შემდეგ — 1936 წელს, ანდრია ბალანჩივაძის ბალეტ „მზეჭაბუკის“ (შემდეგ „მთების გული“ ეწოდა) პრემიერას ესწრებოდა ბერია, გოგიც იქ იყო. ბერიამ ბალეტი ზედმეტად პატრიოტულად მიიჩნია და აკრძალა. გოგი მთელ თბილისს იცნობდა, დადიოდა და ამის გამო ყველგან აძაგებდა ბერიას: ეს პროვინციალი, ეს უტვინო, ეს უნივერსი, რა ესმის მაგას, როგორ ვაბედა, ეს როგორ აკრძალა და ა.შ. უკან არ იხევდა არასდროს! რა თქმა უნდა, ეს ამბები ბერიას ყურამდეც მიდიოდა.

მესამე ინციდენტი: თბილისში ერთ-ერთ პირველს, გოგი ელიავას ყავდა სამსახურებრივი მანქანა, მაგრამ დღევანდელი ჩინოსნებზე, თავის ოჯახს კი არ ემსახურებოდა მანქანით, არამედ ემსახურებოდა ბაქტერიოფაგს — მშენებლობა მიმდინარეობდა ახლანდელ გოთუას ქუჩაზე, ლაბორატორია კი მაჩაბელზე იყო. ამიტომ სულ მანქანით უწევდა გადაადგილება. ცხადია, მანქანა ბერიასაც ჰყავდა. ბერიასა და გოგის მანქანები გზად ერთმანეთს გადააჯირსინ. ბერიას მანქანამ არ დაამუხრუჭა, ამ დროს კი გზა გოგისი იყო... გოგიმ არ დაუთმო (!). ხომ წარმოგიდგენიათ, ეს მაშინ რას ნიშნავდა! გოგი ელიავა შინაგანად აბსოლუტურად თავისუფალი ადამიანი იყო, როგორ ფიქრობთ, ამას აპატიებდნენ?

ერთ ფაქტსაც ვავიხსენებ. გოგი პარიზიდან რომ ბრუნდებოდა, მას საჩუქრად ბაქტერიოფაგისთვის აღჭურვილობა გადასცეს, ხელსაწყოები, რომელიც ლამის დღემდე აქვთ. გოგისთან ლაბორატორიაში მხოლოდ ქალები მუშაობდნენ, თანაც გოგი მეტწილად იმ ქალებს იღებდა სამსახურში, რომლებსაც ქმრები დატყერილი ჰყავდათ და საარსებო სახსრები არ გააჩნდათ. გოგის ძალიან უნდოდა მათთვის პარიზიდან საჩუქრების წამოღება და ასეთი რამ მოიფიქრა — პანანა სინჯარები ფრანგული სუნამოებით შეავსებინა. გოგიმ ფრანგი კოლეგების იმდენად დიდი სიყვარული დაიმსახურა, რომ პასტერის ინსტიტუტის ლაბორანტები ისხდნენ და ამ პანანა სინჯარებში ფრანგულ სუნამოებს ასხამდნენ. არც ეს ამბავი დარჩებოდა კვბ-ს უყურადღებოდ. მაშინ ხომ ფრანგული სუნამოც დანამაული იყო.

მ. ჯ. — დიახ, საბჭოთა ქალს ხომ მხოლოდ საბჭო-

თა წარმოების «Красная Москва» უნდა სხმოდა, ყველაფერი დანარჩენი, ლამის 70-იან წლებამდე, კონტრაბანდა და დიადი საბჭოთა ქვეყნის ღალატი იყო, 30-იან წლებზე აღარაფერს ვამბობ, როცა მხოლოდ ჰალსტუხისათვის შეიძლებოდა ადამიანი დაეჭირათ და დაეხვრიტათ კიდევ.

ნ. დ. — დიახ, ევრეა. კიდევ ერთ მიზეზს დავამატებდი. ჩვენი ოჯახი ცეკას მოპირდაპირე მხარეს, ჩიტაძის №10-ში ცხოვრობდა. გოგი რომ გაიგებდა ვინმე დაიჭირესო, იქვე იყო, მიდიოდა და ეუბნებოდა — ეს რატომ დაიჭირეთ, ხომ იცით, რომ ეს არაა ქვეყნის მტერი, ხომ იცით, რომ არაფერი დაუშავებია, ხომ იცით რომ... ცხადია, ყურს არავინ უგდებდა, მაგრამ იმასხორებდნენ... დაბოლოს შური, მოგესხენებათ ბერიას ქალები უყვარდა, გოგის კი ულაამბესი ცოლი ჰყავდა...

ეს ორი ადამიანი, არაჩვეულებრივი წყვილი იყო, ნამდვილი არისტოკრატები, ნიჭიერები, განათლებულები, პროფესიონალები, თავისუფლები, უზომოდ შეყვარებულები ერთმანეთზე. ბებია გოგიზე დარდმა მანამ მოკლა, ვიდრე დახვრიტავდნენ, დახვრეტა, ეს უბრალოდ აქტი იყო... რა ვერ აპატიეს? ვერ აპატიეს რომ კარგები იყვნენ და ამიტომაც სამაგალითოდ დასაჯეს...

მ. ჯ. — მიზეზი ცხადია: მათ არ აპატიეს შინაგანი თავისუფლება, სილაღე, მათ არ აპატიეს ნიჭიერება, პრინციპულობა, სიყვარული... მათ არ აპატიეს... მათ არ აპატიეს... რატომ?!

P.S. საბჭოთა რეპრესიების შესახებ გადაღებულ ერთ-ერთ დოკუმენტურ ფილმში რუსი ბანოვანი ასეთ სიტყვებსა ბრძანებს: „დიახ, ჩვენ უნდა დავხვრიტოთ, ჩვენ უნდა მოვესპეტო! მართალია, შინ ვისხედით და არაფერს ვაშავებდით, მაგრამ ჩვენი მხოლოდ არსებობაც კი პროტესტი იყო და ისინი გრძნობდნენ ამას. ჩვენ ვენიანაღმდეგებოდით მათ იდეოლოგიას არა სიტყვით ან საქმით, არამედ ჩვენი ამქვეყნად არსებობით. ჩვენ ვენიანაღმდეგებოდით მათ ჩვენი გარეგნობით, განათლებით, წარმომავლობით, ყველაფრით... დიახ, ჩვენ უნდა გავენადგურებინეთ! სხვაგვარად იმას ვერ ააშენებდნენ, რაც მიზნად ჰქონდათ დასახული“... მიზანს მიაღწიეს! შედეგს ვიძიებ ჩვენ, ახლანდელი თაობა!

შეხვედრა ნორჩ შემსრულებლებთან

დღევანდელ საქართველოში რთული ბავშვები მიიზიდო მუსიკალური ხელოვნებისადმი, გაუჩინო მუსიკის სწავლის სურვილი, რადგან ეკონომიკურად შეჭირვებულ ქვეყანაში, სადაც ხელოვნების დაფინანსება დღითიდღე რთულდება, ახალგაზრდობას ნაკლებად აქვს მოტივაცია მუსიკის სწავლისათვის, თუმცა არიან პედაგოგები, რომლებიც ძალ-ღონეს არ იშურებენ, რათა ბავშვების დაინტერესება გაიზარდოს პროფესიული მუსიკისადმი. მით უფრო საშურია, რომ 24-ე ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლასთან არსებულ გოგი დოლიძის სახ. სამუსიკო სტუდიის მოსწავლეები, პიანისტ-პედაგოგ ნატო ოქროპირიძის ხელმძღვანელობით, ხშირად მართავენ კონცერტებს და მონაწილეობენ სხვადასხვა ღონისძიებებში. ასეთი იყო ვახტანგ ჭაბუკიანის სახლ-მუზეუმში და მირზა გელოვანის სახ. ბიბლიოთეკაში გამართული კონცერტები. პირველ კონცერტში მონაწილეობდნენ ნატო ოქროპირიძის საფ-ნო კლასის, ვოკალური სტუდია „ვიქტორის“ (ხელმძღვანელი მარინა გედიაშვილი) და აგრეთვე ქორეოგრაფიული ფგუფ „ცისარტყელას“ (ხელმძღვანელი თამარ ცვარიანი) მოსწავლეები, ხოლო მეორეში – ნატო ოქროპირიძის საფორტეპიანო კლასი.

ყველასათვის ცნობილია ჩვენი დიდი პოეტი – მირზა გელოვანი, მაგრამ ის, რაც ამ დიდი მამულიშვილის სახელობის ბიბლიოთეკაში მოხდა, ვფიქრობთ, მაგალითია ყველასათვის იმისა, თუ როგორ უნდა გიყვარდეს სამშობლოსათვის ანთებული პოეტი. იმ საღამოს გოგი დოლიძის სახ. სამუსიკო სტუდიის ნორჩი მუსიკოსების კონცერტმა ნათლად წარმოაჩინა თუ რამდენი რამ შეიძლება გაკეთდეს ენთუზიაზმით, რომლითაც, როგორც

ჩანს, აღსავსეა მათი პედაგოგი ქ-ნი ნატო ოქროპირიძე. კონცერტის დაწყებამდე გამომსვლელებმა, როგორც უფროსებმა, ისე პატარებმა, გაიხსენეს პოეტის მთელი შემოქმედება, რაც დაგვირგვინდა ნორჩ მუსი-

მიჩაა ვალოვანის სახ. ბიბლიოთეკაში. ნატო ოქროპირიძე, პოეტი პოთა ხოლაშვალი მოსწავლეებთან ერთად.

კოსთან შთამბეჭდავი კონცერტით. იფიქრებთ, კონცერტი – კონცერტია, თითქოსდა განსაკუთრებული რა უნდა ყოფილიყო, მაგრამ ცდებით, და აი, რატომ. წარმოიდგინეთ 6-7-8 წლის პატარა მუსიკოსების პანანა ხელებითა და ნაზი, ნორჩი ხმით შესრულებული ვ. აზარაშვილის, ს. ცინცაძის, მ. სუბისკვერადის, მ.

მერაბიშვილის და სხვა ცნობილი ქართველი კომპოზიტორების ნაწარმოებები, რომელთა შესრულებას არ აკლდა არც ნიუანსირება, არც ბგერის დახვეწილობა, არც შემართება. ასეთ ტექნიკას რომ მიაღწიოთ ძალიან დიდი, დაძაბული შრომაა საჭირო, რასაც, უდავოდ, არ იშურებს პედაგოგი.

პასხანგ ჯაბუკიანის სახლ-მუზეუმი.

თავიანთი ხელოვნება წარმოადგინეს 1-5 კლასელებმა: ლიკა მკერლიძევილმა, მარიამ სულიაშვილმა, სალომე ზურაბაშვილმა, სალომე სებისკვერაძემ, ანასტასია გამზარდაშვილმა, ლიზი აფაქიძემ, ელენე მაჩაიძემ, სალომე სამარგულიანმა, ანი ნავროზაშვილმა და ანი კუჭიაშვილმა, ძმებმა დავით და ასლან ჯანიკებმა და სხვებმა. საკვირველია ვაჟა ფშაველას გამზირის ბოლოში, ე.ი. არა ქალაქის ცენტრში, მდებარე მ. გელოვანის სახ. ბიბლიოთეკის თანამშრომელთა და ბიბლიოთეკის გამგის — ქეთინო ნიკურაძის ენთუზიაზმი. სწორედ მათი სიყვარულითა და დახმარებით შედგა ეს დასამახსოვრებელი საღამო, რაც ფრიად დასაფასებელი და მისაბაძია.

როგორც უკვე აღინიშნა, ცოტა ხნით ადრე, მუზეუმების ფესტივალის ფარგლებში, ანალოგიური საღამო

ჩატარდა დავით აღმაშენებელზე — ვ. ჭაბუკიანის სახლ-მუზეუმში, რომელიც ვ. ჭაბუკიანის ხსოვნას მიეძღვნა. ახალგაზრდების საშემსრულებლო ხელოვნებამ მოლოდინს გადააჭარბა.

აქაც პატარა მუსიკოსებმა კარგად აჩვენეს თავიანთი დონე. ქორეოგრაფიული სტუდიის მოსწავლემ ნინო მაისურაძემ შეასრულა სენ-სანსის „მომაკვდავი გედი“, ხოლო მეორე ნომრად პატარა ბალერინებმა წარმოადგინეს პ. ჩაიკოვსკის ბალეტიდან „მაკნატუნა“ „ჩინური ცეკვა“; ნატო ოქროპირიძის კლასის მოსწავლეებმა კი კლასიკური და საესტრადო კომპოზიციები შეასრულეს. მოსწავლეების გამოსვლებმა დამსწრე საზოგადოების უდიდესი მონონება დაიმსახურა და აპლოდისმენტებიც უხვად გაიკა. ცხადია, მოსწავლეების ასეთი საშემსრულებლო დონის საფუძველი, კვლავ და კვლავ, მათი პედაგოგის დაუღალავი შრომის, საქმის სიყვარულისა და პროფესიონალიზმის შედეგია. ქ-ნი ნატო ამასთანავე მუზეუმის უდიდესი მეგობარი და ქომაგია. მან თავის მოსწავლეებს, გარდა მუსიკალურ-საშემსრულებლო ხელოვნებაში დაოსტატებისა, შთაუწერა უდიდესი მოკრძალება, სიყვარული და პატივისცემა ჩვენი სახელოვანთქმული ხელოვანების მიმართ. ამის დასტურია მათი შემდგომი ხშირი სტუმრობაც მუზეუმში.

ჭაბუკიანის მემორიალურ ბინა-მუზეუმის დირექტორი **დავით ჯანგველაძე** აღნიშნა: „*მუზეუმს სტუმრად ეწვივნენ ვ. დოლიძის სახ. სკოლის მოსწავლეები. ბავშვები დიდი ინტერესით გაეცნენ დიდი მკესტროს ცხოვრებასა და მოღვაწეობას, აღფრთოვანებულნი დარჩნენ მუზეუმში ნანახი ცეკვის ჯადოქრის უზადო ხელოვნების ამსახველი მასალის ხილვით.*“

დაბოლოს, არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ახალგაზრდა თაობა ის ძალაა, ვინც მომავალში უნდა ემსახუროს სამშობლოს და განაგრძოს გზა, რომელსაც ჩვენმა გამოჩენილმა წინაპრებმა მისცეს დასაბამი. გვეგონია, რომ თუ მომავალი თაობის აღზრდის საქმეში მსგავსი დამოკიდებულება იქნება, ეს ხელს შეუწყობს ახალგაზრდების სწრაფვას მშვენიერებისა და ამაღლებულისაკენ, რაც სანინდარია იმისა, რომ ჩვენმა დიდმა ტრადიციებმა კვლავ ჰპოვოს ღირსეული გავრძელება.

სვიატოსლავ რიხტარის 100 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი კონსერტი

მზია ჯაფარიძე

ქართველ მუსიკოსთა შორის, მით უფრო ვინც უცხოეთში დაიბადა და გაიზარდა, ბევრს ვერ მოვიძიებთ ისეთს, რომელიც განსაკუთრებული გულისყურით ეკიდებოდეს არა მხოლოდ ჩვენს ეროვნულ მუსიკას, არამედ საქართველოში მიმდინარე პროცესებს. ვერც ისეთს გადაწყდებით ხშირად, ვინც მიზნად ისახავდა მშობლიური ენის სრულყოფილად შესწავლასა და ეროვნული მუსიკის პრობაგანდას. ასეთ მცირერიცხოვანთა შორის გვეგულება რუსეთში დაბადებულ-აღზრდილი მოღვაწე ჩვენი თანამემამულე (რომლის ოჯახი 100 წელზე მეტია რუსეთში ცხოვრობს) ქ-ნი ნინო ბარკალაია – შესანიშნავი მუსიკოსი, პიანისტი, ორგანისტი, ღრმა და მრავალხრივი პროფესიული ინტერესების მქონე მუსიკისმცოდნე, მოსკოვის კონსერვატორიის დოცენტი, საფრანგეთის ლიტერატურისა და ხელოვნების ორდენის კავალერი ნინო ბარკალაია.

ქ-ნ ნინოს უკვე კარგად იცნობს ქართული მუსიკალური საზოგადოება. ერთის მხრივ, იგი თბილისის კონსერვატორიაში გამართული სამუსიკისმცოდნეო ფორუმებისა თუ კონკურსების ხშირი მონაწილე და ჟიურის წევრია. მეორეს მხრივ, შარშან ნ. ბარკალაიამ, თბილისის კონსერვატორიის მეზუემის დარბაზში გამართა ლექცია-კონცერტი მიძღვნილი ჩვენთვის უცნობი ემიგრანტი კომპოზიტორის ნიკოლაი ობუხოვის შემოქმედებისადმი და ამ კონცერტით ქართველ მსმენელს თავი დაამახსოვრა. ვინც გასულ წელს ნ. ბარკალაიას ხსენებულ კონცერტს დაესწრო, ნამდვილად დიდხანს გაყვებოდა მეხსიერებაში ეს საღამო, თავისი დატვირთული, მრავალსიმოქცველი ინფორმაციით, მისივე ინტერპრეტაციით წარმოდგენილი ნ. ობუხოვის სრულიად განსხვავებული საფორტეპიანო შემოქმედე-

მოსაწვევი ბარათი

ე. ახვლედიანის სახლ-მუზეუმი
5 მარტი
17:00 საათი

საფრანგეთის ხელოვნებისა და
ლიწენაჟურის კავადნი
მოსკოვის პ. ო. ჩაიკოვსკის სახელობის
კონსერვატორიის დოცენტი

ნინო ბარკალაია
ფორტეპიანო

**კონცერტი
ექვსეუბა**

სვიატოსლავ რიხტარს

რობერტ შუმანი. იუმორესკა Op. 20
ფრედერიკ შოპენი. 12 ეტიუდი Op. 25

მის. ქაჩავის 12
ე. ა. ახვლედიანის სახლ-მუზეუმი
თბილისი 5.03.2017

ბითა თუ სლაიდმოუთი. ჩვენ ჟურნალს ყურადღებიდან არ გამორჩენია ესოდენ საინტერესო საღამო და მკითხველს შესთავაზა ქ-ნ ნინოსთან ვრცელი ინტერვიუ (ქ. „მუსიკა“ 2016, №2).

ამჯერად ნინო ბარკალაიამ ელენე ახვლედიანის სახლ-მუზეუმში გამართა სვიატოსლავ რიხტარის დაბადების 100 წლისთავის იუბილესადმი მიძღვნილი კამერული კონცერტი. ცხადია, მუსიკოსს არც საკონცერტო სივრცე შეურჩევია შემთხვევით. სვიატოსლავ რიხტარი, XXს. ეს უდიდესი მუსიკოსი, ხომ ხშირად

სტუმრობდა თბილისს, ახლო, მეგობრული ურთერთობა ჰქონდა ქართველ ხელოვანებთან, მათ შორის, უწინარესად ელენე ახვლედიანთან, რომლის სალონში ხშირად მართავდა კონცერტებს, რამდენჯერმე გამართა თავისი ფერწერული ნამუშევრების გამოფენა. როიალი, რომელზეც რიხტერი დაუვინყარ სადამოებს ჩუქნიდა თბილისელ მსმენელს, დღესაც იქ დგას. ქ-ნი ნინო ბარკალაიასათვის, რიხტერის შემოქმედების თაყვანისმცემლისა და მკოდნესათვის, ეს ფაქტორი განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენდა, რაც კონცერტის შესავალ სიტყვაში აღნიშნა კიდევ.

ნინო ბარკალაიამ საკონცერტო პროგრამისათვის ს. რიხტერის რეპერტუარიდან ორი უდიდესი რომანტიკოსი კომპოზიტორის ნაწარმოებები შეარჩია: შუმანის საფორტეპიანო ციკლი „იუმორესკა“ და შოპენის 12 ეტიუდი თხზ. 25. ცნობილია, რომ სვიატოსლავ რიხტერის შემოქმედებაში ამ ორი კომპოზიტორის ნაწარმოებებს გამორჩეული ადგილი ეთმობოდა. მათ შორის შუმანის „იუმორესკას“ სრულიად გენიალური ინტერპრეტაციონი გახლდათ, ისევე, როგორც შოპენის თხზულებებისა. ნებისმიერი რანგის შემსრულებლისათვის ურთულესი ამოცანაა რიხტერისადმი მიძღვნილ კონცერტზე სწორედ ამ კომპოზიტორთა ნაწარმოებების შესრულება, რადგან თამასა ძალზედ მაღალია. პიანისტმა მისეული

ხედვით წამოაჩინა თითოეული ნაწარმოები. მან ჩვენამდე მოიტანა, შუმანის „იუმორესკას“ უმდიდრესი ფსიქოლოგიურ-ემოციური გრადაციები, ერთ მთლიანობაში შეკრა და სახიერად წარმოაჩინა ურთულესი, მრავალპლანიანი, თემატურად მრავალგვაროვანი და მრავალსახიერი მუსიკალური ქსოვილი. შემსრულებელმა წინასიტყვაობაში აღნიშნა, რომ შუმანის ციკლი, შეიძლება ითქვას, „ბიოგრაფიული რომანი“

იზინა ჯორჯაძე, ნინო ბარკალაია

არისო, და მართლაც, მან, როგორც „წერილები ბებრებში“ (ნ. ბარკალაიას სიტყვებით) წარმოადგინა არა მხოლოდ შუმანის ციკლი, არამედ შოპენის ეტიუდებიც. აქ, მოგეხსენებათ, შესრულება სხვადასხვა ტექნიკურ ამოცანებთან ერთად, მრავალფეროვან თემატურ-მინაარსობრივ სირთულეებსაც მოიცავს. ყველაფერი ამის გადმოცემასა და სრულყოფილ შესრულებას არა მხოლოდ მაღალი პროფესიონალიზმი, არამედ ძლიერი შინაგანი ენერგეტიკაც სჭირდება. პიანისტის ოსტატობა, მრავალპლანიანი მუსიკალური ქსოვილის თითოეული დეტალის წარმოჩენის უნარი, დახვეწილი

ფრაზირება, რომანტიკული სტილისა და ნაწარმოებთა სახეობრიობის შესატყვისი პედალიზაცია და ტუპე განსხვავებულ აკუსტიკურ ჟღერდობასა და ემოციურ ტონუსს სძენდა აუღერებელ ნაწარმოებებს. ყოველივე კი ჰარმონიულად ერწყმოდა ელენე ახვლედიანის ფერწერული ტილოების მრავალფეროვან პალიტრასა და ფაქიზ შუქ-ჩრდილთა თამაშს. ბისზე დარბაზმა პიანისტს ნიკოლოზ ობუხოვის შესრულება მოსთხოვა, რამეთუ დამსწრეთ კარგად ახსოვდათ ნ. ობუხოვისადმი მიძღვნილი ლექცია-კონცერტიდან მიღებული შთაბეჭდილებები.

კონცერტიდან წამოვედით ზეანუელი განწყობითა და მდიდარი შთაბეჭდილებებით, ამას ემატებოდა ფიქრები: რა სასიკეთო იქნებოდა ასეთ მუსიკოსს უფრო ხშირად გაემართა კონცერტი-ლექციები ქართველი მსმენელისათვის, განსაკუთრებით, სტუდენტებისათვის. მისი მონათხრობი ხომ ყოველთვის საინტერესო, ემოციურად მდიდარი და ინფორმაციულად დატვირთულია, ისევე, როგორც მისი შესრულებაა დამუხტული გულწრფელი სიყვარულით.

აღსანიშნია, რომ ქ-ნი ნინო ბარკალაია მოსკოვის კონსერვატორიაში ატარებს ლექცია-კონცერტების ციკლს, რომლის თემატიკა მოიცავს მუსიკალური ხელოვნების განვითარების უზარმაზარ სპექტრს, სტილურადაც და ჟანრობრივადაც, ბაროკოს ეპოქით დანწყებული, თანამედროვე მუსიკით დამთავრებული, მათ შორის, ისეთ საინტერესო თემაზე, როგორიცაა ტანგო, ბლიუზი, როკენ-როლი კლასიკურ მუსიკაში. სწორედ ამ ციკლის ფარგლებში ნინო ბარკალაიამ გამართა ქართული მუსიკის ლექცია-კონცერტი „ფიროსმანის სტილში“, სადაც შესრულდა ოთარ თაქთაქიშვილის საფორტეპიანო სიუიტა „ქართული მუსიკალური ინსტრუმენტების მიბაძვით“ (რომელთა შორის 2 უკანასკნელი პიესა შესული იყოვიდა 1978 წლის ჩაიკოვსკის საერთაშორისო კონკურსის პროგრამაში), გია ყანჩელის „უბრალო მუსიკა ფორტეპიანოსათვის“ (33 პიესამინიატიურა, დაწერილი 2009წ.), ენრი ლოლაშვილის „Toccatawaltz“. კონცერტი მიყვდა მოსკოვის კონსერვატორიის პროფესორს, ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორს, ირინა სკვორცოვას. ეს გარემოება, უდავოდ

МОСКОВСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ КОНСЕРВАТОРИЯ ИМЕНИ П.И. ЧАЙКОВСКОГО
КОНЦЕРТНЫЙ ЗАЛ ИМЕНИ Н.Я. МЯСКОВСКОГО
 15 сентября ПЯТНИЦА
Встречи в музыкальной гостиной

ВЕЧЕР В ДУХЕ ПИРОСМАНИ
 КАВАЛЕР ИСКУССТВ И ЛИТЕРАТУРЫ ФРАНЦИИ
Нино БАРКАЛАЯ
 ФОРТЕПИАНО
 ВСТУПИТЕЛЬНОЕ СЛОВО – ПРОФЕССОР **И.А. СКВОРЦОВА**

В программе:
Отар ТАКТАКИШВИЛИ
 Сюита для фортепиано (подражание грузинским народным инструментам)
Гия КАНЧЕЛИ
 «Простая музыка для фортепиано» (Российская премьера)
Энри ЛОЛАШВИЛИ
 «Toccatawaltz» (Мировая премьера)

НАЧАЛО: 19.00 | ☎ 495 629-9401 | АДРЕС: Б. НИКИТСКАЯ, 13
 БИЛЕТЫ В КАССАХ МГК. ЦЕНА БИЛЕТА 100 руб. ЭЛЕКТРОННАЯ ПРОДАЖА БИЛЕТОВ НА САЙТЕ МГК: WWW.MOSCONSV.RU
 YAMAHA SIEMENS Промсвязьбанк ТКБ Евроторг Миллениум

სასიხარულო ფაქტად მიგვაჩნია, რადგან მოსკოვის კონსერვატორიაში კი არა, თბილისშიც კი იშვიათად ჟღერს კლასიკოსი ქართველი კომპოზიტორის ოთარ თაქთაქიშვილის საფორტეპიანო ნაწარმოებები, რომ აღარაფერი ითქვას ენრი ლოლაშვილის შემოქმედებაზე. ამ კომპოზიტორმა უკვე დიდი ხანია მოიპოვა საერთაშორისო აღიარება. სამშობლოში კი საზოგადოებისთვის ერთობ ნაკლებადაა ცნობილი.

ვუსურვებთ ქ-ნ ნინო ბარკალაიას მეტსა და მეტ წარმატებებს. ამასთან გამოვთქვამთ სურვილს, რომ უფრო ხშირად გვეწვიოს თბილისში კონცერტებითა თუ ლექცია-კონცერტებით.

მუსიკა ჯეიმს ჯოისის ცხოვრებასა და შემოქმედებაში

ჯეიმს ჯოისი გასული საუკუნის იმ შემოქმედთა რიცხვს განეკუთვნება, რომლებმაც უდიდესი გავლენა იქონიეს XXს-ის მსოფლიო კულტურაზე. ცნობილია, რომ ამერიკელმა ფიზიკოსმა, ნობელის პრემიის ლაურეატმა მარი გელ-მანმა სიტყვა „კვარკი“ აიღო ჯ.ჯოისის რომანიდან „ფინეგანის სამძიმარი“, სადაც ისმის ფრაზა „Three quarks for Muster Mark!“ (რაც დაახ-

ლოებით ასე უღერს „სამი კვარკი მისტერ მარკისათვის“); ჯ. ჯოისის შემოქმედებამ გავლენა მოახდინა ისეთ მოაზროვნეებზე და მწერლებზე, როგორებიც იყვნენ: სემუელ ბეკეტი, ხორხე ბორხესი, აჰმედ რაშდი, ჯონ აპდაიკი და სხვ. ის დღემდე რჩება ინგლისურენოვან მწერალთა შორის ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ მწერლად. 1998 წელს გამოქვეყნდა „Modern Library“-მ შეადგინა სია „უახლესი ბიბლიოთეკის 100 საუკეთესო რომანი“, რომელშიც ჯოისის სამი რომანი შევიდა, მათ შორის „ულისე“ სიაში პირველია, „ხელოვანის პორტრეტი ახალგაზრდობაში“ – მესამე, ხოლო „ფინეგანის სამძიმარი“ – 77-ე; ჟურნალმა „Time“-მა მწერალი შეიყვანა წიგნში „XX საუკუნის 100 გმირი და კერპი“; „ულისე“ კი „თანამედროვე მოდერნისტული მოძრაობის საუკეთესო დემონსტრირებად, შეჯამებად“ აღიარეს.

ჯოისის პოპულარობა საქართველოშიც დიდია. გასული საუკუნის 80-იან წლებში ნიკო ყიასაშვილმა თარგმნა „ულისეს“ რამოდენიმე თავი, რასაც უდიდესი გამოხმაურება მოჰყვა. მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად სრულყოფილად იქნა იგი აღქმული მკითხველთა მიერ, მაინც გამოაგნებელი შთაბეჭდილება მოახდინა ქართველ მკითხველზე და მისი პოპულარობა საქართველოში მას მერე მზარდია. ქართველ მკვლევართა

ჯეიმს ჯოისი თავის ვაჟივილითან, ჯორჯთან ერთად. პარიზი, 1938წ.

მიერ არაერთი შრომა დაინერა ჯოისის შემოქმედებაზე; 2012 წელს „ულისეს“ ნიკო ყიასაშვილისეული თარგმანი შეავსო და სრული სახით გამოსცა ნიკო ყიასაშვილის ქალიშვილმა მაია ყიასაშვილმა.

მიუხედავად ჯოისის ასეთი პოპულარობისა, ალბათ, ფართო მკითხველმა არ იცის ჯეიმს ჯოისის მოღვაწეობის მეორე, და არცთუ უმნიშვნელო მხარე – მუსიკა. მართალია, უცხოურ ლიტერატურაში არაერთი შრომა მიძღვნილი მუსიკის როლზე მწერლის ცხოვრებასა და შემოქმედებაში, თუმცა საქართველოში ძნელად მოსაძიებელია ამ საკითხთა წრით დაინტერესებულ მკვლევართა წრე.

გერმანული წარმოშობის ამერიკელი კომპოზიტორს, ელექტროაკუსტიკური და ელექტრონული მუსიკის პიონერს ოტო ლუენინგს (1900–1996) ახლო ურთიერთობა ჰქონია ჯეიმს ჯოისთან. წლების მანძილზე იგი ციურისში, ჯეიმს ჯოისის „ინგლისელ მსახიობთა კომპანიაში“, მსახიობად და რეჟისორის თანაშემწედ მუშაობდა. ჯოისი და ლუენინგი ხშირად საუბრობდნენ მუსიკაზე. ლუენინგმა გამოაქვეყნა სტატია სათაურით „ჯეიმს ჯოისი... მუსიკოსი?“. სტატია ბევრ საინტერესო ფაქტობრივ მასალას გვთავაზობს.

ჯეიმს ჯოისი შესანიშნავი ტენორი და პიანისტი ყოფილა. იგი გარკვეული პერიოდი თავს ირჩენდა მუსიკის კერძო ვაკვეთილებით – ასწავლიდა სიმღერას. მის მოსწავლეს, 1904 წელს, ბრინჯაოს მედალი აუღია ერთ-ერთ მუსიკალურ კონკურსში.

ჯოისის თავისი დროის ნებისმიერი ჟანრის მუსიკაში ენციკლოპედიური განათლება ჰქონია. განსაკუთრებით უყვარდა და აინტერესებდა იტალიური და ირლანდიური ხალხური მუსიკა. ის ზოგჯერ მღეროდა თომას მურის ირლანდიურ მელოდიებს. გატაცებული იყო XVI–XVIII სს. ინგლისური მადრიგალური პოეზიითა და მუსიკით, კომპოზიტორების ჯონ დოულენდის (1563–1626), უილიამ ბიორდის (1544–1623) შემოქმედებით, ელიზაბეთის ეპოქის სხვა ქმნილებებით. მას შესანიშნავად ახსოვდა თავისი ახალგაზრდობისდროინდელი ირლანდიური, ფრანგული სენტიმენტალური და იუმორისტული სიმღერები. მწერალი ხშირად მღეროდა გიტარის თანხლებითაც. ჯოისის სიმღერას თანამედროვენი შემ-

სიურისი, 19196.

დევნიარად ახასიათებენ: „ეს იყო ნაზავი ირლანდიური შინაარსისა იტალიურ ლირიკულ შინაარსთან, უზადო დიქციითა და გამომსახველი ინტერპრეტაციით“. განსაკუთრებით დამაფრებელი ყოფილა მისი შესრულებით ნანყვეტები გრიგორიანული ქორალებიდან, როგორც ლუენინგი წერს, ჯოისი „ამ დროს რამდენადმე მეფისტოს მოგაგონებდათ, რომელმაც გარკვეულ წარმატებას და სრულყოფილებას მიაღწია თავისი პროფესიის მიღმა“ –ო. ჯოისი თვითონაც წერდა სიმღერებს.

ჯოისის მუსიკალური გემოვნება ორიგინალური იყო. მაგალითად, შვეიცარელი კომპოზიტორი ოტმარ შოკი (Othmar Schoeck. 1886–1957), რომლითაც თავის დროზე ასევე აღფრთოვანებული ყოფილა ჰერმან ჰესე, ჯოისის მსოფლიოში ერთ-ერთ უდიდეს კომპოზიტორად მიაჩნდა. საინტერესოა, რომ 1970 წელს დიდმა გერმანელმა მომღერალმა ფიშერ დისკაუმ ჩანერა შოკის სიმღერები.

ჯოისი ხშირად საუბრობდა XVIII–ის იტალიელ კომ-

პოზიტორებზე, რომელთა არიები და კანცონები ძალიან უყვარდა, მათ შორის არაერთი თვითონაც ჰქონია შესრულებული. მან ციურისის ოპერის მომღერალს, სოპრანო შარლოტა სოერმანს უამბო, რომ ერთხელ საოპერო თეატრში მოსმენაზეც კი გასულა, მაგრამ შთაბეჭდილება ვერ მოუხდენია. შარლოტას სწრაფად მოუგვარებია ციურისის ოპერის გუნდში მისთვის მცირე პარტიების შესრულების საკითხი, მაგრამ ჯოისს ამ „ვაკანსიაზე“ უარი განუცხადებია.

ჯოისი კარგად იყო ცნობილი ციურისის ოპერაში და საკონცერტო დარბაზებში. დონიცეტის, ბელინის და პუჩინის მუსიკით მწერალი ნამდვილ ტკობას განიცდიდა, ხოლო ვერდი მისთვის ფავორიტი იყო. ჯოისს უყვარდა ვერდიზე საუბარი და ხშირად მღეროდა ფრაზებს მისი ოპერებიდან. ზოგჯერ იგი, „ისე, როგორც ბოჰემური გოგონა“, ნოსტალგიით საუბრობდა ძველ ოპერეტებზეც.

ჯოისს არ ჰყვარებია ვაგნერი, ერთადერთი გამოწკლისი „მაისტერზინგერები“ ყოფილა. მწერალი „ტანჰოიზერისა“ და „ნიბელუნგების ბეჭედს“ ხანგრძლივობის გამო ხშირად დასცინოდა. ერთხელ, „ვალკირიის“ მოსმენის შემდეგ, მან სიტყვიერად და მიმიკრიით გააბიაბრუა ეს ოპერა და მასთან ერთად „ტანჰოიზერი“. ამ ხუმრობაში ლუენინგიც ჩართულა, რომელიც განასახიერებდა „ვალკირიის გაფრენის“ რეპეტიციებს ციურისის ოპერაში. მრავალი წელი ეს ნომერი ლუენინგისა და ჯოისის შინაურულ „რეპერტუარში“ რჩებოდა.

ო. ლუენინგის მოგონებებიდან: „ერთხელ, როდესაც ჩვენ ღვინოსა და ყველს მივირთმევდით, ჯოისმა წამიერი ჰაუზის შემდეგ უეცრად იკითხა: „ვინ არის ყველაზე დიდი კომპოზიტორი თუ იცით? მე უხერხულად ვიგრძენი თავი და ვუპასუხე: ჩემთვის ამის თქმა რთულია; მე იმდენი რამ შევასრულე... მე ხომ ნაწარმოებებს ვწერ, ამიტომ ერთ ფავორიტზე ვერ შევჩერდი. ჯოისმა, მისთვის დამახასიათებელი აღშფოთების გამოხატველი გამომეტყველებით განაგრძო: პირველი — პალესტრინა, ხოლო მეორე — შონბერგი.

მე ვერ გავიხსენე შონბერგის მიერ გამართული კონცერტი ციურისში, გარდა ერთისა, როდესაც შონბერგი გამოვიდა ჰანს ჰეუსერთან (შვეიცარიელი კომ-

პოზიტორი და დირიჟორი, ცნობილი თავისი „რუსული რაფსოდით“) ერთად დადაისტების შეკრებაზე. ჯოისს არასდროს არ უხსენებია ისინი. ვვარაუდობ, რომ მან შონბერგზე შეიტყო ფილიპ იარნახისაგან (გერმანელი კომპოზიტორი და პედაგოგი) რომელიც ავსტრიელი კომპოზიტორის დიდი თაყვანისმცემელი იყო. არ ვარ დარწმუნებული, რომ შონბერგის თაობაზე ჯოისის ეს მოსაზრება ღრმა რწმენის საფუძველზე იყო წარმოშობილი, ვგონებ, მას უნდოდა მისთვის საინტერესო საკითხებზე სასაუბროდ გამოეყენებინა“.

ჯოისს ჰყვარებია მუსიკის კონტრაპუნქტული ხერხების ლიტერატურული ინტერპრეტირება და ამას, როგორც ის ამბობდა, თავისი ლიტერატურული მიზნებისათვის იყენებდა. 1919 წლის 18 ივნისს ციურისში სეირნობის დროს თავისი უახლოესი მეგობრისათვის, ჯორჯ ბორაკისათვის (1882–1963. ფრანგი მხატვარი, გრაფიკოსი, სცენოგრაფი, მოქანდაკე, დეკორატორი) უთქვამს: „გასული სამი დღის განმავლობაში მე დავასრულე „იასამანი“ — დიდი სამუშაო; ეს თავი დავწერე მუსიკის ტექნიკური სამუშაოებით. ესაა — ფუგა, თავისი მუსიკალური შენიშვნებით, *rallentando* და ა.შ. „იასამანი“ კვინტეტი წარმოიშობა ისევე, როგორც ჩემთვის საყვარელ ვაგნერის ოპერაში „მაისტერზინგერები“. „იასამანი“ მხოლოდ ერთი ნიმუშია რეჩიტატივის, მე-12 გვერდზე, სიმღერის წინასიტყვაობაში. დანარჩენი რვა ნაწილი ფუგაა კანონით. მე არ ვიცი სხვაგვარად როგორ გადმომეცა მუსიკის ის „მაცდუნებლობა“, რომელიც ულისემ გაიარა“.

მოგვიანებით, როდესაც ჯოისი უკვე პარიზში ცხოვრობდა, მისი ინტერესი მუსიკისადმი კიდევ უფრო გაიზარდა, რაც, ალბათ, განპირობებული იყო მისი ურთიერთობებიდან ისეთ პიროვნებებთან, როგორებიც იყვნენ ამერიკელი ავანგარდისტი ჯორჯ ანთელი (1900–1959), ფრანგი კომპოზიტორები დარიუს მიო (1892–1974) და ერიკ სატი (1866–1925). ანთელს ჩაფიქრებული ჰქონია „ელექტრონული“ ოპერა, რომლის ლიბრეტოშიც სდომებია „ულისედან“ „ციკლოპის“ ეპიზოდის გამოყენება, ხოლო ორკესტრში 30 ელექტრონული ფორტეპიანო, ბარაბნები, ქსილოფონები და სხვა დასარტყამი ინსტრუმენტები. ჯოისი აღფრთოვანებუ-

ლი იყო ამ იდეით, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს ჩანაფიქრი ვერ განხორციელდა.

1919წ., ერთ-ერთ სპექტაკლში, ლუენინგი მღეროდა და დეკლამირებდა პიესის ეპილოგს. მას ჯოისი ავარჯიშებდა დიქციაში. ლუენინგი წერს: „ეს იყო გასაოცარი გამოცდილება... ჯოისმა ჩამახედა ჩვენი ენის განსაკუთრებულ მუსიკალურ და გამომსახველ თვისებებში... ამიტომაც მივწერე მშობლებს: „მე ახლა ვსწავლობ ინგლისურ ენაზე საუბარს“ ...

ლუენინგი წერს: „... ჯ. ჯოისი — მომღერალი.. პიანისტი... კომპოზიტორი... კონფერენსიე... იმპრესარიო — მართალია მან მსოფლიო კულტურაში თავი დაიმკვიდრა როგორც ბრწყინვალე მწერალმა, მაგრამ, ეს ყველაფერიც მისი ნაწილი იყო, და ამ „დამატებით“ კარიერაზე, რომელიც თითქმის ჰქონდა კიდეც როგორც მუსიკოსს, არასდროს უთქვამს უარი. ესაა მისი რთული ცხოვრების ის ასპექტი, რომელიც საკმაოდ თვალნათლივ და ირონიულად ვლინდება მის წერილებში. მეცნიერებმა ამ წერილებში ამოკითხეს ათასი მუსიკალური მინიშნება — მომღერლებისთვის, კომპოზიტორებისთვის, მუსიკალური სივრცეებისთვის და, რა თქმა უნდა, სხვადასხვა ხასიათის სიმღერებისთვის — ბევრი მათგანი ინტეგრალია მისი ლექსებისა და რომანების გააზრებისათვის. მისი წიგნებში ჩანს მუსიკის ღრმა ცოდნა, მიჯაჭვულობა მუსიკისთან, რომელთან ერთადაც იგი გაიზარდა და რომელიც მას თან ახლდა მთელი ცხოვრების მანძილზე.

ჯოისის გამოცდილება მუსიკაში იმდენად განსხვავდება მისთვის დამახასიათებელი კონტრაპუნქტის ინტელექტუალიზაციისაგან, რომ ორი სხვადასხვა ადამიანი გეგონებათ.

ერთხელ ჯოისმა გაივი, რომ ჰანს ციმერმანი, ჩემი სტუდენტი და მოგვიანებით ციურიხის ოპერის დირექტორი, ატარებდა კამერული ორკესტრის კონცერტს, რომლისთვისაც შევარჩიე გლუკის ნაწარმოებები, ფლეიტის სოლოს ჩათვლით ოპერიდან „ორფეუსი და ევრიდიკე“. მოგვიანებით ჯოისმა თქვა, რომ ეს სოლო, არის ყველაზე დიდი მუსიკალური პიესა ოდესმე დაწერილ პიესათა შორის. მან დანვრჩილებით გაიარა ეს პიესა — ფრაზა-ფრაზა, სიტყვასთან მიმართებაში და

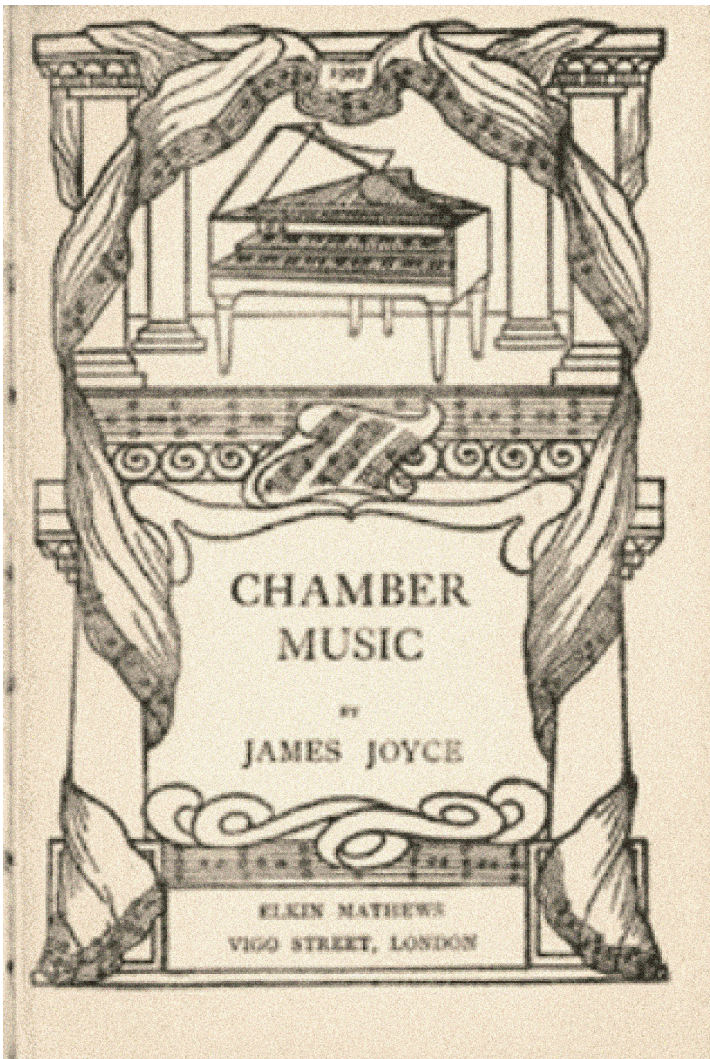
სრინსტი, 1915წ. ჯ. ჯოისის მემორიალური მ. ჰანსის ფოტო

ა.შ. ამ შეხვედრის ბოლოს მუსიკისა და სიტყვის ურთიერთმიმართების შესახებ ბევრად მეტი გავიგე, ვიდრე მანამდე და მის შემდეგ“.

თუ გავითვალისწინებთ ჯოისის მუსიკალურ მემკვიდრეობითობას — მისი მამის, როგორც მომღერლის, თითქმის პროფესიულ ჩვევები, მის შესანიშნავ ხმას და მუსიკალურ ნიჭს, მუსიკალური საკითხების ენციკლოპედიურ ცოდნას და მდიდარ მუსიკალურ გარემოს, სადაც ის იზრდებოდა — არ უნდა გავივიკვირდეს მუსიკის ღრმა გავლენა მისი ნაწარმოებების ფორმირებაზე.

მუსიკა უწყვეტად გასდევს ჯოისის შემოქმედებას. „კამერული მუსიკის“ კრებულში გაერთიანებული ლექსები არ არის მხოლოდ სასიმღერო ლირიკა, რომელიც აქდურებას ელის; თუ წაიკითხავთ ამ ლექსებს ხმამაღლა, სათანადო დიქციით, ემოციით, იგრძნობთ, რომ ეს არის მუსიკის გარკვეული ტიპი. დაწყებული „დუბლინელებიდან“, ყოველ მომდევნო პროზაულ ნაწარმოებში ჯოისი სულ უფრო და უფრო დახვეწილად იყენებს მუსიკას, რომელიც თავის უმაღლეს ფორმას აღწევს „ულისეში“, სადაც მუსიკა თხრობის შემადგენელი ნაწილი ხდება, განსაკუთრებით „იასამანში“.

„ფინეგანის სამძიმარში“, რომლის სათაური ნაუსესებია პოპულარული ბალადის სათაურიდან, არის უამრავი მუსიკალური მინიშნება, რომელიც ისტორიის

ლამსაჰის კრებული „კამერული მუსიკა“, 1907წ. გამოცემა.

უნივერსალურ ვობელენშია ჩაქსოვილი. ჯოისი წერდა: „ეს ყველაფერი ისეთი მარტივია. თუ ვინმეს რაიმე არ ესმის, მან იცით რა უნდა გააკეთოს? — ნაიკითხოს ხმაამალა“.

ჯოისი ცხოვრობდა ეპოქაში, როდესაც ფილოსოფოსების, მწერლების არაერთი თაობა ცდილობდა ჩანვდომოდა სიტყვის საიდუმლო სიღრმეებს. ამიტომაც ჯოისი სიტყვის ხელოვნებას უმაღლეს ხელოვნებად მიიჩნევდა. ჯოისმა მიზნად დაისახა გადმოეცა ქვეყნობიერი სამყარო სიტყვებით. მის მიერ საგულდაგულოდ შერჩეულ სიტყვებში მნიშვნელოვანია ყველაფერი: ფონეტიკური ორგანიზება, სემანტიკური მნიშვნელობა,

მიტოსურ-პოეტური კონტექსტი. სიტყვა არ იყო მისთვის უბრალოდ აზრის გადმოცემის საშუალება, ის ხიბლავდა მას თავისი ჟღერადობით, უფრო მეტიც, სიტყვას ის ზოგჯერ აზრიდან განცალკევებითაც კი იყენებდა (განსაკუთრებით „ფინეგანის სამძიმარში“). ცხადია, სიტყვას მისთვის დამოუკიდებელი ღირებულება ჰქონდა. ჯოისმა თავისი ენის კონცეფცია გამოხატა ნაწარმოებში „შემოქმედი პორტრეტი ახალგაზრდობაში“, სადაც სტივენზე წერს, რომ „*მისი განვითარების ინდექსი განისაზღვრება მისი ენისადმი დამოკიდებულების ხარისხით*“. აქ მუსიკა გმირს თან ახლავს ყველა მნიშვნელოვან ცხოვრებისეულ ეტაპზე.

ცნობილია, რომ ყველა მოდერნისტი მიისწრაფოდა იქეთკენ, რომ სიტყვა სიმბოლოდ ექცია და ამ კუთხით ჯოისი გამონაკლისი არაა; სიმბოლისტებს სურდათ სამეტყველო ენა შეეცვალათ უმაღლესი ენით — მუსიკით — „ნეტარია ის, ვისაც ესმის“.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მუსიკალური ფორმისა და მუსიკალური მატერიის სიტყვიერი მოდელირება ჯოისმა წამყვან მეთოდად აქცია „იასამნებში“ („ულისე“), თუმცა მკვლევარებში დღემდე არ არსებობს ერთიანი აზრი იმაზე, არის თუ არა უშუალოდ მუსიკალური ფორმები მწერლის ნაწარმოებებში (ფუგა კანონით — „იასამნებში“, სიუიტა — „კამერულ მუსიკაში“, რონდო — „პორტრეტში“). მკვლევარები თანხმდებიან მხოლოდ იმაზე, რომ ჯოისმა აავსო თავისი ტექსტი სხვადასხვა ბგერითი ეფექტებით და მუსიკალური ფრაგმენტებით, რითაც მიაღწია მუსიკისა და სიტყვის მაქსიმალურ შესაძლებელ დაახლოებას.

ჯოისი ყოველთვის ილტვოდა ტექსტის მუსიკალური არანჟირებისაკენ, რიტმისა და ემოციის, აზრის დინების პარალელიზმისაკენ; ის იყენებდა ბგერების მუსიკალური ორგანიზაციის ისეთ ფორმას, როგორიცაა ალიტერაცია (ერთი და იმავე მსგავსი თანხმოვანი ბგერების გამოყენება სალექსო სტრიქონში), ასონანსს (ერთი და იმავე ხმოვნის გამოყენება) და ონომატოპეას (ხმაბაძვითი სიტყვები). მის უკან დგას ესთეტიკური პოსტულატი: სიტყვის ხელოვნება — უმაღლესია ხელოვნებათა შორის, უმდიდრესი თავისი გამომსახველი რესურსებით, მას ძალუძს თავის თავში მოიკვას მუ-

სიკა და თავისი საშუალებებით, საკუთარ საფუძველზე სრულყოფილად განახორციელოს ის.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ის გატაცებული იყო XVII ს. ინგლისური მადრიგალური პოეზიითა და მუსიკით. სხვათა შორის, 1904 წელს ის აპირებდა კიდევ ლიუტონითა და შესაბამისი ძველებური რეპერტუარით მონყო საგასტროლო ტურნე ინგლისის სამხრეთში. ჯოისის სიმღერები შეიქმნა მაშინ, როდესაც ის ლიუტნაზე, ვიტარაზე ან როიალზე იმპროვიზაციურებადა. ამიტომ, მწერლის ლექსთა რიტმულ ორგანიზაციაზე გავლენა იქონია არა ფრანგი სიმბოლისტების ესთეტიკურმა აღმოჩენებმა, არამედ ყოველივე ზემოაღნიშნულმა და ასევე, მისმა ირლანდიურმა წარმოშობამ.

ჯოისი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა ტექსტის სმენად ასპექტებს – რიტმიკას, ბგერათრიგს. მისი წარმოსახვა არის უფრო სმენითი, ვიდრე ვიზუალური. ამ თვალსაზრისით ჯოისს თანამედროვე მწერალთა შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს: იმისათვის რომ სრულყოფილად ჩაწვდეს მის ტექსტებს, აუცილებელია ისინი წაიკითხოთ ხმამაღლა.

მუსიკა „ჟღერს“ მის მრავალ ლექსში; „კამერული მუსიკის“ 49 ლექსიდან 23-ში არის მუსიკალური თემა. მაგრამ, ამაში ახალი არაფერია, გარდა იმისა, რომ მის ლირიკას თავისი უბრალოებითა და კომპოზიციური სიმინდით ისევე შეიძლება ეწოდოს ლექსები, როგორც მუსიკა. ჯოისის ექსპერიმენტები განპირობებულია იმ მოსაზრებითაც, რომ სიტყვებს არ ძალუძთ გადმოსცენ გრძნობათა და აზრთა სიმდიდრე, რაც ადვილად ხელეწიფება მუსიკას!

ჯოისის ნაწარმოებთა მუსიკასთან ურთიერთმიმართების საკითხის შესახებ სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს. მავალითად, რობერტ ბოილის აზრით, „ულისე“ განასახიერებს სონატურ ფორმას. იგი პოულობს ჯოისის პროზაში ფუგას კანონით, ლაიტმოტივის პრინციპს და ა.შ. სხვათა მოსაზრებებით კი, მუსიკისაგან ჯოისი სესხულობს მხოლოდ ემოციის გამოხატვისა და ემოციის წარმოქმნის უნარს.

ზაკ ბოუენი იკვლევს იმ მუსიკალურ მახასიათებლებს ჯოისის პროზაულ შემოქმედებაში, რომლებიც დაკავშირებულია მწერლის დამოკიდებულებასთან

საოპერო ხელოვნებასა და ლიტურგიკასთან, როგორ გარდაისახება მუსიკალური მატერია ტექსტურში და რა კავშირშია ეპიზოდები ვოკალურ ნაწარმოებებთან.

მკვლევართა აზრით ჯოისი იყენებს მუსიკალურ ხერხთა სამ ფგუფს: 1) უპირველეს ყოვლისა ის იყენებს პროსოდიულ ხერხებს: გამეორებებს (სინტაქსურ პარალელიზმს), ალიტერაციას, ონომატოპეას (მუსიკალური ბგერწერითობის მსგავსი პროცესი ენაში); პროსოდიულ ხერხებთან ერთად ის მიმართავს ისეთ მუსიკალურ ხერხებს, როგორიცაა: სტაკატო, ფერმატო; 2) მეორე ხერხი დაკავშირებულია მუსიკის სხვადასხვა ასპექტების გახსენების მეშვეობით მის „წარმოქმნასთან“; 3) მესამე და ალბათ, ყველაზე მთავარი – ორკესტრობა მუსიკალური ნაწარმოებების მოხმობით. ეს ხერხი, ძირითადად დაკავშირებულია ჯოისის პროზასთან, კერძოდ, „იასამნებთან“ „ულისედან“, სადაც მკვლევარი ზაკ ბოუენი პოულობს 158 მუსიკალურ ციტატას 47 მუსიკალური ნაწარმოებიდან.

ჯოისისათვის მუსიკა არის არა უბრალოდ ემოციის, კარგად გააზრებული ფორმების, სახეების (რომლებსაც ჩვენ შეგვიძლია შევხვებით, დავინახოთ, გავიგონოთ) გადმოცემის ხელოვნება, არამედ იმ ფანტაზიებისა, რაც ჩვენ ქვეცნობიერში იმალება. ისინი ბუნდოვანი არიან ჩვეულებრივი ენით, მაგრამ მუსიკის წყალობით ისინი იღვიძებიან და შესაძლებლობას გვაძლევენ მათში გავერკვეთ. ასეთი იყო ჯეიმს ჯოისის დამოკიდებულება მუსიკისადმი.

ჯოისი აღმერთებდა მუსიკას. მკვლევართა აზრით, რომ არა მწერლობა, მისგან ბრწყინვალე მუსიკოსი და კომპოზიტორი გამოვიდოდა.

დაბოლოს, ლუენინგი საინტერესო რჩევას აძლევს მკითხველს: „ჯოისი იმისთვის არ წერდა, რომ მეცნიერებს დაულალავად ეპრომათ. ის წერდა განათლებულსა და გართობისათვის“. ეს რჩევა, ალბათ, ქართველმა მკითხველმაც უნდა გაითვალისწინოს.

ლიტ.: “Song and Music in the Works of James Joyce”; Luening Otto “The Odyssey of an American Composer”, New York, 1980; ს. შეინა „ჯეიმს ჯოისი: სიტყვები და მუსიკა“, 2005 და სხვ.

ხშირად მუსიკალური ნაწარმოების დასახელებაზე უფრო მეტი ფანტაზია, ნიჭი და დრო არის დახარჯული, ვიდრე თვით თხზულების შექმნაზე... შედეგად, სათაურისა და მის ქვემოთ განთავსებული მუსიკა, გამოიყურება როგორც მავზოლეუმი კოლოს საფლავზე...

ბოლო დროს თანამედროვე კომპოზიტორების ნაწარმოებები აღფრედ ხიჩკოკის ფილმების საუნდტრეკის მოთხოვნას უფრო პასუხობენ, ვიდრე კონცერტზე მოსული მსმენელის მოლოდინს.

ლიტერატურულ, კერძოდ კი პოეტურ წრეებში არის კომპოზიტორებისათვის შესაძური ტერმინი – „გრაფომანი“. კომპოზიტორ-გრაფომანების რაოდენობამ მიაღწია კრიტიკულ ზღვარს და მათი ინდენტიფიკაცია შეუძლებელია. მათ მოირგეს „კომპოზიტორის“ წოდება და გრიპის ვირუსით ვრცელდებიან... საფრთხე კი ის არის, რომ „გრაფომანი“ – უნიჭოა და აუცილებლად თავისას გაიტანს. ის დაჩაგრავს ტემპარიტ კულტურას.

როცა ჩვენი მომავალი საოპერო სცენის ვარსკლავები კონსერვატორიაში საგნად „ქველმოქმედების საფუძვლებს“ ვადიოდნენ, ალბათ გამორჩათ რომ ასეთ აქციებს ეკონომიკური ეფექტი მეტი ექნებოდა, თუ უცხოეთში მათ მიერ ჩატარებული ღონისძიებებიდან სამშობლოში ჩაირიცხებოდა თანხა. საქართველოში კი ჩატარებული საქველმოქმედო კონცერტი უფრო „სოფლის შენობას რა უნდა“-ს ნაგავს.

საკონცერტო პროგრამაში ეწერა „პირველი შესრულება“, მაგრამ დარბაზში ყველას ესმოდა რომ „ისტორიული“ უკანასკნელი შესრულების დამსწრეები არიან...

ახალ ნაწარმოებაში ფლაჟოლეტების სიმრავლემ ინსტიქტები გააღვიძა და სცენისკენ აღგზნებული კოლოები გაემართნენ... საბრალო შემსრულებლები!..

ნაკუჩოები

ალექსანდრე მნარიაშვილი

ბოლო დროს კომპოზიტორებში გახშირებული ტენდენცია შეფუთონ თავისი მუსიკა რელიგიური თემატიკით, ემპაკურ ხერხს უფრო ჰგავს – მუსიკალური მასალის სიმნიერის კომპენსირება მაღალფარდოვანი ზეტექსტით მოახდინონ... ამით ხელს უწყობენ არა „თეიმის“, არამედ ახალი ცნების – „მუსიკალური ათეიზმის (!)“ დამკვიდრებას.

დროა კანონი „მომხმარებელთა უფლებების დაცვაზე“ ვავრცელდეს ზოგიერთი კომპოზიტორების ნაწარმოებებზე შტრიხკოდით: ქვეყნის მაჩვენებლით, შემადგენელი ინგრედიენტების ჩამონათვალით, მაგალითად: გენმოდიფიცირებული ჟღერადობა, სხვისი მუსიკის კომპონენტების (როგორც გემოს გამაძლიერებელი), დისონანსების მაღალპროცენტიანობა (როგორც „შემასქელებელი“), უნიჭობის კონსერვანტები და კალორიულობა, ანდა ეტიკეტზე წარწერა – მუსიკა სრულიად დიეტურია!

კაპიტალისტური წყობის პრინციპი – საქონელი, ფული, საქონელი – ჩვენთან კარდინალურათ შეიცვალა. მუსიკა, ფული, მუსიკა – არარეალურია. საქართველოში მუსიკაში (ან ხელოვნების სხვა დარგში) მოღვაწეობს ის, ვისაც აქვს სერიოზული სახსრები, შედეგად მახინჯ ფორმებს ვღებულობთ: კულტურულ სივრცეში ბოტოქსით და ფულით გაბერილი პოპულარობა ჩქეფს!

ნონსენსი! საქველმოქმედო აქციებს ატარებენ მხოლოდ

ფსახე

ხელოვანები – საზოგადოების ყველაზე დაჩაგრული და უმწეო ფენა!

როგორც კი გავაცნობიერეთ, რომ თანამედროვე შოუბიზნესში კრიტიკა ჰიარის და რეკლამის ნაწილია, ის გაქრა საზოგადოებრივი სივრციდან და მხოლოდ ტკბილ ალფთოვანებას ვაგებებთ ნებისმიერ კულტურულ მოვლენას. ამ ტკბილეულობებზე გაზრდილი კულტურა დაავადდა შესაბამისი ავადმყოფობი – დიაბეტით!!!

სოდომი და გომორი განადგურდნენ არა იმიტომ რომ იქ პოლიტიკურ-ეკონომიკური კრიზისი, უმუშევრობა და ნუბოტიზმი იყო, არამედ მორალურ-ეთიკური, ანუ კულტურული კრიზისი... ის, რაც დღეს ხდება ჩვენ საზოგადოებაში ითხოვს სასწრაფო რეანიმაციულ მოქმედებებს, კულტურულ ადრენალინს!

მუსიკა არ არის სიჩუმის შევსება ხმაურით არამედ, ამ ხმაურის ორგანიზებაა სიჩუმის ალტერნატივაში. კომპოზიტორის როლი თაპიორის ფუნქციამდე დავიდა, ანუ სხვათა ქმედებისათვის ფონის შექმნით შემოიფარგლა, რაც უკარგავს ხელოვნების სტატუსს. კედელზე დაკიდებული ნახატი, ამავე კედელზე გაკრულ შპალერს უნდა სჯობდეს...

„როი-«* 78 9 *% %.....4 № ჯდ:..... ;?!, 5““ ჟა ><><
Σ ∞ ≠ {x} !“ – ეს არის ჩემი პასუხი და რჩევა იმ

კომპოზიტორებისთვის, ვისი შემოქმედებაც „თანამედროვე“ სანოტო დამწერლობას ეყრდნობა და რომლებიც კლასიკური ინსტრუმენტებისათვის ალტერნატიულ ჟღერადობას იყენებენ... ბოდიში ჩვენ მკითხველთან „მორზეს ანბანისთვის“, მაგრამ იძულებული ვარ ამ ტიპის კომპოზიტორებს, ლოგიკისამებრ, მხოლოდ მათთვის გასაგებ ენაზე მივმართო...

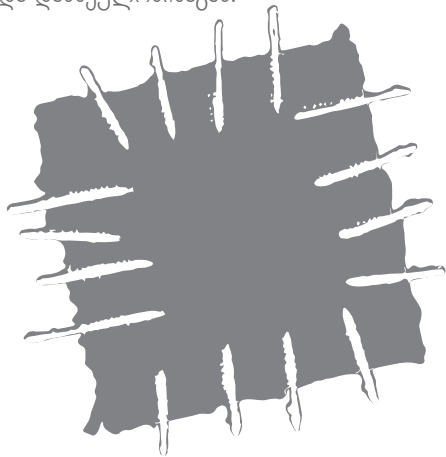
როცა მთელ მსოფლიოს გლობალური დათბობა ემუქრება, საქართველოში, თითქმის ყველა სფეროში, უკვე მძვინვარებს გლობალური დათბობა, გლობალური დათრობა, გლობალური დათვობა...

უცნაურია... სიმღერა 50%-ით მელოდიისაგან, 50%-ით ლექსისაგან შედგება, მაგრამ... მიიჩნევა მუსიკად და არა ლიტერატურად????!! იმ ნახევარშიც მელოდიის გაყდერებაში წვლილი შეაქვს არანჟირების ოსტატს და ხმის რეჟისიორს... შედეგად ჩვენთან ფესვი დაიდეს „კომპოზიტორებმა კუბურ ფესვში“.

პოპი და როკი მყარად ჩაჯდნენ სტილისტურ და ჰარმონიულ ჩარჩოებში, ჯაზი – კვადრატში, ალტერნატიული მუსიკა გახდა უალტერნატივო და ავანგარდი თავისი ესთეტიკით უკვე იხრება რეტროში..... დღეს მხოლოდ აკადემიური მუსიკა არის სრულიად თავისუფალი, ეს აძლევს ამ ჟანრის განვითარებას უნიკალურ შანსს, რაც უნდა გამოიყენოს და რამაც უნდა გამოიყვანოს სტაგნაციისა და დაბნეულობისაგან.

რუსეთში პირველად გამოიცა სერგეი პროკოფიევის „დღიურების“ სამეტომეული (მუსიკალური გამოცემლობა „კლასიკა-XXI“). ს. პროკოფიევის „დღიური“ მოიცავს კომპოზიტორის ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს პერიოდს – 1907-1933წწ. რევოლუციისა და ემიგრაციის პერიოდში ის მუდმივად წერდა დღიურებს, მაგრამ სამშობლოში დაბრუნებისას ვერ გაბედა ჩანაწერების წამოღება. სსრკ-ში დაბრუნების შემდეგ პროკოფიევმა საბოლოოდ უარი თქვა ჩანაწერებზე და აღარ აწარმოებდა დღიურს. დღეს გამოცემულია არა მხოლოდ კომპოზიტორის მუსიკალური ნაწარმოებები, არამედ ავტობიოგრაფია, მოთხრობები, 2000-იანი წლების დასაწყისისთვის კი ხელმისაწვდომი გახდა მისი დღიურები, რომელთა გაშიფვრაზე, კორექტურასა და ტექსტის მომზადებაზე მუშაობდნენ მისი შთამომავლები. სამეტომეული მოიცავს ახალ ილუსტრაციებს, რომელთა უმრავლესობა ქვეყნდება პირველად. გამოცემას ერთვის ანონიმურ სახელთა, მუსიკალურ თხულებათა და პროკოფიევის ჩანაფიქრთა საძიებელი. „მე რომ კომპოზიტორი არ ვყოფილიყავი, ალბათ, მწერალი ან პოეტი ვიქნებოდი“ – ამბობს პროკოფიევი.

პოლ მაკარტნი და რინგო სტარის ახალი ალბომის შესაქმნელად გაერთიანდნენ. ლეგენდარული ჯგუფის “The Beatles”-ის ეს ორი წევრი

უკანასკნელად 2010 წელს, რინგო სტარის ალბომის “Y Not”-ის ჩანერის დროს შეხვდნენ ერთმანეთს, სადაც პოლი ასრულებდა ცალკეულ ვოკალურ პარტიებს და უკრავდა ბას-გიტარაზე. ჯგუფი “The Beatles” 1970 წელს დაიშალა და მას შემდეგ კოლექტივის თითოეული წევრი დაკავებული იყო მხოლოდ სოლო პროექტებით, თუმცა ყველა ამ პროექტების წარმატება, მხოლოდ ფერმკრთალი გამოძახილი იყო ლეგენდარული ჯგუფის წარსულ წარმატებასთან შედარებით.

უნგრელი კომპოზიტორი დერდ კურტაგი, რომელსაც 2017 წლის 19 თებერვალს 91 წელი შეუსრულდა, და მისი მეუღლე, პიანისტი მარტა კურტაგი, ბორლეტი-ბუიტონის ფონდის პრემიით დაჯილდოვდნენ. ჯილდო მიენიჭათ მსოფლიო მუსიკალურ კულტურაში შეტანილი წვლილისათვის და ხანგრძლივი თანამშრომლობისათვის. დერდი და მარტა კურტაგები უკვე 70 წელია დაქორწინებულნი არიან. ბორლეტი-ბუიტონის ფონდი დაარსდა იტალიელი მენარმის ფრანკო ბუიტონის მიერ 2002 წელს. ის მიზნად ისახავს კულტურის მოღვაწეების ხელშეწყობას და ახალგაზრდა ნიჭიერი მუსიკოსების დახმარებას.

26 თებერვალს „ლა სკალამ“ საქველმოქმედო აქცია გამართა. წარმოადგინეს ვერდის „ტრაავიატა“, დი-

რიჟორი: ნელო სანტი; მთავარ პარტიებს ასრულებდნენ: სოპრანო – აილინ პერეზი, ტენორი – ფრანჩესკო მელი და ბარიტონი ლეო ნუჩი. ბილეთების გაყიდვიდან შემოსული მთელი თანხა მოხმარდება სოციალური პრობლემების მოგვარებას, კერძოდ კი, მიწისძვრისგან დაზარალებული სკოლების და საბავშვო დაწესებულებების, საბავშვო სპორტული კომპლექსების აღდგენას. ამჟამად საუბარი მიდის „ლა სკალას“ რეპერტუარში „ტრაავიატას“ 1990 წლის დადგმის აღდგენაზე, რომელი სახელგანთქმულმა რეჟისორმა ლილიანა კავანიმ განახორციელა.

„ბრიტანული ორკესტრების ასოციაცია“ ჩაატარა კვლევა, რომელმაც ცხადყო, რომ წამყვანი ბრიტანული ორკესტრების მსმენელთა აუდიტორია იზრდება, მაშინ, როდესაც ბრიტანული ორკესტრებს თანხები აკლდებათ. ბრიტანულმა ორკესტრებმა გაზარდეს საგანმანათლებლო მუშაობა 35%-ით და მოიზიდეს 900 000 მოზარდი თუ ახალგაზრდა. მაგრამ, აუდიტორიის ზრდამ არ უზრუნველყო შემოსავლების ზრდა, პირიქით 5%-ით დაიკლო, აგრეთვე დააკლდათ სახელმწიფო სტრუქტურების მხრიდან დაფინანსება. აუდიტორიის გაზრდას კი ხელი შეუწყო ბილეთების გაიფუძვამ, ღია ცის ქვეშ უფასო კონცერტებმა. „ორკესტრების ბრიტანული ასოციაციამ კიდევ ერთ მნიშვნელოვან დასაკვანძვე მივიდა – ბრიტანული ორკესტრების მსახიობების ხელფასების 20% ეკრო-

კავშირიდანა და 6 მილიონ ევროზე მეტი სწორედ ევროკავშირის ქვეყნებში საკონცერტო ტურებიდან შემოდიოდა. „ბრეკსიტის“ მიღების შემდეგ ასოციაცია ელოდა კიდევ ასეთ სირთულეებს. ასოციაციის ხელმძღვანელობამ გასული წლის ივლისში, „ბრეკსიტის“ მიღების შემდეგ, კიდევ განაცხადა: „ჩვენ ვვჭირდება ახალი ხელმძღვანელობა, რომლებიც ორკესტრებს, ხელოვანებს მისცემს გარანტიას, რომ თავისუფლად გადალახავენ ევროკავშირის ქვეყნების საზღვრებს“.

ისტორიის უცნაურობა – წელს, გაზაფხულზე, მსოფლიოს ორ უდიდეს ორკესტრს: ვენის ფილარმონიულსა და ნიუ-იორკის ფილარმონიულს დაარსებიდან 175 წელი უსრულდება. ორივე ორკესტრი ამ თარიღთან დაკავშირებით კონცერტს გამართავს ნიუ-იორკში და აღნიშნავს საიუბილეო თარიღს. ამასთან, მანჰეტენის კულტურულ ფორუმზე გამოიფინება მათ არქივებში დაცული უნიკალური მასალები.

ორივე ორკესტრმა პირველი გამოსვლა გახსნა ბეთჰოვენით: 1842 წლის 28 მარტს შედგა ვენის ფილარმონიული ორკესტრის პირველი კონცერტი, სადაც შესრულდა ბეთჰოვენის №7 სიმფონია, ხოლო ნიუ-იორკის ფილარმონიულმა, ამავე წლის 7 დეკემბერს, შესრულა ბეთჰოვენის №5 სიმფონია, პროგრამაში კი ეწერა: „უდიდესი სიმფონია დო მინორში“.

2017 წლის 28 მარტს, ვენაში, „მუსი-

კის სახლში“ (Haus der Musik) გაიხსნება კულტურული ფორუმი: „ვენა და ნიუ-იორკი – ორი ფილარმონიის 175 წელი“.

2017 წლის 6 მარტს, პეზაროში, 90 წლის ასაკში, გარდაიცვალა გამოჩენილი დირიჟორი, მუსიკოლოგი ალბერტო ზედა. მესატრო მრავალი წლის მანძილზე როსინის ფესტივალის მუსიკალური ხელმძღვანელი იყო. ამის გარდა, ა. ზედა ჰუნდელის, ბელინის, დონიკეტის მსოფლიოში აღიარებული ინტერპრეტატორია. ა. ზედა დაიბადა 1928 წელს, მილანში. ის სწავლობდა ისეთ მესატროებთან, როგორებიც იყვნენ ანტონიო ვოტო და კარლო მარია ჯულინი. ზედას დებიუტი შედგა 1956 წელს, მილანში, როსინის ოპერით „სევილიელი დალაქი“. ა. ზედა მუშაობდა მსოფლიოს ისეთ პრესტიჟულ საოპერო თეატრებში, როგორებიცაა კოვენტ-გარდენი (ლონდონი), ლა სკალა (მილანი), ვენის სახელმწიფო ოპერა, მეტროპოლიტენ ოპერა (ნიუ-იორკი), გერმანიის უდიდესი საოპერო თეატრები. მრავალი წლის მანძილზე იყო მარტინა-ფრანკას (იტალია) მუსიკალური ფესტივალის ხელმძღვანელი. აქ მან უამრავი დადგმა განახორციელა, რომელთა შორისაა: როსინის „სევილიელი დალაქი“ (1982), „სემირამიდა“ (1986), ბელინის „პურიტანები“ (1985) და სხვ. მისი მოღვაწეობის უმთავრეს საქმედ კი როსინის ფესტივალი (პეზარო) იქცა. 1992-93 იგი ლა სკალას სამხატვრო ხელმძღვანელია. ა. ზედა არა-

ერთხელ იყო მინგუელი როგორც დირიჟორი ფესტივალში „როსინი ბად-ვილდბადში“ (გერმანია). 2000 წელს ა. ზედა გახდა გერმანიის როსინის საზოგადოების საპატიო წევრი. გამოცემულია მესატროს უამრავი ჩანაწერი, როგორც სტუდიური, ისე ცოცხალი შესრულებით. 1969 წელს მან მოამზადა როსინის „სევილიელი დალაქის“ სამეცნიერო აკადემიური გამოცემა. აგრეთვე ოპერების – „ქურდი კაჭკაჭი“ (1979), „კონკია“ (1998), „სემირამიდა“ (2001) – გამოცემები. ა. ზედამ დიდი როლი ითამაშა როსინის თხზულებების სრული კრებულის გამოცემაში.

მესამე რეიხის ვარსკვლავი მარიკა როკი, იყო საბჭოთა ჯაშუში – ამტკიცებს ბრიტანული გაზეთი „გარდიანი“. გამოცემლობის რწმუნებით, მარიკა როკი, რომელსაც ორი წლით შეეზღუდა სამსახიობო საქმიანობა ნაცისტებთან აშკარა სიახლოვის გამო, სინამდვილეში 1940 წლიდან მუშაობდა აგენტურულ ქსელში, რომელიც სსრკ-ს გადასცემდა ფაშისტური გერმანიის საიდუმლოებებს. როგორც გაზეთი იუნყება, ქსელში 35 აგენტი მუშაობდა, რომელთა შორის იყო მარიკა როკის მეუღლე, კინორეჟისორი გეორგ იაკობი. საბჭოთა კინოკორანებზე გერმანული კინოკომედიის „ჩემი ოცნების ქალიშვილი“ (1944) გამოსვლის შემდეგ, მარიკა როკმა უდიდესი პოპულარობა მოიპოვა სსრკ-შიც.

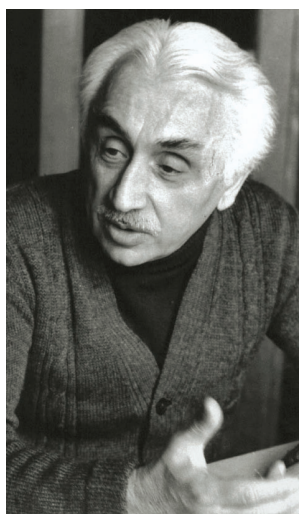
SUMMARY

THE DATE

Rusudan Kutateladze

Sulkhan Nasidze – 90

This year, on 17th March is the 90th anniversary since the birth of the famous Georgian composer, the pianist, teacher, musical-public figure, the laureate of Rustaveli and USSR State premium – Sulkhan Nasidze, who left the distinguished trace in the Georgian

music, created many unforgettable musical works and enriched the national music. He left us the rich inheritance: 10 symphonies, ballets, instrumental concerts, chamber-instrumental, chamber-vocal, choir, romance works etc. There are sayings by the colleagues and well-known Georgian composers in the article. The

author of the article, Rusudan Kutateladze in 2007 published the first monograph by Sulkhan Nasidze – “The Sun will Rise Again”. Sulkhan Nasidze’s Life and Creative Work”, which is the only monograph to-day, though his inheritance is constantly the subject of theoretical research.

GEORGIA AND EUROPE

Anzor Shomakhia

Georgian Gift has Conquered Whole Europe

82

The Georgian Nation has Appreciated it as the Best Phenomenon of the Year

In the article the author tells us about the triumphal

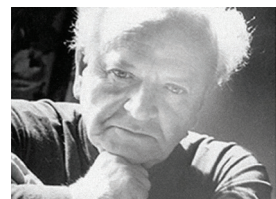

European tour of the well-known English-Georgian singer Ketu Melua and Gori Women’s Chamber Choir (under the leadership of Teona Tsiramua): Germany, France, Holland, Denmark, Poland, Switzerland, Belgium, England. A. Shomakhia, who at the same time is the consultant of the above said choir, follows the cycle of the concerts. He remarks that this project has been approved in many countries of Europe, it has been success on radio and television. The final concert was held at Tbilisi Opera Theatre, the songs from the album “In Winter” were performed. The singer Ketu Melua, the inspirer of this project was awarded with the “Order of Dignity” by the President. The project was the winner of the nomination “The Most Significant Phenomenon of the Year”.

NEW PUBLICATIONS

GulbatToradze

RusudanKutateladze

Manana Kordsaia
Alexi Matchavariani
Der Komponist
und seine Zeit

In 2016, in the competition announced by the Ministry of Culture and Monument protection of Georgia “The Best Work in Musicology” the premium

was given to the musicologist Dodo Gogua for the work “The Georgian Music and Musicians of the XX Century” and to Svetlana Ketsba for the work – “The Memory of Heart”. We offer the reader the reviews of the above mentioned publi-

cation. Gulbat Toradze’s article “The Excellent Book” is dedicated to the first book and “Two Historical Facts of the Georgian Musical Culture” refers to the second one, in which R. Kutateladze writes also about the monograph (“Der Komposit und Seine Zeit”) by the avtor of the book, Manana Kordzaia. The latter is dedicated to the Georgian classic, the composer Alexi Machavariani.

THE LACK

Irina Chkhartishvili

The Monk Philaret called her “Iichka”

(To Ia Paatashvili’s Memory)

Recently the remarkable musician, pianist and teacher, the associated professor of V. Sarajishvili State Conservatoire – Ia Paatashvili passed away. The colleagues

and friends: the prof. Tsitsi Tavkheldize, Galina Sulakvelidze, Tsira Kamushadze, Guliko Kariauli, David Peikrishvili tell about Ia Paatashvili in the given article.

THE PAGES OF HISTORY

Ketevan Gogoladze

The History of Batumi Catholic Church and Aristide Cavaillé-Colly Organ

The author of the article tells us about the history of the organ of Batumi Catholic Church, which was the unique instrument by the famous French master’s Aristide Cavaillé-Colly (1811-1899) firm. There were only two organs of this firm on the territory of the Soviet Union – in Moscow and Batumi and these were the last organs of this firm because it ceased its existence in 1899. The article tells us about that Soviet repressive “machine” and political cataclysm the victim of which was Aristide Cavaillé-Colly’s unique organ.

THE FOLKLORE ENSEMBLES

Ekaterine Kazarashvili

Adilei and . . .

The article tells us about the ensemble “Adilei”. Some years ago, the love of the songs and friendship united the boys and since 2012, the ensemble “Adilei” of these boys was formed. The ensemble has been on a tour in Italy, Germany and USA and everywhere it has been

SUMMARY

approved. The interviews of the leader of the ensemble Demetre Kiria and its members – Giorgi Khukhu-

naishvili and Sandro Natadze are given in the article. The respondents speak about the current processes in the ensemble.

THE TRACE

Aleksi Shanidze

The Noble Left of the Great Teacher

The article is dedicated to the 110 anniversary since the birth of the brilliant representative of the Georgian piano pedagogics, prof. Vanda Shiukashvili. At the concerts dedicated to this date, Mrs. Vanda's pupils together with the pupils of their class appeared before the listeners. These are: Revaz Tavazde, Nutsa

Chirakadze and the teacher of Z. Paliashvili Central Musical School – Manana Baratashvili. The author gives the high appreciation of these concerts. The interviews with the pianist-teachers R. Tavazde and N. Kasradze are given in the article.

THE FOLKLORE

Giorgi Kraveishvili

Zurab Tandilava as one of those Who Takes Care of the Folk Music

The article tells us about Zurab Tandilava (1929-1995), a Lazi (from Sarpi) folklorist (the linguist). The author considers that the works by Zurab Tandilava are significant not only from linguistic but

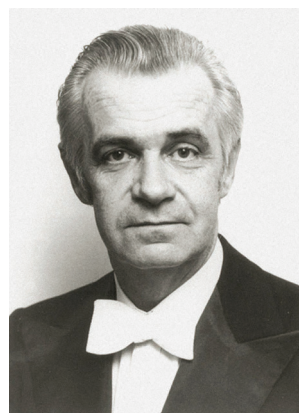
in some cases from musical point of view because if not Zurab Tandilava there probably would not be any records of Lazuri and Meskhuri songs in the archive of Niko Berdzenishvili Research Institute. The author reviews Z. Tandilava's records, his ideas on this or that question and thinks that though considerations of the in researcher are sometimes debatable, his merit in the research of the Georgian Folklore is great.

REMEMBRANCE

Rodam Jandieri

The Unforgettable Performers of the Violin . . .

The violinist Rodam Jandieri has known many Georgian and foreign musicians, she has listened to the leading figures of the violin school. In the article she recalls such violinists as: Igor Bezrodny, Boris Goldstein, the American violinist, famous all over the world

– Isaac Stern, the Italian violinist Ruggerio Ricci, David Oistrakh and Leonid Kogan. The author recalls the coryphaeus of the violin school Jascha Heifetz and remarks with regret that she had no possibility to listen to him because after the revolution, in 1919, his teacher Leopold Auer took him to America together with his other pupils.

THE MUSICAL MUSEUM

Sopo Kotrikadze

The Working Meeting of the Musical Museum and Collection Association

In 2016, on the 21-23 September in Tbilisi the XII working meeting of the above said association was held. The association is the international organization, which was founded in 2009 and the musical museums of the post-Soviet and Western Europe are associated in it.

The arrangement was held by the organizing of the Georgian Folk Song and Instruments State Museum and ICOM Georgian National Committee. The author offers the reader the interviews with the President of the Association of Musical Museum and Collections Mikheil Brizglov, the director of the Georgian Folk Song and Instruments State Museum – Revaz

Kotrikadze, with the director of the Museum of History of Tbilisi State Conservatoire Marine Chikhladze and the director of Kemerovo Museum of Fine Arts Larisa Mizina.

THE BALLETT

Tamar Meskhi-Modebadze

The First Georgian Prima-Ballerina

Lili Gvaramadze

The article is dedicated to the first prima-ballerina, the honored Mrs. Lili Gvaramadze, the People's Artist. Her biographical creative work and unforgettable roles performed by her are reviewed in the article. Odette-Odellie in "Swan Lake", Chelita in

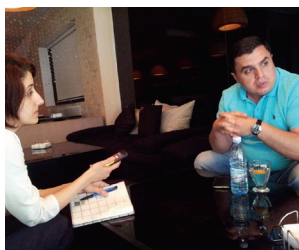
"Don Quixote", Manizhe in "Mountain Heart", Fire-Bird in "Humpbacked Foal", Svanilda in "Coppelia", Tsiala in "Maltakva", Tao-Hua in "Red Poppy" etc. In the article Mrs. Lili Gvaramadze's merit in the study of the phenomenon of the Georgian dance is remarked; she was the first prima-ballerina, who maintained a thesis in the sphere of choreography.

THE INTERVIEW

Mariam Sherozia

Folklore – National Wealth!

The interview with the Georgian choragus, the singer, the leader of the ensemble "Lashari" – Giorgi Ushikishvili, refers to the problems in the Georgian musical folklore, namely: the problems of the performance, the

question of improvisation in the performance, pseudo-folklore pieces, the question of popularization of folklore, the financial problems etc.

GEORGIA AND EUROPE

Georgian Music in French Raccourcir

**The New Disk “Memories of the Travel” . . .
by the Quartet “Arpejione”**

The fine Georgian musician, the viola player Tato

(Archil) Kharadze has been playing for almost 20 years in the quartet “Arpejione” of the

“French Association of the Quartet Lovers”. (the first violin – Isabel Flor, the second violin – Nicola Rislin, the viola – Archil Kharadze, the cello – Alexander Chijavadze). It is pleasant that the French quartet “Arpejoine” often performs the Georgian music for the foreign ensembles and, it is clear that the desert of the Georgian musician is great. In 2017, this year, “Arpejoine” has released a new CD. The quartet traditionally has recorded the musical works by the Georgian composers together with the world classic. It may be said that the whole disk is dedicated to the Georgian professional music: together with the #8 Quartet by Shostakovich, Mikheil Odzeli’s #3 Quartet, the Miniatures (6) by S. Tsintsadze, “The Light and the Dark” for the string Quartet by Gia Kancheli and the Quartet #10 by S. Tsintsadze are sounded in the disk, which is followed by the annotation of the French musicologist and the biographies of the composers.

FROM THE REGION

Kakha Tsabadze’s Creative Evening in Tskaltubo Music School

Teimuraz Kobakhidze Music School, which has existed in Tskaltubo for 58 years is one of the distinguished schools living the active life: here are piano, vocal, orchestral, folklore departments. Every year the gifted pupils from all departments take part in the Republic or International Competitions and Festivals. There are pupils who are laureates, have medals and they are the winners in various nominations. The holding of the creative evenings of the Georgian composers have

become the tradition of the school. Recently the composer Kakha Tsabadze has warmly been welcomed at the school, which is connected with the Jubilee date. At the creative evening the pupils and the teachers performed the piano plays, songs and orchestral musical works by the composer.

THE CASE N

Mzia Japaridze

“I lived for art, I lived for love . . ., why, why Lord”..

The rubric about the Georgian and the repressed musicians, the victims of the Soviet regime is being continued. This time, the article is dedicated to the prima

soprano of Prague and Tbilisi Opera – Melania (Amalia) Vol-Levitska-Eliava, who was sentenced to be shot in 1937 together with her husband, the well-known scientist, microbiologist, bacteriologist – Giorgi

Eliava (Tbilisi Institutes of Bacteriophage, Microbiology and Virology are named after him).

The wife and the husband were arrested with the diversion – espionage activity accusation. They were rehabilitated on 22.08.1957 because there were no signs of crime. The author tells the reader about their tragic fate in the Soviet repressive system.

EDUCATION

The Meeting with the Young Performers

In Georgia of today it is difficult to attract and arise the wish in children towards musical art because in the country, which is economically poor, where there are problems with financing the art, the young people have less motivation for study, though there are the teachers who have done their bit to arise interest in the children towards professional music. The article is dedicated to the music studio (at 24th secondary school) concert of the pupils held at Vakhtang Chabukiani Home-Museum and Mirza Gelovani Library. The participants of the first school were: Nato Okropiridze’s piano class, the pupils of the vocal studio

(the leader Marina Gediashvili) and choreographic group “Tsisartkela” (the leader Tamar Tsvariani) as for second one only Nato Okropiridze’s pupils took part in the concert.

MUSIC AND LITERATURE

Material prepared by

Music in James Joyce’s Life and Work

“Ulysses” by James Joyce, translated by Niko Kiasashvili in the 80’s of the previous century, made a great impression on the Georgian reader and its popularity has been increasing since then. Georgian specialists of literature have written several works on Joyce’s creative work. A short time ago Niko Kiasashvili’s daughter published a complete translation of “Ulysses”. In spite of such popularity of James Joyce, many people may not know that he had another side of activities, and that it is music.

The publication tells us how important music was for James Joyce. Also the importance and the role of music in his creative work are discussed and in the first place in “Ulysses”. The reminiscences of the American composer, the pioneer of electro-acoustic and electronic music Otto Luening are used in the material, also Svetlana Shein’s work “James Joyce’s Words and Music”.

A CD enclosed with the magazine contains a sound track for each feature. Since its format is insufficient for all the details: the titles of the pieces and features and performers, only the title of a musical piece and the page of the corresponding article are specified. Here is a complete list of the CD recorded material:

1. Sulkhan Nasidze: Concerto for Violin, Cello and Chamber Orchestra. Georgian Chamber Orchestra. Liana Isakadze, violin and conductor; Eldar Isakadze, cello: "Studio I des Bayerischen Rundfunks", 1992 (feature: "Sulkhan Nasidze – 90". page: 2);
- 2-3. a) Lennon/McCartney, "Because"; b) Joseb Ketchakmadze "Soplad Stirian Kalebi". Performed by "Gori Women's Choir" (feature: "Georgian Gift has Conquered Whole Europe The Georgian Nation has Appreciated it as the Best Phenomenon of the Year", p.: 6);
4. "Kobulehuri Naduri". Performed by the Folklore Ensemble "Adilei". Zoe Pere's record (feature: "Adilei and...", p.: 31);
- 5-6-7. a) Lazuri Lyrical Song recorded in 1989-90 in Lazeti, in the village of Abu, Findikli district; recorded by Zurab Tandilava; b) Lazuri Lyrical Song recorded by Zurab Tandilava in Lazeti in 1989-90 in Lazeti; c) The Song accompanied by Sazi (Baghlami) recorded with Muhajir Kobuletelebi in Kabadagi Patsa district by Zurab Tandilava and David Khakhutaishvili. Played by Ekrem Bezhanidze, the singer Khudaver Shavishvili (feature: "Zurab Tandilava as one of those Who Takes Care of the Folk Music", p.:);
8. "Kakhuri Mravalzhamieri". The soloists Giorgi Ushikishvili, Giga Mekerishvili (feature: "Folklore – National Wealth!", p.: 38);
- 9-10-11. a) S. Tsintsadze. "Miniatures" №7; b) S. Tsintsadze. "Miniatures" №11; c) Mikheil Odzeli. Quartet №3. Performed by the French String Quartet "Arpeggione". The first violin – Isabel Flory, the second violin – Nicolas Risler, the viola – Archil Kharadze, cello – Aleksandre Chijavadze. Recorded in 2017 (feature: "The New Disk "Memories of the Travel"... by the Quartet "Arpejione", p.: 55);
- 12-13-14-15-16. Kakha Tshabadze. The cycle of piano plays for the children "The Meeting with the Heroes of the Fairy-Tale". Performed by Eka Jaiani (feature: "Kakha Tshabadze's Creative Evening in Tskaltubo Music School", p.: 57);
17. Giacomo Puccini, Tosca's air "Vissid'Arte" from the opera "Tosca". Performed by Amelia Vol-Levitska-Eliava (feature: "I lived for art, I lived for love..., why, why Lord", p.: 59).

The editorial board

Editor-in-Chief: MIKHAEL ODZELI
Editors: MZIA JAPARIDZE, TAMAR TSULUKIDZE
Design: VAKHTANG RURUA, VANO KIKNADZE
Translated by: KETEVAN TUKHARELI

Address: 123, D. Agmashenebeli str., Tbilisi
Tel: (+995 32) 295 41 64
Fax: (+995 32) 296 86 78

1. S. Nasidze.

Concerto for Violin, Cello and Chamber
Orchestra. L. Isakadze, violin and conductor;
E. Isakadze, cello. **2-3. Lennon/McCartney.**

"Because"; **J. Ketchakmadze.** "Soplad Stirian Kalebi".
"Gori Women's Choir". **4. "Kobulehuri Naduri".** Folklore
Ensemble "Adilei". Zoe Pere's record; **5-6-7. Lazuri Lyrical
Songs.** The Song accompanied by Sazi. **8. "Kakhuri
Mravalzhamieri".** The soloists G. Ushikishvili, G. Mekerishvili;

საქართველოს კომპოზიტორთა
შემოქმედებითი კავშირის
ჟურნალი

Journal of Creative
Union of Composers
of Georgia

მუსიკა **1**
2017 (30)
MUSIKA

9-10-11. S. Tsintsadze. "Miniatures" №7, №11; **M. Odzeli.**
Quartet №3. String Quartet "Arpeggione".

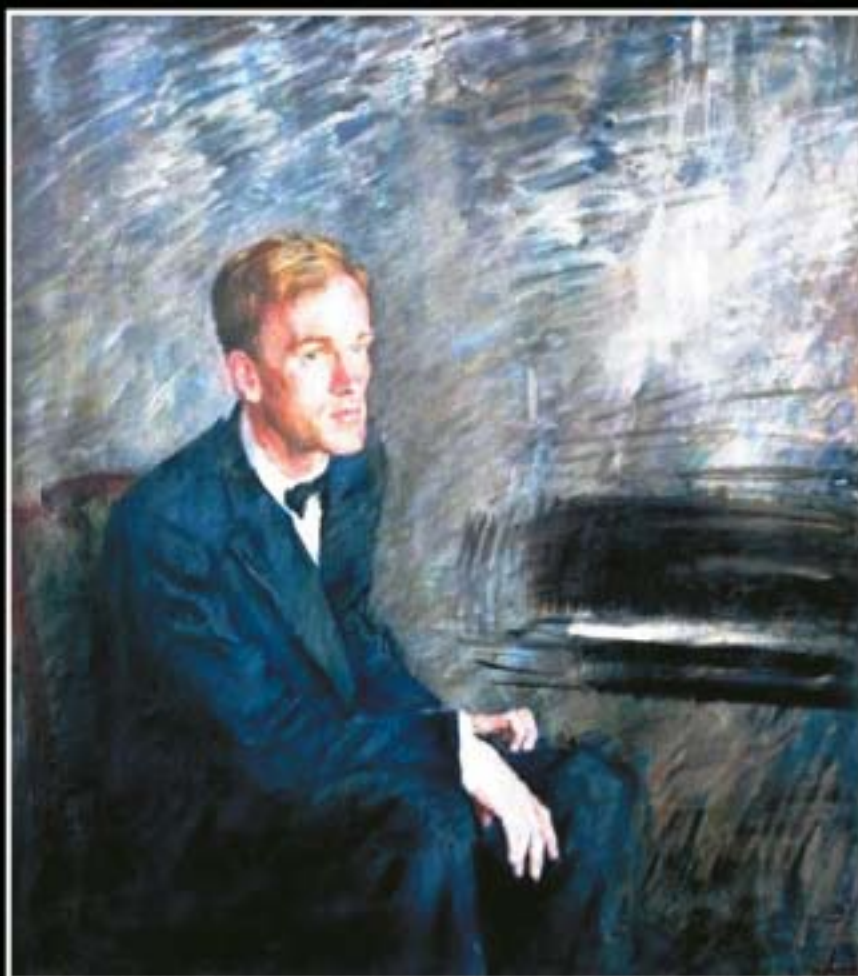
12-13-14-15-16. K. Tsabadze. "The Meeting with the
Heroes of the Fairy-Tale". E. Jaiani (piano).

17. Giacomo Puccini. "Vissid'Arte" from the opera
"Tosca". The soloist A. Vol-Levitska-Eliava.

digital audio
disc
DIGITAL AUDIO

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited

მედიცინის პროფესორი

სპონსორის მიხედვით პორტრეტი (თბილისი, 1941)